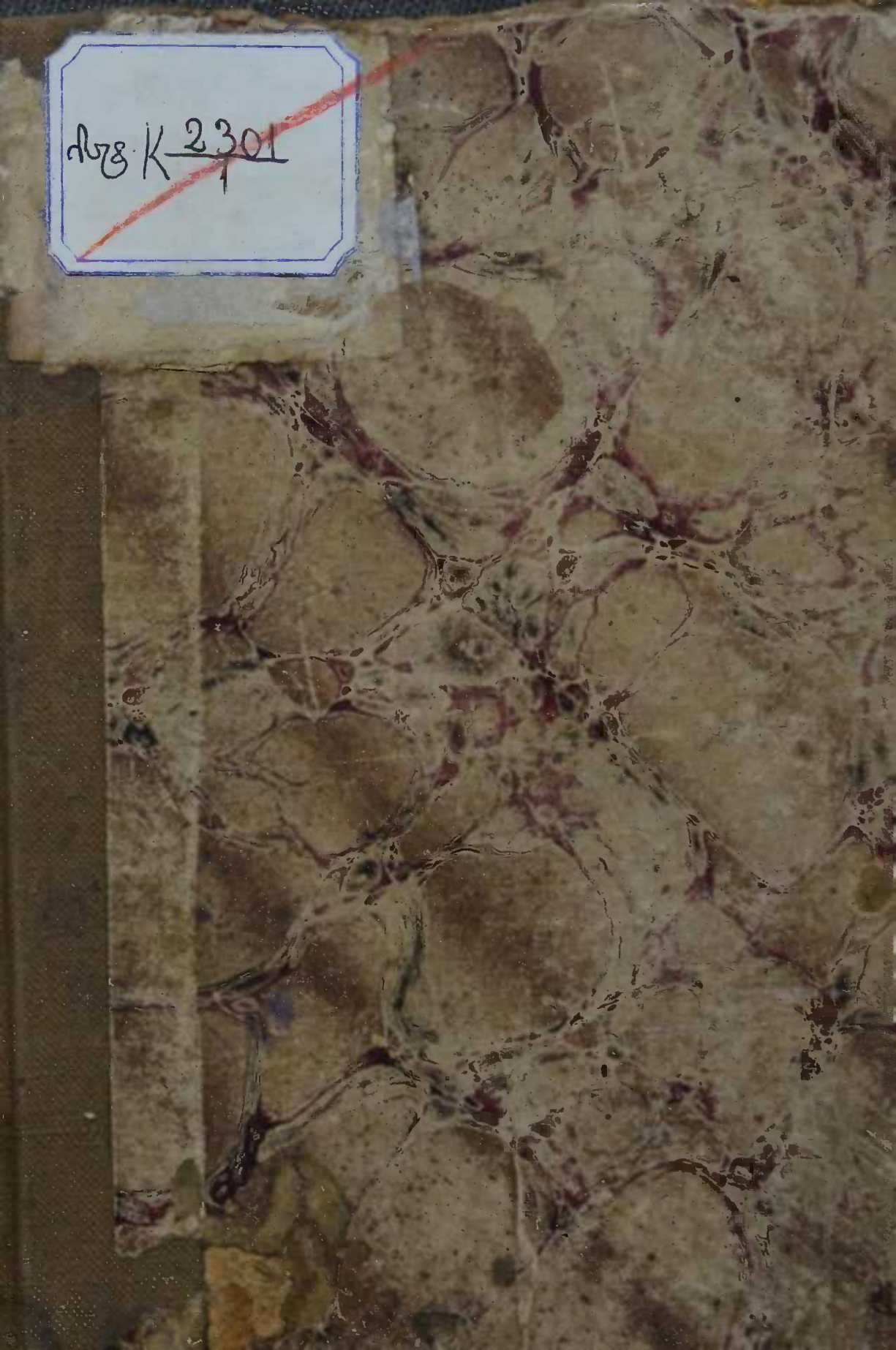

Aug K 2301
1

1000 06 0000

188.

აღმანასი

899 96
თ 85

42551
K 2301
15551

შედგენილი

გ. თუმანიშვილისაგან.

გმოცემული

გრ. ჩარკვიანისაგან.

II

თბილისი
მეცნიერებათა აკადემიის სტამბა
1879

Дозволено цензурою.
Тифлисъ, 20 Января 1879 года.

საძიებელი.

- I, დონ-ჟუანი, ჰუშკინის სცენები, თარგმნი-
ლი თ. შიხ. ბირთვ. თუმანიშვილისაგან . . . 1
- II, ბაირონის «ჩაილდ-ჰაროლდიდამ», (თარგ-
მანი) ი. ბაქრაძისა 26
- III. სამი ლექსი თ. შ. თუმანიშვილისა. . . 28
- IV. ეხლანდელი ქართული ჟურნალ-გაზე
თების მიმართულება. 33
- V. მშენიერი ელენე (პირველი მოქმედება)
ფარსი მელიასისა და ჭალაუკისა, თარგ-
მნილი თ. ღავ. ერისთავისაგან . . . 65
- VI. მოხუცი-მატანტალა (ბერანჟედაძე) თ.
წავ. ერისთავისა 135
- VII. რომანსი (ჰუშკინიდაძე) თ. წავ. ერის-
თავისა 138
- VIII. ებრაული მელოდია (ბაირონიდაძე)
ი. ბაქრაძისა 142
- IX. ეკონომიური სურათები (რუსეთი). 143
- X. კრიჭ და ხრიშ! (დალაქის თავ-გადა-
საჯალი) აკაკისა 162

დონ-ყუანი *)

ა. ჰუზაინისა.

ნათარგმნი

თ. ძის. ბირთვ. თუძანიშვილისაგან.

სცენა III.

კომანდორის ძეგლი.

დონ-ყუანი (ბერათ ჩაყული)

სულ გარდა მადის: შექმნაკვდა ჩა ანაზდუულ
მე დონ-გარდოსი, მზგავსად ბერის განდგომილისა,

*) აქ გაძლევათ აღ გს ორ უმთავრეს სცენას ზუბ-
განის „დონ-ყუანისას“ („Каменный гость“), რო-
მელსაჲ ზვეს გოგლით, ბელისსკის აზრის თანახმად, ზუბ-
განის უბეთეს სელოზნურ თსზულებათ. მარ უამბებთ მკით-
სველებს ზარგელ ცადუთარგმნელ სცენებს, რადგანაჲ იმა
თითქმის არაფითაროი გავშირთ არა აქვთ აქ დაბეჭდილ
საქილ თან.

შემოვეფარე მიერეებულს ამა მონასტერს,
 და ვხედავ თითქმის ცისმარეს-დღეს ჩემს ღამაზე ქვრივსა,
 და ვჭვინებ მისგანც იღუმალად ვიყო შენიშნულ.
 ჯერ აქამოდღე ერთმანერთთან ვყოფილვართ კრძალვით,
 მაგრამ დღეს უნდა ღაპარავებ ვხსტადო მე მასთან.
 რაგორ დავიწყო? „ჩვეულებად“... არა, ესე არა სჯობს:
 „სინილწავ“... ეჭ! ვეტყვი რაც კი თავში მამივს,
 მოუმზადებელივ, ვით მეშტვირე შაინის მთქმელი...
 მაგრამ მაკვირვებს თუ რისათვის დაიგვიანა.
 უმისეთ თითქმის კომანდორი მოწვენილია.
 ვერ ხედავთ რაგორ გმიწათ არის წარმოდგენილი!
 მხრები, შესედავს, სულ ღერეულებსა მიემზგავსება!...
 მაგრამ თვითონ ვი იყო სუსტი და მიღუული;
 რომ შემდგარყო უხედური აქ თვისის ჩლიქზე,
 ვგონებ ხელს ვერც კი მიაწკდენდა თავისვე ცხვირთან.
 ესკურნილზე რადესაც კი შევიყარებით,
 თუცხლავ სმლის წვერზე წამოდგო და გაჭსძვრს სული
 რაგორც ჭრჭინა ქინძის თავზე წამოგებული;
 მაგრამ კი იყო დიდგულა და მედიდური...
 აკუჩ ისიცა! (შემოდის ღონხა-ანხა)

დონდა-უნდა

კიდევ აქ ვხედავ. — მაშალ, ვგონებ,
 შეგარევეტინეთ უწმიდესნი მე თქვენნი თუქრნი —
 გთსრეთ მოტყვევისა.

დონ-ჟუანი.

მთხრავთ მოტყუებს? აჲ, ბატონო, ჩემდა ჯერ ანს რა მოვითხროთ თქვენგან შენდობს. თქვენ მოგიძაბრათ მწუხარების აქა სათქმელად, და ვგონებ რომე გიშლიდეთ მხლელად.

დონნა-ანნა.

აჲ, მამაო: მწუხარება ჩემი ჩემთან ანს; მსურის მე ლოცვა, და ვიმედობ, ჩემი ვედრება თქვენთან უწრთუელს მღვთაებასთან აღეძარტება — გთხრავთ თქვენც თქვენი ხმა უწმიდესი მას შეაერთოთ.

დონ-ჟუანი.

ნუ თუ მე მიწვევთ, დონნა-ანნავ, თქვენთან ლოცვას? აჲ, ან ვარ დიანს უძაღლესის ამა ხვედრისა. ბატონი ჩემნი ცოდვის შტველნი კერა გაბედვი, რომ უწმიდესი თქვენი ლოცვა განამეორონ. მე მხლელად შორით მოწიწებით ვბედავ უუჩებს, ოდეს სიძაბლით დადრეკილი ნაწნარის მუხლით, ნაწნავთა შავთა გაჩდმოაყრით ცივს მარმარელს — და მე მგონიეს, რომ იდუმალ სამარე ამას თვით ანგელთა მშვენიერი ზეცით ჭსლებოდეს. გუფს ამღვრეულსა მამინ ლოცვა გერ მიზოვიეს, უხლოთ ვჭკვირობ, და უხლოთ ვამბობ ჩემს გუფში:

რომ არის მისი სანატორიული თვით სიკვდილიც,
ვისზე მღებარე მარტოა, ვით ცივი ღოღი,
არის თბუნებელ ციებრივის მისი სუნთქვითა,
და ვით ცის ნაძვით ჰკურებული მისის ცრემლითა.

ლონა-ანა.

ახ რაი მესმის უცნაური?

ლონ-ჟუანი.

ლონაკ, ჯი, ლონაკ?

ლონა-ანა.

მე, მე ამგვარი უბრაბანი?... ნუ თუ ივიწყეთ...

ლონ-ჟუანი.

როგორ ბატონო? ამას ამბობთ, რომ ვარ მე ბერი,
ბერი უღირსი? რომ ხმა ჩემი, ცოდვითა საკსე,
ესრეთ ამ ალაგს აღმადლებით არ უნდ ისმოდეს?

ლონა-ანა.

სხვა რამ გავჭყუიქე. — უკაცრავათ... ნუ გერ მივსვდი.

ლონ-ჟუანი.

ახ მესმის, ვხდავ: თქვენ ყოველი, სტანით ყოველი!

ლონა-ანა.

როგორ, რა ვსტანი?

ლონ-ჟუანი.

რაღა ვფარო, რომ არ ვარ ბერი..
თქვენ თქვენთა მტკიცათ დამსობილი გთხრეთ მთ-
ბატონო.

დონნა-ანნა.

დძერთო, შეგცოდე! აღსდგე, აღსდგე!... მითხარით, ვინ ხარ?

დონ-ჟუანი.

ვინა ვარ? მსხვერპლი სიუკარულის უიმედოსი.

დონნა-ანნა.

დძერთო, მიწყალე! რაგორ, ნუთუ აქ, ამ სათულავთან? გაძმობდით თვალთ?

დონ-ჟუანი.

ერთი წუთი, ტურთვალ ახსვე, ერთათ ერთი! გთხლავ!

დონნა-ანნა.

ახა ვინმე რამ შემოგვასწრას!...

დონ-ჟუანი.

დაკუტილის ზღუდის ვარი.—ახ ერთი წუთი!

დონნა-ანნა.

ჰა, ახა რა გწადსთ? ახა ბძანე თქვენი სურვილი!

დონ-ჟუანი.

რა მწადს?—სიუკდილი! დაე მოკვდე, ახლავ, თქვენ ფერხთ ქვეშ, დაე საბრალე მტკერი ჩემი ჰქონ აქვე დაფულე, რასაკრელის არა ახლოს თქვენის მეგობრის.

შოკს, იქ სადმე, გინდ კუთხეში, გინდ კარის ბჯეში,
 რომ ზოგჯერ ეგებ ღირსი მაინც შეკვივნებოდე,
 თქვენისა ჩემზე გადმოვლასა, ვახის მოხვედრის,
 როდესაც აქა ჩვეულებრივ შემოხვიდოდეთ,
 ამა სათლავზე საგლოკელათ, ზედ დასაკონათ.

დონნა-ანნა.

ქსანს გონებაზედ არ ბრძანდებით.

დონ. ჟუანი.

მაშ, დონნა-ანნაჲ,

აღსასრულისა მოწადებააჩს უგონობა?

ნ. ტავი ვიყო გონება სუსტ, მაშინ სიკვდილსა
 რათ მოვიხდამებ, ერთხელ მაინც მექენის იმედი,
 რომ ნაზის ტრფობით შევსძრავ, შევსძრავ მე თქვე-
 ნი გული;

ვიყო რომ ვიყო, მე მაშინა მთელსა ღამეებს *)
 გახვატარებდი თქვენი სახლის მოაჯირის წინ —
 და ტრფობების სიმღერებით ძილს დაგიფთხობდით.
 არ დავიწყობდი დამაღვასა, — არა, პირ იქით,

*) შემომოყვანილი შეიდა სტრიქონი, მოკლებული
 თ. მის თუ მანიბულის ზეულები გადმოგვიტარებენ. .
 ბაქრაძემ, რომელსაც ვუჩხალებთ ვულთად მადლობას
 ამ შრომის მიღებისთვის.

დავიწყებდი ცდას, რომსუეველგან დაგნახებოდით;
მე რომა, ტურფა დონა-ანა, უგონო ვიყო,
მდუმარებითა ასე აღარ ვიტანჯებოდი...

დონა-ანა.

მას ეგრე თქვენა... ხმას არა მცემთ, არ მეუბნებით?

დონ-ჟუანი.

შემთხვევამ მხალღ წარძიტაცა, მხალღ შემთხვევამ,
თარემ არას დროს არა სცნობდით თქვენ ჩემსა დარდას.

დონა-ანა.

დიდხანია მას თქვენს თავზე არს ეს ამბავი?

დონ-ჟუანი.

—დიდხანია, და თუ არა, მე თვით არ ვიცი,
მაგრამ კი მხალღ მას დროს აქეთ ვიგჩქენ მე ფასი
წუთის ცხოვრების, მას დროს აქეთ ვიწუე მისკედრა,
თუ რას უწოდებენ, თუ რას ჭქვიან ბედნიერება.

დონა-ანა.

გამეცალენით—თქვენ საშიში ვატი უოფილხარტ.

დონ-ჟუანი.

როგორ საშიში?

დონა-ანა.

საშიშარა თქვენ უურის გდება.

ლონ-ჟუანი.

გარგი, დახრუძდი; აღონდგი თქვენ არ გამაძიოთ
იგი, ვინც თქვენის ერთის ხედვით მხალხოდ სულდ-
გბულაბს.

მე არ გაგბედავ არცა სურვილს, არცა იმედთა,
და არც სხვა რასმეს, მაგრამ ხაფას თქვენს ვერ
დავიძლი,
რადგან სიტუაცხლე მე სასჯელად მოცემული მაქვს.

ლონნა-ანნა.

გამშორდით — აბა რა დრო არი, რა ადგილის
ან ამგვართ სიტუაცთ, ანუ ამ გვართ უგუნურებათ?
გნებავთ ხვალ მოდით, მაგრამ უნდათ მომცეთ გი სიტუაცა,
რომ არათუ არი გაცხუიქროთ, და არც გაბედათ.
მე თქვენ მიგიღებთ, მაგრამ გვიან საღამოს უადით —
არც ეს ოხრობა თავს მომაღგა, მას აქეთ არვის
არ ვინახვინებ...

ლონ-ჟუანი.

ლონნა-ანნა, ახ არგულაზო!

დმერთმა მოგაგოს ის ნუგეში, რადგენიც მე თქვენ
ნუგეში შეცდით უბედურსა მე გატანჯულსა.

ლონნა-ანნა.

გმარა, იგმარე.

ლონ-ჟუანი.

ერთი წუთი, ერთ წუთი კიდევ.

დონნა-ანნა.

აწა, აქედამ მე ასლავე უნდა განვშორდე...
თორემ უმეტეს მიეცემა გონება ცოდვას
თითქმის სრულიად გადამტრიატ ცოდვილის პირობით.
დიდხანია ჩემი სმენა გადაეჩვია
ამგვართ საუბართ. — გნებავსთ ხვალე ჩემთან მო-
ბმანდით.

დონ-ჟუანი.

ეველა მაგისი ჯერ არ ძალძიძს მე დაჯერება,
არ შემძლიან მივეცე ჩემ ბედნიერებას.
ხვალ გნახავთ, დონნავ! — ხვალ და არ აქ, აწა მს-
ლულად!

დონნა-ანნა.

დიას, ხვალა, ხვალ. მიბმანე მე თქვენი სახელი?

დონ-ჟუანი.

მქვიან დიელო დონ კალვადო.

დონნა-ანნა.

მაშა ნახვამდე დონ დიელო. (გაგა)

დონ-ჟუანი.

ეი ლეპორელლო!

ლავოკელლო. (პეპოვა)

შენი ჭირიძე?

დონ-ჟუანი

— ჯეზოკელლო, ჩემო ჯეზიკო!
ნახე რა მოხდა? რა თუ ვითარ ბედნიერი ვარ! —
ხელო ხვალა — სადამოზე ქაღიან გვიან. —
ბედნიერი ვარ, ჯეზოკელლო, რაგორც უმწვილი!

ლევოკელლო.

— იმას არ ბრძნებთ, რომ დონნასთან გულაზარაკოსთ?
რა ჯაზარაკია: ერთს ან რასა სიტუვას გეტყუდათ,
დო თქვენც იმას დაჭლოცადით.

დონ-ჟუანი.

— კი რე გგონია!
მან დამინიშნა დამინიშნა შეყრისა ვადა!

ლევოკელლო.

— რა ს ბძნებ, რე თუ? — ჯი ქვრივნი! სულ ასეთნი ხართ.

დონ-ჟუანი.

— რაგორც წარმოგვსთქვა ჩემი ესე ბედნიერება?
მზათ ვარ ვიხტუნო, მთელი ჩრსი გუფში ჩავიკრას.

ლევოკელლო.

— რაგი თქვენ ჭკითსეთ გომანდოჩსა: აბა რას იტყვის?

დონ-ჟუანი.

— შენა გგონია რომ სიძუჩნე გუფში შეუშვას?
ამ ს რეჩას დროს რე იფქრენ! ვეჭობ მას ქეთ
ჭეფს უმცრა, რაც გავიდა ამა სოფლიდამ.

ლევოკელლო

ზოგი შეხედეთ ახა იმის სტატუისსაც.

დონ-ჟუანი

რა არას?

ლევოკელლო

გგონებ, გიმზერდეს, გიჯჯურდებოდეს.

დონ-ჟუანი

არათუქი, მოდი ეგონე იქ მიკიწვიოთ,
რომე მობრძანდეს იგი ჩემთან, — ჩემთან კი არა, —
თავის მეუღლეს დონ-ანხასთან, ხვალ საღამოზე.

ლევოკელლო

სტუმიწათ მიწვევა სტატუისსა! რისთვის, არ ვიცი?

დონ-ჟუანი

რასაკვრველია არა მისთვის, რომ ვესაუბრო, —
ჭსთხრვე სტატუისს, მობრძანდი თქო ხვალ საღამოზე
დონნა-ანხასთან ვარებისა დასტკველათ თქო.

ლევოკელლო

რა მესუძრება, მეჩმე გისთან!

დონ-ჟუანი

მიდი, რას ელი?

ლევოკელლო

ახლა რომ უცებ...

დონ-ჟუანი.

მიდი მეოქი,

ლევოკელლო.

მივდივარ, მივალ. —

უგანთქმულესო, მშვენიერო სტატუა ეი!
ჩემი ბატონი დონ-ჟუანი, უმარჩხილესათ
გთხროვსთ წამ ინებოთ. — რა ვქვინა ვშიშობ, არ შე-
მიძლიან.

დონ-ჟუანი.

შე ქალახუნავ! მე ვიცი შენ!

ლევოკელლო.

გარგი, დამაჯა.

ჩემი ბატონი დონ-ჟუანი გთხროვსთ, წამ მობრძანდეთ
ხეალ საღამოზე სახლსა შინა თქვენის მეუღლის
და დაჭიდგეთ ვარსე... (სტატუა იქნებს თავს ნიშნად
თანხმობისა).

აი, აი!

დონ-ჟუანი.

რა არის, რას?

ლევოკელლო.

ვაიბე, ვაი!... მოგიკვდი!

დონ-ჟუანი.

რა დაგემარტოა?

ლევოკელლო (თავით უბგენებს)

ოჰ, სტატუიამ ასე მიყრ...

დონ-ჟუანი.

რას, თავს მიკრავ!

ლევოკელლო.

არა მე არა — სტატუია!

დონ-ჟუანი.

ნეტა რას რბხავ?

ლევოკელლო.

მაშ თქვენ მიბძანდით გამოსცადეთ.

დონ-ჟუანი.

მაშ კარგი. ლეზო,

მეც მე ვიტო. (სტატუიას) კომანდორო, გთხოვ
უძდაბლესათ

რამ ხვალ მიბძანდეთ თქვენს მეუღლესთან, სტა
მეტ მნახავთ,

და დაჭსდგეთ კარზე. როგორ? მოხვალთ? (სტა-
ტუია თავს იქნებს კედელზე.)

დმერთო, რას ვხედავ?

ლევოკელლო.

აკი გითხარნი, დონ ჟუანო...

დონ-ჟუანი.

წავიდეთ კმარა.

სტენა IV.

(ოთახი დონნა-ანასი.)

დონ-ჟუანი და დონნა-ანნა.

დონნა-ანნა.

თუბცა მიგიღე, დონ-დიეგო მაგწამ, მეგნია,
 რომ ჩემს ხალკით მოგაწეინათ მე მხოლოდ თავი,
 მოგესხეება ქვრივ — აბღობა: რაგორ მაკიწედეს?
 სულ წინ მიდგა ჩემი მსუკდრი და დანაკარგი.
 ცრემლი ღიმილს სდევს, ვით წვიმა მზეს გასაფ-
 ხულის უამს.
 თქვენ მაინც ნუ ხართ დადუმებულ, ბძანეთ ჩაიძე.

დონ-ჟუანი.

ჩა მოგახვენო? ვარ გაბმული მე იმ ტკბილ თუქრში,
 რომ ღირსი ვიქმენ უოფნად მარტოდ დონნა-ანნასთან,
 რომ გხუდავო ესლა, არა იქა, — არა მუხლდრეკილ
 არცა საფლავთან ბედნიერის მიცვალებულის,
 და არცა მისის მარმარისს სტატუას წიხა.

დონნა-ანნა.

აჰ დონ-დიეგო, მაშ სიშუკვე თქვენცა გცოდნიეს?
 მე არ მეგონა თუ მაკდარცა შეგაწესებდათ.

დონ-ჟუანი.

მე სიშურვითა, დონნა-ანნაჲ, ან მოგასსენებ, მიტოვდი ზომე იგი იყო თქვენგან აღრჩეულ.

დონნა-ანნა.

აწჲ, მე მსოფლად აღვასრულე დედის ბძანებაჲ; ჩვენა ვიყავით ხელ-მოკლენი, დონ-ალვარ მდიდარ და დედამ ხელი დონ-ალვარისთვის მიმატემინა.

დონ-ჟუანი.

ნეტავი იმას! მას საუზრუ მტად ი:ფი ფუნტ-ქვემ სინარბით მიუძღვნია ანგელოსისთვის, და აი რისთვის გაჭლებია სამოთხის კარი. მაგრამ გარწმუნებთ, თუ რა აღწე მეცხანით მე თქვენ, ვერ მ:ჯობებდა დონ-ალვარი — რა სისაჩუღით თუ ჩემსა ხარისხს, ჩემს-სიმდიდრეს, ყველას განკავდი, ყველას, ერთისა, ერთის თქვენის შემოხკდვისთვის. მე ვიქმნებოდი მონა თქვენის ძცირის ნუნისა; აღვასრულედი ძცირედსაც თქვენს გულის ხურვილსა, და ჩემი ფიქრი და ჩემი ცდა ის იქნებოდა, თქვენი სიცოცხლე ყოფილიყო აღვსილი ღზინით, რგორც მეჯლისი, მსაარული შეუწვეუტელი. მაგრამ ვაგლახმე, ბედი ჩემი სხვათრნივ მომექცა.

დონნა-ანნა.

კანა, დიულა; სხვა რამ ბძანეთ; ვჭკორებ ვცოდვიდე

თქვენი მსმენელი—შეიძლება ჩემგან ვისიმე ტრფობა.
 ქვეყნის ჭმარტებს დაცვა ერთგულობის თვით საფლავისა
 რა რამ იცოდეთ, თუ დონ-ალვანს—რეგარ
 უყვარდი!

მას რამ ჩემს ნაცვლად მიჭსდგომოდა ეს ჩემი ბედი,
 ვეჭობ მე იგი არაოდეს არ მიმუხთლავდა.
 და დაჭმთებოდა ჩემდა ერთგულ ნიადაგ, მტკიცედ.

დონ-ჟუანი.

ნეტავი ხშირის მოგონებით განსკნებულს
 არ მიტანჯვიდე, დონნა-ანნაკ, ამ ცოდვილსა გულს,—
 ნუ გინდა ჩემი სასჯელი, თუმცა იქმნება,
 სასჯელისა ღირსი ვიყო.

დონნა-ანნა.

რატომ, დიელო?

წმიდის კაკშირით ხომ შეკრული არავისთან ხართ?
 თუ ნამდვილ ჩემმა სიყვარულმა მიგიყოლიათ,
 ხომ არ დაჩხვებით ცოდვილ ღმერთთან, და არცა
 ჩემთან?

დონ-ჟუანი.

ბედნებთ, თქვენთანაჲ ჭი ღმერთო!

დონნა ანნა.

რა არს დიელო?

ნუთუ რაიმე ჩემს წინაშე მიგიძღვისთ გზაზე? მის
ახს მიბრძანეთ!

ღონ-ჟუანი.

გერა გერ ვიტყვით, პატრონო ნიჭებს

ღონა-ანა.

მის თქვენ მიბრძანებთ, ბრალდი გქონდათ მისა, რა მისა?
ღონ-ჟუანი.

გერა, გერ ვიტყვით!

ღონა-ანა.

ღონ დიელა, საგვირგელოა
გთხრო, ჩემს თხროვას ხომ აღმისწოლებ?
ღონ-ჟუანი.

ღონ-ჟუანი.

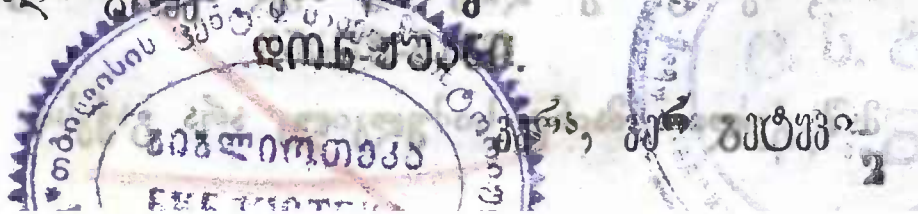
გერა და გერა.

ღონა-ანა.

გარგი, მის გერა უფროდხარით თქვენ ჩემი გამგონე?
გერთის წუთის წინ, გახსოვს, გახსოვს, რას მიაძობდი?

მინდა ვიყო მუ თქვენით მასამსახურე. —
დაგემდურებთ უეჭველად, თუ არ მითხარი,
რა ბრალდი გაქვს ჩემს წინაშე?

ღონ-ჟუანი.

მაგრამ თუ გათხარ, შემიძლება უეჭველია.

ლონა-ანა.

გაძლეე სიტუვასა, რომ წინათვე შემიძვინარ მე,
მაგრამ მსუქს ცოდნა.

ლონ-ჟუანი.

ლონა-ანა, მე თქვენი ვიყო,
არ მოვინდომებ ამბვის ცოდნას მკვლელის, საზარის.

ლონა-ანა.

რითა საზარის? ხომ გამტანჯეთ, მითხარით, რაღა?
მანამ შევიტყობ მე ხომ ჩემი დამემარტება.
რადგარ ან რადის ჩემთვის ავი რამ გემოქმედნოს?
მე ხომ თქვენ არც ვი არა რადის არ მინახვინარ?
მტერი მე არვინ არ მუყლია და არც ახლა მეავს.
მხოლოდ ერთია, ისიც მკვლელი მეუღლის ჩემის.

ლონ-ჟუანი. (თავისთვის.)

საქმე კეთდება. (ლონა-ანას) ლონა-ანაკ, მითხარ-
რით ერთი, შესაბარლისსა დონ-ჟუანსა თქვენ არა იცნობთ?

ლონა-ანა.

არა, მე იგი ჩემ დღეშია ც სულ არ მინახავს.

ლონ-ჟუანი.

მაშ გულისთ მაინც სიძულვილი არა გაქვსთ მისი?

დონნა-ანნა.

მაქვს მხოლოდ ესე ვალის გამო პატიოსნების.
მაგრამ ვგონებ მე, ჩემსა კითხვას გადასხვეფრებთ —
მე უნდა გთხოვო...

დონ-ჟუანი.

ჟერ ის ბძანე, ესლა რომ უცებ
შეხვდე დონ-ჟუანს?

დონნა-ანნა.

ოჰ მასინ რაღა, უნდა კი ნახო,
რა რიგათ ბორბოტს მე ხანჯალსა გუფს განუტარებ?

დონ-ჟუანი.

ახა ხანჯალი? დამეც რაღა, ჰა გული ჩემი!

დონნა-ანნა.

რაღ, რა მესმის?

დონ-ჟუანი.

მე დიელო არა განლავარ —
მე ვარ ჟუანი.

დონნა-ანნა.

ოჰ რა მესმის? როგორ იქნება,
მე არა მჯერა.

დონ-ჟუანი.

სწორეთ, დონნავ, ვარ დონ-ჟუანი.

ღმინა-ანა.

ანა და ანა.

ღმ. ჟუანი.

რეგორე გინდა ისე იფიქრე.

მე ვარ წამყვანი, მე ვარ მკვლეელი მეუღლის თქვენის,
ესეც იცოდე სინანული ჩემთან შორ არი.

ღმინა-ანა.

აჲ რა შეგიტყუე? ანა ძეგრა, რეგორე იქნება!

ღმ. ჟუანი.

მე ვარ დან-ჟუან შენი მტრობი, შენთვის
მტოდკალი.

ღმინა-ანა. (ოქცევა).

ეს რაა ჩემ თავს?... სად ვარ, სად ვარ, ვჭკვდები—
მიშველეთ!

ღმ. ჟუანი.

ღმერთო შეგცოდე! დანა-ანა, რა დაგემატა?
ერთი სმა გამე, გადმომსედე: მკვდავ შენ თვით ჰგეშ!
შენი დიელა, შენი მონა, მიწისა მტკერი,

ღმინა-ანა.

გამეცალენით! (სუსტად ხშით) შენ, შენ მტრო ჩემისა
შეგების;

შენ წარმოიტაცე უოკელიკა, რითც კი ვჭსტოცხლებდი...
დონ-ჟუანი.

ტურფავ ქმნილებაჲ! მე ყუჯღათრით თავს განაცვალე
რამ გამაგისხნა წაგ კა ზვი ჩემგან, გდგომით!
მხლად მიბძანე დაწდომილსა შენ აგესთა ქვეშე
გნებაჲს—მოკვდები; გნებაჲს—ვცოცხლებ, ნ ვისუნ-
და მხლად შენთვის.

დონა-ანა.

მაშ თუჩმე თქვენ ხართ დონ-ჟუანი,
იგი უღმერთო, დამღუპველი, ნამდვილ სატყის
წავდენის ქალის ბრუნავს თქვენზე საცოდლობა!

დონ-ჟუანი.

შათგანი ჯერეთ აწცა ურთი აწ შევარებისა

დონა-ანა

მაშნუთუ გნებაჲს დავიჯერო თქვენი თქმულობა—
პირველი იუფს შევარება დონ-ჟუანისგან,
რამ აწ ეძებდეს იგი ჩემში ახალსა მსხვერპლსა!

დონ-ჟუანი.

ამით იფიქრე: რა მინდოდეს შენი ტუუება,
გაგიტყდებოდი ან იმ სახელს გაგიხსენებდი

რომელიც შენთვის სასმენლათაც არს საზნაკელი?
 თვით შენ გაშინჯე, ახა რით სჩანს აქ ბოროტობა?

დონნა-ანნა.

რას გაეწეობა, ძნელი არის თქვენი მიხედვით,
 მაგრამ მიკვრის მე, თუ ჩემამდინ ვით მოახწიეთ,
 თუ რომ ეცანით ძნელად სიკვდილს გადურჩებოდით.

დონ შუანი.

რას არს სიკვდილი ერთვის წამის ტკბილის შეყრისთვის?
 გნებავს მოგიძვნი უფიქრელად ჩემსა სიცოცხლეს.—

დონნა-ანნა.

თქვენ ის იფიქრეთ, თუ აქედამ როგორ გასვიდეთ!

დონ-შუანი. (ჭკოცნის ხელეზზე)

შემდგომ უოვლისა, რაიც მოხდა, რაიც მასმინეთ,
 კიდევლა ჭზრუნავთ დონ-იუანის სიცოცხლისათვის?
 მამ თქვენში არ არს სიძულვილე, ციურთ სულთ?

დონნა-ანნა.

ახ ნეტავიმცა, შემეძლოს მე ძულვება თქვენი!
 მაგრამ დრო არის რომ მიბრუნდეთ.

დონ-შუანი.

როდისღა მქონდეს
 მე იმედი გვლავ ხლებისა?

დონა-ანა

მეც არ ვიცი,

როცა იქნება.

დონ-ყუანი.

ხვალ?

დონა-ანა.

სადა?

დონ-ყუანი.

ჰ.

დონა-ანა.

მითომ გგონია?

ოჰ დონ-ყუანო, როცა იტყვი სისუსტე გულის?

დონ-ყუანი.

მას ნიშნად შეუჩის მშვიდი გოცნა...

დონა-ანა.

წარკვად, დრო არის.

დონა-ანა.

მარტოვას ერთი, ცივი, მშვიდი...

დონ-ყუანი.

ოჰ, დონ-ყუანო,

ჩა დაუდგრომელ ყოფილხარტ თქვენ. ჭა,ესეც კოცნა...
(ისმის კარის რაკუნია)

ეს ვინ უნდ იყოს?.. დონ-ყუანო, უშველე თავსა.

დონა-ანა

მშვიდობით, დონნაკ, სიხარულა, ვიდრე ნახვამდინ.
(მიდის მაკრამ ისეგ შამოარბებს)

აი!...

დონ-ყუანი.

ჩა არის? აი! (შემოდის კომანდორის
სტატუია, დონნა-ანნა დავცემა).

სტატუია.

მე, ვარ... ძახილზე მოკელ.

დონ-ყუანი.

ჩა შეშველება, დონნა-ანნაჟ!

სტატუია.

დასტევე მია,

მე მოგივიდა დასასრული. ჭთრთი, დონ-ყუანო?

დონ-ყუანი.

ჩას ჭქვიან თრთლას? მე გიწოდე და ვჭხარობ ნახვას.

სტატუია.

მომე... სული.

დონ-ჟუანი.

მომიტია... ვაი, ვაი, ვა!

გამიშვი, ეი, დამანებე ერთი ეს სელი!

ლამის წამწევიტო... მოგვკვდი, წაგვდი, ჭი დონნა-ანნა!

(ხაქცევიან).

ბაირონი „ჩაილდ-ჰაროლდიდა“

აჰ, ჩემო ქალა! პატარა ჯდა,
მე შენი ნახვა ბევრჯერ მეწადა;
მაგრამ ერთმანეთს ჩვენ ზღვა გვაშორებს,
რომელიც მარად შოთახს, ღრიალებს.
მე შენ ვერ გხედავ, მაგრამ გონება
მარად მსჯეს შენსედ ფიქრით მოცული.
შენა ხარ ჩემი ბედნიერება:
შენში იხურება ჩემი წარსული!
თუ ჩემი ბედი მე მილატებს
და შენი ნახვა არ მეღირსება,
ჩემი ხმა მაინც, ჩემო პაწია,
წრფელსა ძილშია შამოგესმება.
თუ გინდ სიკვდილი მადგეს თავზედა
და უწყალოთა ვიტანჯებოდე,
მაინც გაიგებ აღერსს მამისას,
თვით სათლავშიაც რომა ვდებოდე.

გიუერო, თუ ვით გაითურჩხები,
ვით განათლდება შენი გონება,
წუთი სოფელსა ვით შეეცები,
(ხომ გიკვარს სოფლის შენ ამბობება!)

ვადეკნო თვალი შენს აღტაცებას,
 გოცნა მოგიძვნა მამობრიული—
 მე ვინ მადიარსებს ამ ნეტარებას,
 ბედისაგანს ვარ მოგვებული.

თუმიცა კი მსურის უკანასკნელად
 შენის ცქერითა, შვილო, ესტკებოდე
 და შენს გაფურჩქნულს უმაწვილობასა
 თარვანასავით თავს ვეკვებოდე.

ოხ! შენ რომ ჩემი მძვინვარე მტრები
 გიჩხეკდნენ მამის დავიწყებასა,
 განა, შენ მაინც მე გაევაჩები
 და უურს არ უგდებ მათსა ჩხეკასა?
 ან მამის სახელს რომ გიმაღავდნენ,
 ვითა აღგვიღსა დედა-მიწიდაძე,
 განა, ამას ვერ მოახეჩხებენ—
 არ ამომკრეცხავ შენის გულიდამ?

შვილო ჩემისა სიუკარულისა!
 ტანჯვათა შორის შენ ხარ აღზრდილი,
 ამისთვის უფრო გული მამისა
 შენდამი ტრფობით არის აღვსილი.
 შენთვის ტკბილია ესე სოფელი,
 კელიან დღენი ნეტარებისა;
 მამ დავ გქონდეს შენ ძილი წრთული

და ნუ გაქვს რიდი მწუხარებისა.
 იმ მთიდაძე, სადაც ეხლა შეკვდებოდნენ,
 ჩემო პაწიაკ, გიძღვნი სალამსა
 და შენცა, შვილო, ნუ დაივიწყებ
 მჩაველ გზის ტანჯულს შენსა მამასა.

1878 წ.

სოსიკო ბაქრაძე.

სანი ლემსი თ. მინ. ბიკთვ. თუშაენუზილისა.

ღ ბ მ ე .

მთას მოკვარწუნ

მზისა სხივები,

და განიშალენ

ღამისა თრთები.

ვით მადლიმარნი საუკარლის თვალნი

ცოთ ვარსკვლავები ზედ დაგუნათიან

და თუფუნებით ნელნი ნიავნი

სუნნედე ასა გადემოქმედნიან.

წაღკოტსა ნაზად
 ვარდნი ღვივინ,
 ბუღბუღნიც ტკბილად
 ზედ დამღვინ

კამკამ წყარონი ხეივანთ შორის
 იღუმალ დენით მობუტბუტებენ
 და ხმანი მათნი ვით უღვრას ჩანგის
 შემოგარესა ამუსიკებენ.

მარამ უცებ რად
 (ადმენთა გულში?)
 ნუთუ ჰგონო ამაღ
 უამი აღთქმული?

ნამდვილ მოფრენით, გინდ მოხვეწებით,
 მოკედ, ლეილავ, მომაჰყარ ხეუკან,
 თვალი ადმიგზნე ნათელ მოხუდვით,
 ხმითა ციურით აამე სმენა!

ძაწთა დიმილით
 გამაცისკრევენე
 გიშჩის შტოებით
 დამაგვირევენე!

მთელადი ბუდისა სამოთხიურის,
 შეკვავ სიტკბოსა ბაკეთა შენით,

შემოგონატრებენ ვარსკვლავნი ზეცით,
და ვარდს ბუღბუღი შეებრალების.

სიღნახი

2 მაისს 1838 წ.

II.

*
*
*

(მიბაკვა ბუშკინისადმი)

ჩუ, ქარბშხალი ვითა გრიალებს
ბნელს უდაბნოში ბუქთა შტკენითა,
ხან ნადირვით დაიდმუილებს,
ხან ატირდების უმაწვილივითა,
ხან ვითა ჩაღა დაჭქრის შრიალით
შთამოწოლილსა ბანისა ზღუდეს,
ხან დავარდნილის მოგზაურვით
უცუბ ფანჯარას მოგვირავუნებს.

დაყრუებულსა ქოხსა მწირკესა
ყარბად ბჭუტავს მკვარი მგზებარე:
მარამ შენ ქალა, ქალა შენ მგესა,

რად მოიწეინე, რად ხარ მდუმარე?
 ნუთუ ყურს უგდებ ბუქსა მშტკვენელსა,
 მკლავ მიბჟენილი ცივ თანჯარაზედ?
 ან განჭსტკრეტ ბნელსა თვალ მიმბინდველსა?
 ან ჭსთქველემ მასშვრალი ტარის ბზრიალზედ?

გამოიფხიზლე! რწლას ღზინისა!
 განკდევხათ ჭმუნვა სიმღერის სმითა,
 დიდინხანის ჯაძი თიხისა
 განვერცხლებული გელის ღვანითა.
 გამოიფხიზლე! დიდინხანის
 ოთხ სიმინი, გრძნების სათქვაკად,
 ხონგური ჩემი მომარტულისა
 და მზად ვარ მასზედ მე ხელისყოფად.

ჩუ, ქარიშხალი აღზვაებული
 ვითა გვიქოლავს ბუქითა გარსა...
 შეკვსათ ფიალა აღქათებული, —
 გული ეწევა ხეტარებასა.
 აღტყობითა დაგაწვრიალგბ
 ხონგურსა ჩემსა ოთხსიმინსა,
 და სიმღერის სმით დაცვაყრუებ
 ბუქის შრიალსა, ქარის გრიალსა.

1838 წ.

... III. ...
 ... * ...
 ... * * ...

რადის იქნება, შემსახარს თქმები,
 გავფრენილვიყოს შორის ამა სოფლით,
 მუნ საც ცხოვრების ნათელ მთიები
 არ დაზნელდება ჭმუნვის დრუბელით.

სად სინარული ვით წყარო ნელი
 მომდინარეობს დაუსრულებლად,
 სად სიტკბოება არს უსყიდელი
 და სიყვარული სულს აბობნებს მარად.

მაშინ მე მსუბუქი ვრცელსა ვხედავ,
 ვით ნელი სილა, მოკეთილები,
 შევისხავ ნათელს, შევსვავ სულნელსა
 და მზეს და მთვარეს კემნათობები.

ამა სოფელსაც არ დავივიწყებ;
 რადგან ვით ცრემლი სიბრალულისა
 მოვეკლენები და ვანუგეშებ
 ბედსა კაცობრივს ბნელსა და მწიწსა.

მარამ ეს მოსვლა იქნება წამი,
 ვითა ყვავილზე დილისა ნამი;
 შევეთვისები მზისა სხივებისა
 და მივიქცევი კვლავცა ედემსა.

ლბა, მაგრამ ვინც ამ ათიოდ წლის წინათ მუშაობდა ქართულ მწერლობისთვის, ისევე დაჩნა ელდაც. ილ. ჭავჭავაძე, აკ. წერეთელი, გ. წერეთელი, ს. მესხი, ვ. უმიკაშვილი და სხვ. არ გამოსაღმების ქართულ მწერლობას ამ უკანასკნელ თუთხმეტიოდ, ათიოდ წელიწადს.

მაგრამ რაც ეხატებათ ამ მწერლებს, ის ვერ მუშაობდა მე, რამდენსაც არ მიმიღია დიდი მონაწილეობა იმათ შრომაში და დრო და ღონისძიება მქონია აუჩქარებელივ თვალ-ყური შედეგს იმათ მიქართულებისათვის.

ვხედავ დიდ ცვლილებას ამ უკანასკნელ სამიოდ წლის ქართულ ყურნალ-გაზეთობაში და მსურს ეს ვუჩვენო ცხადად მკითხველს.

ხალხი არ ჭკავს უზარმას და ხალხის შვილი—სადათს ხალხში მოიპოვება ყოველთვის ასიოდ, ათიოდ კაცი, რამდენიც ბეჭდა მალა დგას თავის მოძიებზე ან ჭკუით, ან ვატეოსნებით, კეთილ-სინილისიანობით. ამგვარათ გამორჩეული კატები ყოველთვის სტდილობენ გაანათლონ თავიანთი მოძიებები და გააუკეთესონ იმათი უნება. ამგვარათ აღმაღლებული პირები ბეჭდს

ქადაგობენ, ბევრს სწერენ თავიანთ ქვეყნის სიკეთისთვის. ესენი არიან წინწამდგმელნი კაცობრიობისა, იმის ნათელი. მაგრამ ამათი რიცხვი ცოტაა. ყოველ ხალხს ჰყავს იმათზე მეტი: უარმცბე, უხეირი, უგონო და უმეტარი ადამიანი. ეს წვრილმანი ადამიანები არ ცდილობენ არას დროს ახალ გზის გაკავებას, ისინი მხოლოდ მუშაობენ ძველ გზაზე, ასწორებენ იმის ოღრე-ხოღრეებს, ხიდებს უკეთებენ და სწმენდენ ყოველ გვარ ხაგავს, თუმც არ იციან სად მიიყვანს იმათ ეს ძველი გზა, რომლისთვისაც ისინი ამდენს იწუწებიათ ოფელში.

ამ თუთხმეტოვად წლის წინათ ჩვენ საზოგადოებაში შემოვიდა ახალი თაობა ახალი აზრით, ახალი სწავლით, ის გვიქადაგებდა გლეხების განთავისუფლებას, დაბალ ხალხის განათლებას, ჩქარ და სწორე სამართალს და სხვა; ერთი სიტყვით სუუველად იმას, რაც ჩვენდა დაუგვიწყრად, ჩაიწერა მაშინდელ რუსულ ყურნალებში.

«საქართველოს მოამბე», პირველდრონდელი «დროება» (1866 — 1874 წ.), «კრებული» და უბეტესი ნაწილი «მნათობისა» იყო ქადაგება და მხოლოდ ქადაგება. აიღებდით ლექსს; ის თქვენ არ

დაგატკობდათ მუზიკალურ რიტმებით ან ბუნების
აღწერით. ანა, იმას სსვა მიზანი ჰქონდა. წავიდო-
და, ივლიდა, ივლიდა და ბოლოს მაინც ან გლეხის
თავისუფლებაზე დაგუგუნებდა ან ხალხის სიუვარულ-
ზე და განათლებაზე. აიღებდით მოთხრობას, რა-
მანს. თქვენ ვერ იზოვიდით იქსაუვარლების დაწვრილე-
ბით ამბავს, იმათ ტანჯვას და სიტკბობებს; ვერ იზოვი-
დით იქ ვერც ლამაზ სურათებს. მთელი მოთხრობ-
ბა დაწერილი იყო ხოლმე ან ჩვენებურ ბატონების
და ვაჭრების გასაკიცხავად ან მუშა კაცის სანუგე-
შობლათ. იგივე ითქმის ყველა ადრინდელ ქართულ
ჟურნალის ან გაზეთის ნაწილებზე. უკანასკნელი
ოგურცელი რა არის? მაგრამ იქაც კი საცინელ ახ-
დაზების მაგიერ იზოვიდით დარბეობას: ესე და ესე
უნდა მოიქცეს, რომ არ გატვიდეთ; ესა და ეს წიგ-
ნი უნდა წავიკითხო, რომ არ გაბერივდეთ დაქტე-
ბი, ახალი ამბები იყო ცოტა შემოსხენებულ ჟურ-
ნალ-გაზეთებში, მაგრამ რაც იყო მხოლოდ იმის-
თვის იყო, რომ რამე ახალ აზრის სიძაჩთლე დე-
ემტვიც ბინათ ან ძველი ცრუ მოწმუნება მოეს-
პოთ. ვინ იფიქრებდა მაშინ «მანადებზე», ყოველ-
დღიურ გაზეთებზე, სხვა-და-სხვა წერილმან ტელეგ-
რამებზე და კორესპონდენციებზე მოსაკლის და

მამასახლისების შესახებ. მაშინ იწერებოდა უაჭკვე-
ლად სტატია და ანა პატარა შენიშვნა, მოთხრო-
ბა და ანა უმნიშვნელო თეოლოგიური სტენა,
თვიური და წლიური «მიმოხილვა» და ანა «დღიური».

მაგრამ 1875 წ. სურათი გამოიცვალა. ყუჩნა-
ლებმა ხელი დაღიეს, «დროებაში» კი იწყო კვირა-
ში სამჯერ გამოსვლა. ამის გამო ის დაპატარავდა
და ქადაგების, სტატიების ადგილი დაიჭირეს წკრულ-
მან ამბებმა. ერთი სიტყვით «დროება» აღარ იყო
ამ წლიდამ დაწყობილი, საზოგადოების წინამძღო-
ლი, იმის წინასწარმეტყველი, ახალის გზის გამნათ-
ველი, ის შეუჩივდა «საზოგადოებას და ჭკითხა:
«რა გნებავს მოგართვა?» ჩქარა გაიგო «დროე-
ბაში» რა იამება ჩვენ მკითხველებს და მას აქეთ ის
ცდილობს ყოველ ღონისძიებით დააგმყოფილეს იმა-
თი დღიური მოთხრობნილება.

ერთი სიტყვით ქართულ გაზეთმა გახდა თავის
მიზნათ ყოველგვარ ახალ ამბების და გასართობ
ანდაზების გაკრძელება საზოგადოებაში, გახდა
თავის მიზნათ ის, რაც აქვს მიზნათ იუმეტას ნა-
წილს რუსულ და კრძობიულ ყუჩნალ-გაზეთებისას.

1877 წლიდან დაიწყო გამოსვლა ახალმა ქართულმა გაზეთმა «ივერიამ», რომლის რედაქტორათმაც გახდა პირველი მქადაგებელი ახალ აზრებისა ქართულ მწერლობაში, თავის დროზე განთქმულ «საქართველოს მოამბის» რედაქტორი ილ. ჭავჭავაძე: ბუკის ეგონა, რომ ილ. ჭავჭავაძე დაგვიბრუნებს იმას რაც დაკარგეთ; გამოსცემს ყუჩნალ-გაზეთს, რომელსაც ექნება მტკიცე რჯული, თავის საფუძვლიანი აზრით «ჩვენ საზოგადოებრივ წყობილობაზე და არ ეგვიანება «დროებას», რომელიც გახდა ახალ ამბების და ანდაზების ზაწაწა თურცლათ. მართლაც, «საქართველოს მოამბის» რედაქტორმა მოიგონა თავის ძველებური ვილო და მოჭყვა ქადაგობას. ეს ქადაგობა გამოვიდა მკითხველების წინ შეხვეული მძიმე და საიდუმლო (ე. ი. ჯაუგობა) სიტყვებში და ყველა დაათვლია; მერე იცვალა ტანისამოსი, ეჩვენა ქვეყანას მარტივად, შინაურულად ჩაცმული და ამ დროს წინადაგონად აღმოჩნდა, რომ «ივერიას» არ შეუძლიან ახალი, ცოცხალი აზრის თქმა, რომ ის იმეორებს თავის ძველ «მწამსს» დუნეთ, რომ ის დაუმოუკრდა უნიჭო მწერლებს, რომელნიც ღეჭვენ *) საანბანო ჭეშმარიტებებს, მაგ.

*) ეს მართალი სიტყვა წისკლია რუს. გ.ზ. «აბზორს».

«თავის მოძვე გიყვანდეს» (ბედგროულის სტატიები) ან «ჭკუასა შენსასა ნუ მისცემ დამინებლას» (წაკოლა — ტის სტატიები) და სხვ.

ერთი სიტყვით ძველ გზაზე დაბრუნების ცდამ ჩინის ფუტკად და «ივერია» იძულებული გახდა მიეღო იგბვე მიმართულება, რა მიმართულებაც მიიღო «დროებაში»: «ივერიაში» იკითხებოდა მხოლოდ კოლქსპონდენცია, რომელზეც შეგვატყობინებდა ახალ ამბებს, «სანტქქესობს» ყველასთვის ერთგვარად, როგორც ახლგაზდობისთვის, ისეთვე ძველ თაობისათვის, როგორც განათლებულებისათვის, ისე უმეცრებისათვის; ახალ ამბებს, რომელნიც არ გვიღიძობებდნენ ახალ აზრებს, არ გვაყუყუდნენ ახალ გზაზე.

ამის გამომ «ივერიაში» და «დროებაში» შუამდგომლობდა ძველ მცირე განსხვავებას. «დროებაში» გამოდინდა ყოველ დღე, «ივერიაში» — ყოველ კვირა, და ამის გამომ «ივერიაში» ახალ ამბების და გასაწყობებ მოთხრობების შეტყობინებით იკვირებდა და ნაკლებად აკმაყოფილებდა მკითხველს, ვინაიდან ყოველ დღიური «დროებაში». ამას იქით «ივერიაში» გამომავალ თვეში ერთხელ და თუ სულ მთლად არ შეიცვალა თავის ხასიათი, უფრო დაუყვანდებოდა «დროე-

ბას», წადგან თვეში ერთხელ გამომსვლელ ჟურნალს შეუძლიან უძღვნას თავის ფურცლები მხოლოდ ძველ, დამტკნარ ამბებს. (მაგ. ისტორიულ, ეტნოგრაფიულ და საზოგადოთ სამეცნიერო სტატიებს). ამ შემთხვევაში ჟურნალის დახსნა საბოლოოდ დაღუპვიდამ შეუძლიანთ მარტო იმ რომანებს, რომელნიც იწერებიან მკითხველების გასართობლათ და ხმათ პირუტყვულ გრძნობების გასაღვიძებლათ. მაგრამ იმედია, «ივერია» «ცისკრობას» არას დროს არ იქმს და არ იხმარებს ამ გამჭყვნიელ ღონისძიებას.

— მე შემოთ ვთქვი: ჩვენი ჟურნალ-გაზეთები და ადგენენ იმ გზას, რა გზასაც დიდხანია ადგია რუსული და სხვა ევროპული ჟურნალ-გაზეთობა, ამას საჭიროა ესლა დაუძატოთ, რომ ამ რამდენობის შუა კარგა დიდი განსხვავებაც არის ჯერ ერთა, რომ ჩვენ საზოგადოებაში ისე არ არის გავრცელებული ცნობის მოყვარება, რომ შეიძლებაოდეს იმგვარ დიდ გაზეთების გამოცემა, როგორც ესაა ვხედავთ ევროპაში, ქართული პატარა გაზეთი კი, შეიძლება მოკლებული, ჩვენ ქვეყნის ამბებსაც ვი ვერ ასწრებს შეკრებობინოს დროზე. ვისაც იხია ესმის რუსულ ენაში, ეტანება რუსულ

გაზეთებს, რადგან ამით მეტი ღონისძიება აქვთ უფრო ჩქარა და დაწვრილებით მოგვიტანონ ხსალი ამბები.

ქართული გაზეთი კერ ამყოფილებს ვერც იმ ქართველს, რომელმაც იცის მხოლოდ თავისი ენა, რადგან ქართველ მწერლების და ხალხის შუა გავლდია ბედით ღრმა ხევი. უნივერსიტეტელმა განათლებულმა ვაჭრმა ან იცის რაგორ დაედაპარაკოს შინაურად ნასწავლს, იმათ ერთმანერთისა ან ესმით, თითქმის სხვა და სხვა შორეულ ქვეყნებში იუფენ დაბადებულები. ჩვენებურ ყურნალისტს ანა ხქს ისეთი მსუბუქი, ადვილი გასაკები ენა და ცოდნა რომ თავისკენ მოიზიდოს უმეტეს მკითხველის გული. ცარიელი ტელეგრაფების ბეჭდვა იმათ მნიშვნელობის აუხსნელათ, სხვა და სხვა ეკროზიულ სიტუაციების უადგილოთ ხმარება, «ისტორიების», «ტრაქტატების» და სხვა ამ გვარების უკვლავნ ჩახხერა და სხვ., უეჭველია, ბევრად აფთხობს ქართველ მკითხველს, რომელსაც ანათერნი ან გაეგება ესლანდელ ეკროზის პოლიტიკურ მდგომარეობისა, მაგრამ გაზეთს ვი იღებს, რომ შეიტყოს ეს ეკროზიული გაზეთები თავიანთ მკითხველებს ამყოფილებენ ვიდრე სხვაფრიათაც ეკროზიული

«მომხმე» რაღაცა გაიმბებთ რამე ხალს, უკუკელია ამის გამო თავის შესედულლობასაც გამომჩენს. ეს შესედულობა, აზრი არის მასთანავე ნაყოფი არა მარტო «მომხმის» რედაქტორისა, არამედ საზოგადოების რამდენიმე ნაკუწისაც. საფრანგეთში თითქმის ყოველ გაზეთს უნდა ჰქონდეს რამე თეორი, (უთუკრულაბა იმისთვის სიკვდილია), უნდა იყოს გამომთქმელი ხალხის რამდენიმე ნაწილისა, უნდა იყოს ან ბონაპარტიელი, ლეგიტიმური, რადიკალური, სოციალისტური, ან რესპუბლიკური. იგივე ითქმის სხვა ევროპიულ გაზეთებზედაც. რუსულ გაზეთებსაც კი აქვთ თეორი. ყველამ იცის რა ხალხის გაზეთია «მოსკოვის უწყებები» ან «რუსული სიმართლე».

ერთი სიტყვით ყოველი ევროპიული «მომხმე» გრძნობს მოთხრობილებას აქვეს მთელ საზოგადოებას ან იმის რამდენიმე ნაწილს და გამოსთქვას იმის მწუნარება და სინარული. საზოგადოებას სინამოვნებით კითხულობს გაზეთს, რადგან ჰქვდავს იმაში თავის აზრებს ღამის ლიტერატურულ ფორმისში გახვეულებს, დაგვირგვინებულებს მახვილ შაი-რით ან მტკიც-მეტყველობის შუშხუნით.

ეს სულ სასიამოვნო ამბავი იქნებოდა, თუ რომ ერთ გარემოებას არ ჩეკმაშამებინა ჩვენთვის ეს სიამოვნება. უნდა გვასხვოდეს, მკითხველს, რომ მწერლობა და იმის შეყვარება—განათლების, სწავლის ნაყოფია და სწავლაც მეტად ნაზი, განებივრებული, ჭირვეული არსებაა, იმის გულის მოგება შეიძლება მხოლოდ შეძლების მქონე კაცისათვის, რომელსაც დრო აქვს იმას დასდიოს და მუყაითად მოუაროს; ამიტომაც განათლებულ ევროპაში გაზეთები ემსახურებიან განათლებულს, რომელნიც არიან მასთანავე უმეტეს ნაწილად შეძლებული პირები....

მადლობა დმურთს! ამ მდგომარეობაში არ არის ქართული ჟურნალ-გაზეთობა. ის მართლაც შეუჩინებელია ჩვენ ნახევრად განათლებულ საზოგადოებას, ცდილობს დროზე შეატყობინოს, რაც იმას იამება, ცდილობს გაანთოს ის ლექსებით და მოთხრობებით, რომელნიც არ შეაწუხებენ, არ გააღვიძებენ იმას ღრმა ძილისაგან; მაგრამ ამასთანავე ქართული ჟურნალ-გაზეთობა თავიანთს არ სცემს იმდენათ ჩვენ ნახევრად განათლებულ საზოგადოებას, რომ ევროპაში უფრო გაზეთებსავე წახალისოს ის მოდუნებული უგვარობის ჩადენაში და რუ-მოწმუნებაების გავრცელებაში.

ეროვნებაში შეძლებულმა კაცმა წაგ უნდა ტუტუ-
ცობა ან უსვინიდილობა ჩაიდინოს, დაწმუნებული
უნდა ვიყოთ, რომ უკველთვის მოიბრუნება იმისთვის
მწერალა, რამდენად, რომ დასასრულებლად, ქვეყნის
დაყრუებას ამ ტუტუცობის და უსვინიდილობის
განთქმით.

მართალია, ესე უგვარობა მასხარათ ზიგდება
სხვა გაზეთებში, მაგრამ გულ-გრილად უყურებ ამ
განვიცხვას, რადგან ეჭვში ხარ, ვინ იცის ეს გამკი-
ცხავი, შესუადრული ბტუენია.

ამ გვარი ეჭვი ჩვენში, მადლობა ღმერთს, სანამ
უადგილდა. ქართული ყურნალ-გაზეთები კვერს არა
უგრავენ უკველ საზოგადოების შეცდომას.

მართალია ქართული ყურნალ-გაზეთობა აღარ
გისრულდება თავის ძველ რაღას სამშობლოს მას-
წავლებლისას და წინასწარ-მეტყველისას, მაგრამ არც
მთლად უჩიგდება თავის ახალ მკიოხველს და ხში-
რად ჩუმიად არის, როცა ჩვენი მითამ განათლებუ-
ლი საზოგადოება აღელვებულა რამე ახალ ამბით.
მოიგონეთ, მაგალითად, ქართულ გაზეთების შარ-
შანდელი სირუმი, ანუ უკეთ ვთქვათ, მხთალი ბუტ-
ბუტი სიღნაღის ანუ უღობ.ზე და ანდრეკესკის ქ-
ლის მკველვებზე; ეს რაი სქემე დღე და ღამ მო-

სკენებს ან აძლევდა ქართულ განათლებულებს, ათასი ანტი გამოითქმებოდა ამ საქმეების გამო იმათგან და ქართული გაზეთები გი ხუმართ ივენენ. ამ რამა ამაღელვებელმა საქმემ იმათში ან დაჭობდა ანც ერთი ახალი ანტი, ან მიატყმინა მასუსი მკითხველის ცნობის მოუვარეობაზე, ან აჭყვას საზოგადოებას, ან დაუკრას იმას ტაში და ანც უკიყანა.

ქართულ ყურნალ-გაზეთობაში იჩინვა უბედურება, რომელიც რასაკვირველია ბევრად სჯობის ჭკულ საეჭკო თეროვებას ევროპულ გაზეთებისას, და ბევრად დაუვარდება ადრინდელ ქართულ ყურნალ-გაზეთობას ქადაგებს.

მოვიუვანთ აქ წამდენივე მაგალითს.

მოიგონეთ ის ძველი, რომელიც უკლასზე მკტ შთაბეჭდილებას მოახდენდა ქართულ მკითხველებზე ამ ათიოდ-თხუთმეტოოდ წლის წინათ: ილ. ჭკვავაძე. იმის მაგიერობა ამ უკანასკნელ სამიოდ-ოთხიოდ წელს ანავის ან უკისრნია, ისვე პოეტი მოქმედობს ქართულ ლიტერატურის ასპარეზზე, თუმც იმის მუათიედი გაკლენა ანა აქვს, რაც ადრე ჭქონდა. რატომ? ამას გაიგებთ ადვილად, რომ შეადარეთ იმის ძველი და ახალი ლექსები.

აიღეთ გინდ «მუშა» და «პოეტი», რომელიც იყენებს დაბეჭდილნი «საქართველოს მოამბის» პირველ ნომრებში და ისე ძვირად მოსწონდნენ უკეთეს სახელგანთქას, რომ იზიარებდა კიდევ იმათ. შედაც კეთებს ეს ლექსები ძარქსანდელ პოემას იგივე პოეტისას: «დიმიტრი თავდადებულნი», რომელიც მოიწონა ერთმა, ორმა მწერალმა, წაიკითხეს «ივერიის» მკითხველებმა და ჩქარა დაივიწყეს. სოგმა წაიხუტებუტა: «ჭავჭავაძის აღარ აქვსო ძველებური პოეტიური ნიჭი» და ამით გათავდა ის შთაბეჭდილება, რომელიც მოახდინა თავის წამკითხავებზე ილ. ჭავჭავაძის სახელს ლექსმა. მაგრამ რისგან წარმოსდგა, რომ ასე ცივად დახვდნენ იმას? ნუ თუ მართლაც ჭავჭავაძის პოეტიური ნიჭი დასუსტდა? ან, ეს არ ითქმის. «დიმიტრი თავდადებულნი» დაწერილია უფრო მსუბუქ ლექსით და ცოცხალ ხალხურ ენით, ვინაშე «მუშა» ან «პოეტი». მართალია თქვენ შეგიძლიანთ მითხრათ, რომ ის არის მდიდარი ნამდვილ პოეზიით ე. ი. ვერ იპოვით ცოცხალ სურათებს, დახატულებს ხელმოკლულად, მრავალ ფერგან ენით, მაგრამ ვერც ეს შენიშვნა აკვიხსნის წასმეს, რადგან ილ. ჭავჭავაძის ლექსს ადრეც ნუკრასოვის ლექსის ხმა ჭქონდა დაკარგნილი; იმის

ხელმოწერით აწაჭინ ჰქვირობდა. უკუა იმის მომწონი იმასდა მარტო; რა კარგი გრძნობა აწის იმაში გამომთქმულია, რა სწორე აზრია გამომყვანილია. არც ერთი თითქმის ილ ჭავჭავაძის თაყვანის მტყმი არ იტყუდა იმაზე: მშვენიერი მცოდნეა კაცის გულისა, საამო ყველგან ლექსის დამწერია. ილ. ჭავჭავაძის და ხან-და-ხან რე წერეთლის ლექსს დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ამ თიოდ, თუთხმეტოდ წლის წინათ ჩვენ საზოგადოებაში იმიტომ რომ ისინი უზასუსებდნენ იმ ვითებებზე, რომელნიც დღე და დამ მოსვენებას არ ამლეკდნენ ჩვენ განათლებულებს. ჩვენ ვპოულობდით ამ ლექსებში ახალ გრძნობას, ახალ აზრებს.

აიღეთ «მუშა». ის დაიწერა იმ დროს, როცა ჩვენი განათლებულები თავიდაც თუხის თუხისილებში დი ბატონები იყვნენ, გარდა ორიოდ ახალგაზდასი. დაცინვა ამ უგულო ბატონობაზე და ტიჩილი «მუშა კაცის» უბედურობაზე ახალი რომ იყო ჩვენ მწერლობაში, იგივე ითქმის «პოეტზე». ამ ლექსის დაბადებამდე თითქმის მთელი ქართული პოეზია ჩაყვანილი იყო «ვარდ და ბუღბუღისა», «წაღკოტის და იადონის», «აშიუთ ჭიკჭიკის» სიმღერებით, აწავის არ აგონდებოდა, რომ პოეტი

უნდა იყოს ხალხის შვილი და იმისთვის სულდგმულ-
ლობდეს. იღ. ჭკუკუკუკის «პოეტმა» გვითხრა ახლ-
დი სიტყვა, კაცთ მოყვარეობით სავსე, მჭებელი
მშობის და თანახმობის.

დემოკრატთა მისთვის ვლადიმერობ, (ამბობს იღ.
ჭკუკუკუკის პოეტ.)

რომ წარუძღვე წინა კრსა,
რომ ხალხისა მოძმედ ვიყო
ჭმუნვაში და სინარულში;
ხალხის წყლული მახნდეს წყლულად,
მეწოდეს მის ტანჯვით სული,
მის ბედით და უბედობით
დაძვდავს მტკიცედ გული.
მაშინ ციღამ ნაპერწკალი
თუ აღმიფეთქს გულში ცეცხლსა,
მაშინ ვიძღუე: მხოლოდ მაშინ

მოვსწმენდ ხალხსაც ტანჯვის ცრემლსა!

ახლა გადივითხეთ «დიმიტრი თავდადებულნი»
და მიბძანეთ, რა ის ახალი აზრი, რომელსაც მს
გამოგვითქვამს. იქ პოეტი დამღერის მეფეს, რომ-
მელსაც თავის დაღუპვა იჩივს, თავისა და თავის
ჭკუენის დაღუპვას ერთად. აქ ძლიერი გმირობა
აჩაფრია, მაგრამ რაც უნდა დიდი გმირობა იყოს,

ის არათუ არს ახალს არ გვეუბნება. უფრო ანბანში
 სწევია: გიყვარდეს მოძვე შენიო ვითა თავი შენიო;
 თავ-განწირვით გიყვარდეს სამშობლო. ამგვარ
 უმეტეს ჭეშმარიტებაზე სიმღერა ესაა, რომელსაც
 თავში გვერევა ათასი ძეგლი გადასაწყვეტი საგანი,
 სწორედ მოგახსენებთ, ვერათურად გვეჭაშნიკება. ჩვენ
 დარწმუნებული ვართ, რომ ასჯერ და ათასჯერ მეტი
 უკიდრქმედობა ექნებოდა ჩვენზე იმ. ჭავჭავაძის პოე-
 მას, თუ იმაში გამოევანილი იქნებოდა ახალგაზდა,
 უსიკვებისაგან ჯერ არ გათუტებულ გაცის ტანჯვა
 ერთ ლუკმა პურის შიგნაზე. ახა ერთი დეესტა სწო-
 რედ იმ. ჭავჭავაძეს, რამდენჯერ ეცემა ხოლო ტალახ-
 ში ჩვენებური გაცი, რამდენჯერ ივიწყებს ის თავის
 წმინდა გრძობას, რომ შიშნით არ მოკვდეს,
 რამდენ სილასა სჭამს, რომ უბრალოთ არ დაიღუ-
 პოს, რა გარემოება აკვლენებს თავს საპურობილე-
 ში ახალგაზდა, შეძლებულ, განათლებულ გაცს, რა
 ადვილია ჩვენებური გლახის დაქტევა და დანულება
 და მაშინ დარწმუნებული იყავით იმ. ჭავჭავაძის
 ახალ პოემას ისევე დიდ გავლენა ექნებოდა ჩვენში,
 როგორც ჭქონდა იმის «მუძას» და «პოეტს» ან
 ნეკრასოვის: «Размышленія у параднаго подѣзда»
 ან ვიქტორ ჭიუგოს: «Les chatiments». იგივე

ითქმის აკ. წერეთლის ზეგვირთ ძველ და ახალ
 ლექსებზე. ამ მწერალს ადრე ნაკლები მნიშვნელო-
 ბა ჰქონდა მწერლობაში, უინამც ილ. ჭავჭავაძეს,
 მაგრამ იმიტომ კი არა, რომ პოეტიური ნიჭი ამი-
 სასზე ნაკლები ჰქონდა, არამედ იმიტომ რომ და-
 შორებულ იყო ის ამ ახალგაზდობისაგან, რომ
 ძველსაც დაახნდა რუსულ უკეთეს უწინააღმდეგობის ბეჭე-
 დი *). მაგრამ ვერც აკ. წერეთელმა აიცილა სრულ-
 ლებით თავიდან ამ უწინააღმდეგობის, ანუ უკეთ ვთქვათ,
 უწინააღმდეგობის გავლენა და იმის «მუშურსა» ილ. ჭავჭა-
 ვაძის ლექსებზე ნაკლებად არ მოჭყვანდა ადრეცობა-
 ში ჩვენი დაწინაურებულნი საზოგადოება, იმიტომ
 რომ ამ «მუშურში» გამოითქმებოდა იგივე სატირა,
 იგივე რჯული, რომლის მომტანნი იყვნენ რუსეთ-
 ში ნეკრასოვი, დობროლინოვი და იმათი ამხანა-
 გები და ჩვენში—ილ. ჭავჭავაძე.

მაგრამ ბევრმა წყალობა ჩაიარა «მუშურის» შემდეგ
 და ბოლოს დროს კიდევ დაგებდა აკ. წერეთელი
 თავის ლექსებით «დროებაში». შარშან იმან დაბეჭ-
 და სხვათა შორის ორი ლექსი: პოემა «ორი ქარ-

*) ამასზე იმედი მაქვს უფრო დაწვრილებით მოგვლი-
 ნარ კო. მკითხველს «ალმანახის» შემდეგ წიგნში, როცა
 წარუდგენ ახალ მწერლების სურათს ცალ-ცალკე.

თველი», და «სხვა და სხვა ერი». პირველში აღწერილია ძველ ქართველების მამაცობა; მეორეში აღწერაა სხვა-და-სხვა ერის თვისებისა; სამოთხეში ღმერთი უზიანტესობას აძლევს ფრანცუზებს, რომელთაც თავის დროშასზე

დასწერეს: «თავისუფლებს, მშობს და სიყვარულით ვისაც არ ჭსურდეს ქვეყნისთვის, ღვთისაგან იყოს გრული!» სწავლა და სულგანება, სიბრძნე და მეცნიერება მისათვის უნდათ, რომ სხვებსაც მისცენ მათ ბედნიერება! შრომობენ შესანიშნავად, გულ-გახსნით, ვარ მომცინარად და ჯერ არავის უნახავსთ უსაქმურად და მძინარად.

როგორც ხედავთ, მკითხველს, არც პირველ და არც მეორე ლექსში არცაა არცაა ახალი, დირს-შესანიშნავი; ყველამ კარგად იცოდა უფ. აკ. წერეთლის ლექსების გამოსვლამდისაც, რომ ძველი ქართველები განთქმულნი იყვნენ თავიანთ მამაცობით და მეტად მოსაწონი რომ არის თავისუფლე-

ბის, ძმობის და სიუკარულის სურვილი ჭკუერის-
 თვის, როგორცადაც სწავლის და ხელოვნების, სიბრ-
 ძნის და მეცნიერების ხმარება საზოგადო სიკეთის-
 თვის. ამგვარ ადამის-უმის ძველ ჭეშმარიტებების
 დამტკიცება ვერ დააყრიდა ხეიარს ვერც ზოცტს, ავ-
 წერეთელზე უფრო ნიჭიანს. იმათთვის წერა მოუხ-
 დება მხოლოდ გენიოსს; მხოლოდ იმას შეუძლიან
 გამოსძებნოს უეჭვო ჭეშმარიტებაში ახალი, ჯერ
 არ ნახული სხვებისაგან გუთხეები და გამოგვიან-
 ტოს ესენი ახალ-თეორიულ წამლებით.

აქ მოყვანილი მატალითები გვიმტკიცებენ, რომ
 ესლანდელ ქართულ გაზეთების მიმართულების გა-
 ლენა ვერ აიცილებს თავიდან ვერც იმისთანა ნიჭი-
 ერმა ზოცტებმა, როგორც ილ. ჭავჭავაძე და ავ.
 წერეთელი.

გამეორება: ქართული გაზეთიან ყურნალი კლან
 არის თავის საზოგადოებას წინამძღოლი, ის არის
 უბრა მხოლოდ ამ საზოგადოების თანასწორი, რის
 უამრთობი და იმისაებ მღებველი დაბეჭუღ ჭეშ-
 მარტიტებების.

მაგრამ ყველგან გამოტყუროება ხოცმე იმისთანა
 გაქმობება, რომელიც თავის ხასიათით სრულე-

ბით არ ეთანხმება იმასთან მომდინარე გარემო-
ბაებს. «ერთი ალილო სუტესსაც შესტდება». შარ-
შანდელ ქართულ მიწერლობაში ჩვენდა მოულოდნე-
ლად დაგვსდა რაიმოდ ხაწერი, რომელიც თავის
შიმაწთულობით სწულებით არ ეთანხმებოდა მთელ
ქართულ ყურნალ-გაზეთობას. იგივე აკ. წერეთლის
სხვა ლექსი: «თვალების ახილვა», («დროების»
№ 80) ბავრელიის «ზამთარი» და მეტად «არტაჭა-
ნიდამ წერილი» («ივერია» № 27) და «ზოლიტი-
კური მიმოხილვა» ზოგიერთ ნომერში «ივერიისა»,
მაგალითად ბურჯინის ყრალობის შესახებ, დაწერილ-
ნი არიან ცხადად იმ განზრახვით, რომ ჩვენმა მი-
თომ განათლებულმა საზოგადოებამ გაიგოს თავის
ეჩლანდელი მდგომარეობა და შესტვალოს ის. აქ
ხსენებულ თხზულებებში ისმის ცხადად არა ჩვეუ-
ლებრივი ახალ ქართულ მიწერლობაში ქადაგება, სურ-
ვილი ახალ გზაზე ხალხის დაყენებისა.

«თვალის ახილვის» დამწერს დაჭკარგვია ჭამუ-
კობის სათვალე და ნათლად უნახავს ამაოება ამ ცრუ
და მიხთალ სოფლის. ამ სურათით გულმოკლედი
გვიამბებს:

მსაჯულს ვხთხოვე სამაწთალი; მდიდარ
მაგრამ საწყლად რომ წავდექი,

ამარიდა მანცა თვალი!...

ზნეობითა დახაგრულსა

მომავინდა მე მოძღვარი;

მიველა... ისიც მოძეგება,

გადამსახა ლეცვით ჯვარი.

ჩემი ტანჯვა მოისმინა,

აუჩივილდა მასაც გული.

შკითხა: «შვილო, დაცემის დროს

ხომ არ დაგვარგვია თუელი?»

ვერც ნათესავებმა და საყვარელმა ნუგეში სცეს გულმოკლულს და დახაგრულსა. «დიდო შვილო! შენ სჯობინარ, ამბობს გამწარებულად ზოგოტი, ნათესავს და მეგობარსა; შენ თუ გშიან მოიტაცებ მოელ-ჟოგოდგან ერთსა ცხვარსა; ისინი კი გამძღვრებიც არ დახეგვენ არცა ერთსა!.. თვალ-მსქცობით ატყუებენ დაბლა კაცს და მაღლა აღმეწმის! კბილ-ბასრო და ბჭყალ-მსხვილო, გარეულო კატუნია!... ვინც რამ შენ არ ვამჯობინებს საყვარელსა... ვერ უტვინია!»

ბავრელის «სამთარო» და მეტად «არტანდიამ წერილი» ცხრეკლ სურათებით გვიხატავს, რა შეუძლიან გადაერეებულ ალაგას ჩინოვნიკს. ის მეფეთავის სამიულეობაში. აბ—ის ნაუჭრ თულებში,

კინ იტის საიდგან, შეჩუქულა ერთი ყაღბი ახაზი. იმასაც ერთსელ ეს ახაზი უხაბროთ მიეცა სალდათისთვის ხურდაში; სალდათს უცვნიას ახაზის სიყალბე და წარუდგენიას გორგონიისათვის. ზოლიტიის მოხელეები დიდ აქლემის ოდენა საქმეს ისე მნიშვნელობას არ ჰძლევენ, როგორც ხემსის ოდენასა. თუ სადმე შენიშნეს მაგისტანა საქმე, ეცემიან როგორც ქოჩი ქათამს, წადგან ქოჩმა იტის, რომ ის ქათამი იმის მუცელს გაძღობს... მაშინვე შედგება თიცხელი გამოძიება: ჭაი როგორ და საიღამ მოხდა ესა?... ვატი, რომელსაც უცხოვრია სათათრეშბ და მაგისტანა წმინდათ თავის დღეში არ დაურთავს, წასაკვირველია, გაშეშდა და არ იტოდა, თუ რომელ ერთ კითხვაზედ მიეცა პასუხი. ვატი ბრალი დაედვა; დაამწყვდიეს, მაღაზია დაუკეტეს — ვაჭრობა გაუჩქეს. საწყაღს შიშ-განკაღისაგან სიყვითლე დაეძარტა. როცა სიარულის ხაჩა აღარა ჰქონდა, მაშინ შეიყვანეს საჯაროთმყოფოში და შეიყვანეს იმისთანა ჯლაგას, სიტა იყო ათასი კვხესა, ოხვრა სახადით ავანთმყოფებისა». აბ — მა ჩქარა გასჭიდა თუხები, «ვაცს თასი არა ჰქონია: ერთი კვერცხი, ბოლოლი ღვინო მტად ჰღირებია ვიდრე ვატი...»

«იუკრიის» «ზოლიტიკურნი მიმოხილვა» არის ცოდნით, მხატვრულად შეგროვილი ახალი ამბები და

მისთანავე ახალი მოწმები მალაღმარისხვან ჯამბა-
ზობისა, უკაცრავათ, მიწოდდა მეთქვა: ევროპულ
ლიბერალურ, კონსტიტუციურ დიპლომატიისა.

ეს პოლიტიკური წიგნები, რომელნიც თავიანთ
მიმართულებით მოგვაცნობენ «გრესულის» და ძველ
«ღრუბებს» ზოგიერთ ამგვარსავე სტატიებს, გვი-
ხილავენ თავლებს (ამას ჯერ ვიდრე შარშან ვამბობ-
დი «ლმანახში») ჩვენ განათლებულების შეცდომ-
აჲ რომელნიც თავიანთ სტუმრ ევროპაის ლიბერალ-
ურ სარგოდობრივ წიგნებს და არ სურთ და-
ხსნა იმის იარებისა.

თქვენ, იქნება, მითხრათ, მკითხველო, რომ ახა-
ლი პრეტორია ბუკრესტის და აკ. წერეთლის დატინ-
გაში ჩვენ ჩინოვილობაზე და სარგოდოთ ჩვენ გან-
ათლებულების ცხოვრებაზე და «იუნიონს» გამაშ-
ვარებაში ევროპიულ ცრუ-ლიბერალიზმისა, რადგან
ამავე საგანზე არა ერთხელ მოგვიხსენებდნენ «სა-
ქარაუგოს მამბე» და პირველ ღრუბინდელი «ღრუ-
ბებს».

დაახ, თქვენ მანათლს ბრძანებთ, თუ ამას გვეტ-
ყვიოთ. მანათლსა, შემოხსენებულ ნაწერები გამეო-
რება იმის, რაც თქმულა აღწე, მხედოდ ახალ
წიგნების დამატებით.

მაგრამ იმასაც ნუ დავიწყებთ, რომ ვერც ერთ ისეთ ახალ ტექნიკურ ტექნიკურ ვერ იტყვიან თქვენ დღეში, რომელიც კი რადისმე არ თქმულიყო, და ყოველი ტექნიკურ ითვლება ახალ ტექნიკურებათ მხოლოდ მაშინ, როცა იმას ჯერ ვერ შერიგებია ხალხი.

ამიტომაც შეძლებისდაგვარად ნაწილების სიტყვები მიგვაჩნია ახალ სიტყვებათ, თუმცა ისინი არა ერთხელ წარმოუთქვამთ თავისებურად აღწერ. დაახლოებით, «საქართველოს მოამბის» და პირველ დროინდელ «დროების» შემდეგ ჩავიხსენებთ ათმა, თხუთმეტის წელს, მას შემდეგ ბევრი მათომ ცვლილება მომხდარა ჩვენ ტექნიკურებაში: გლეხები განთავისუფლეს, ახალი სასამართლო შემოიღეს, ქალებს ძიანტიკის თვით-მმართველობა და სხვა, მაგრამ დახე ჩვენ დაუნდობელ ბედს, თხუთმეტის წლის წინათ ხათქვამ სიტყვებს განვიხილოთ და ჩვენ ისეთ აღტაცებაში მოვყავართ იმათ, როგორც ადრე. ძველ ბურჟუაზიანებს, ძველებური ქაღალდის ასე გგონია მოგონილნი არიან დღევანდელ დღისათვის, ასე გგონია წინ თქვი არ გადაგვიდგას ამ უკანასკნელ თხუთმეტის წელს და კტრიკულად ერთ ადგილას. ის ბტონები, რომელთა წინააღმდეგ ქადაგობდა ამდენი ხანი უკეთესი ქართული მწიგნობარნი, დღეს გამოდიან ახალ საწიგნობარ კატეხეზებში და ამჟამად დამტყდნიან: «არ ვსდევ ყაბთა ცვლას, მე იგივე ვარ მარად და მარად».

ჩვენდა სამწუხაროთ, იგივეს ვერ დამღერის ქართული ყურნალ-გაზეთობა.

P. S. ეს სტატიის დაბეჭდილი ვერსიონი, წარმოგვივიდა შემდეგი წიგნი ერთ ნაცნობისაგან:

მოწე. ხელმწიფე!

თქვენგან ბევრჯერ გაძიგონია, რომ ქართულ ყურნალ-გაზეთობაში ამ უკანასკნელ დროს მოხდა დიდი ცვლილება, რომ ლიტერატურის ადგილი დაიჭირა ამ ბოლოს დროს ახალ ამბების აფიშამ და განცულისრულ დაკთარძა, სადაც მოგზავნილია უთვალავი საეჭვო ფაქტები და ციფრები და ანტ ერთი ცრუხალი სიტყვა.

ესაა გავიგო, რომ განზრახვა გაქვთ ესევე აზრი გამოსთქვათ საქვეყნოთ «ალმანახში» და ამიტომაც ჩემ ვალათ ჩავთვალე ამეხსნა თქვენთვის თქვენი შეტომა.

დამიგდეთ ყუწი. თქვენ ხომ ვაჩვად გესმით, რომ რომელიმე აზრის დამტკიცება და სხვებისათვის ახსნა შეიძლება ორ გვარად: შეიძლება რისქეს საჩვენებლობა ან ბოლოტება გამოცხადდეს ან რაიმე მოსაზრების მოყვანით ან საქმეების ჩვენებით. თუ მინდა მაგალითად ვისმეს თვარისუკულობის გამოსაშვარება, მე დავიწეებ ან შემიდგე თვრისუკულობას: «თუ გუფწრთუქვია ეგ ბატონი, რატომ

კეთილ სიტყვებს საქმით არა ხდის? ეგ რომ კეთილ სინილისიანი კაცი იყოს მეტქი, შინაც და გარეთაც ერთ გზაზე იდგება, თორემ შინ რომ მგელობს და გარეთ ცხვარობს, ეს სწორეთ ცხადი ფარისევლობაა».

ან სხვაგვარადაც შემიძლიან ვისმეს ფარისევლობის გამტყუნა. შემიძლიან ვიამბოთ ნამდვილი ამბავი, რომელიდამაც თავის თავათ სჩანდეს, რომ ჩვენს კაცობრიობის მოყვარე პატრიოსანი სული ჩხიჩკედულობს მსოფლად თავის ჯიბის სასარგებლოთ.

ოდნოდ კაცმა ხეჩხიანად აგვიხსნას და დაგვიმტვიცლოს ხეიროსანი აზრი, თორემ, მე მგონია, სულ ერთი უნდა იყოს ჩვენთვის რა საშუალებით ეწევა ამ მიზანს უბრალო ფაქტების მოყვანით, თუ თავის ფილანთოფიით და მჭეკრ-მეტყველობით.

მე მგონია, რომ ქართული ჟურნალ-გაზეთობა დგას ესლამავე გზაზე, რა გზაზედაც ის იდგა ამათიოდ, თხუთმეტოდ წლის წინათ. განსხვავება მსოფლად გარკვეობაშია. ადრე ჩვენი მწერლები გვიჩვენებდნენ ფილანთოფობათ, წინასწარმეტყველებათ, რომელნიც გვიხატავდნენ ჩვენ გარყვინის სურათებს და გვიქადაგებდნენ ახალ გზაზე დადგომას. ესლამავე ქართულმა ჟურნალისტებმა ჩამოიგდეს მსრუბილამ თავიანთი ლამაზი პოეტური მანტია და გაგვიხდნენ უბრალო მუშებათ, მაგრამ თავიანთი აზრები ვი არ დაივიწყეს ისინი აგროვე-

ბენ ეხლა ამბებს, რომელიც სხვის აუხსნელათაც
 ადვილად გასაგებნი არიან ჩვენთვის. ეს ახალი ამ-
 ბები გვეუბნებიან ჩვენ იმავეს, რაც ვკვსმოდა ადრე
 მოთხრობაუბილად და ლექსებილად. ნამდვილ ამბებს-
 რე მეტ დამაწმუნებელ, დამამტკიცებელ ძალას, გა-
 ნა სადმე კიდევ იშოვით?

მაგ. აიღეთ ჩინოზნიკობა; ადრე მდივანბეგს სა-
 შიკილად ამღერებდნენ ჩვენი პოეტები: «ჩემი ჯიბე
 ვტენე, ვტენე, ისე მოვკვდი, ვერ გავტენეო»;
 ეხლა ლექსებს თავი დავანებეთ და ნამდვილ ამბებს
 გუაძებთ მკითხველს ჩვენ ჩინოზნიკობის ანგაზა-
 ბასედ. მოიგონეთ მაგალითად შაჰშანდელი «დრო-
 ების» გოგონებსონდენცია სიღნაღის გამომძიებელზე,
 რომელმაც გადააჭარბა უოველ ძველ მდივანბეგს.

იმედია მიიღებთ მხედველობაში ამ აზრს, რაღა
 გამოსთქვამთ თქვენ თქვენს ეხლანდელ ქართულ
 მწერლობასზე.

თქვენი უმოზილესი შონა და სსგ.

ამ წიგნის დამწერს ეტყობა დავიწყებია ჭეინუხ
 სიტყვები: წაქტებით შეიძლება ბასი და არა რომ-
 ელიმე აზრის დამტკიცება. მაგრამ ერთ წამს მზათ
 ვარ დ ვთახახმდე, რომ ჭეშმარიტების პოვნა იმისთანა
 რთულ საქმეებში, როგორც არიან ჩვენი საზო-
 გადო საქმეები, შესაძლოა წარიულ ნამდვილ ამბე-
 ბებს მოგროვით; მზათ ვარ დ ვთახახმდე, რომ თე-
 ლახოფიას და უბრალო მატახეს აქვს ერთგვარი

გაკლენა კაცის ზნეობაზე. მაგრამ ამ შემთხვევაშია ც-
კერ ვიტყვი უნდა ამ აზრზე, რომელიც გამტ-
თქვი ჩემ სტატიაში. მე მაინც დარწმუნებული ვარ,
რომ ქართულ ყურნალ-გაზეთების «მეტანესა» არა
აქვს ისეთი დიდი ძალა, რანაირიც ჰქონდა ქართულ
ყურნალ-გაზეთობის ქადაგებას, და აი რატომ.

თითქმის ყოველთვის დიდ შთაბეჭდილებას მო-
ახდენს ჩვენზე ის მოქმედება, რომელიც მოძრაო-
ვითა ჩვენზე შთაბეჭდილების მოსახდენათ.

ჩვენ რომ გზაზე დაგვხდეს ბაღდახინი ვინმე
მდიდარ მკვდრითა და შეკატყოთ, რომ სიკვდილა
ამას მოსწევია ავმუცლიანობისაგან, და მერმე ვნა-
ხათ მუხიჭა, რომელიც უკნავეს რაღაც მსიარულ
მარშს; თუღუხნა, რომელიც ეჭიდაება ქუჩის ბიჭს;
ადგოგატი, რომელიც ეპატოება მოსამართლეს სა-
დილათ და სხვა ბევრი ამგვარები, იქნება ამ სუ-
რათებშია აწათყობი აზრით არ აღგვიძრას; მაგრამ იმის
შემდეგ, რაც ვნახეთ ავმუცლიანობისაგან მომკვდარ
კაცის ბაღდახინი, ჩემ ამხანაგს რომ ეამბო. ერთ
გლეხის სიკვდილზე, რომელიც მომხდარიყო შიმში-
ლისაგან, მაშინ უნებლიეთ დავთქვამდებოდ და ვკით-
ხავდი თავს: საიღამ წარმოსდგება ამგვარი უთანას-
წორობა ჩვენ საზოგადოებაში, რათ არის ერთი
მეტად მდიდარი, მეორე მეტად ღარიბი და რომ-
ღორ მოისპოს ეს უთანასწორობა, რომელიც ღუ-
ხავს დიდსაც და პატარასაც.

მეჩემუ ვისთ მადლობელი უნდა ვიყო, რომ ჩემ თავში დაიბადა ეს აზრი? ნუთუ მხალხოდ იმ გაჩემებებისა, რომ ვილაც მდიდარი მომკვდასა ავმუცლობით და ვილაც ღარიბი შიმშილით. არა, მე მადლიერი უნდა ვიყო ჩემი ნაცნობისა, რომელმაც დაივიწყა სხვა ამბები და შეადარა ეს ზემოხსენებული რჩევი ამბავი.

დაახ, ჩემო მკითხველო, ნამდვილ ამბებს შეუძლიანთ რამე აზრი დაკვირდონ თავში, თუ რომ ისინი იქნებიან ოსტატურად მოგროვილნი (ეკვლას თავის ალგს), და მეც ამ იმედით დავმალე ჩემი აზრი შარშანდელ სტატიაში «ხატარა წერილი დიდ საჭმეებზე» და ავავსე ის მხალხოდ რიგზე დაწყობილ ახალ ამბებით.

მაგრამ ვინ არ იცის, რომ ჩვენი ყურნალ-გაზეთები ბეჭდვენ უსისტემოდ, დათანტულად შველას ახალ და ძველ ამბავს, რომლის წაკითხვაც არ დაზარდება ჩვენ საზოგადოებას.

ესა და ვხუჭოთ თვალები და მანც წამოვიდგინოთ, რომ ჩვენ ყურნალ-გაზეთებს აქვთ რამე საკუთარი აზრები და სურთ იმათ ჭეშმარიტების დამტკიცება სხვა-და-სხვა შესაფერ კაქტების გამოცხადებით. მაგრამ მაშინაც უნდა გამოვტყდეთ, რომ ჩვენ ყურნალ-გაზეთებს არა აქვთ მნეობითი გაკლენა თავიანთ მკითხველზე, რადგანაც ბევრს არა სწამს იმათგან გამოცხადებულ ამბების სიმართლე.

ჩვენი ჟურნალ-გაზეთები არ არიან ისე შექმნილი რომ იყოლიონ საკუთარი კორრესპონდენტები და რეპორტიორები და ვერც ერთი ჩვენი რედაქტორთაგანი ვერ იტყვის, მართლაც ამბობს იმის «მოამბე» თუ არა. ხშირად ჩვენ გაზეთებში გაიმართება ხალხე ბასია წამდენიმე კორრესპონდენტის შუა, ყველა იმათგანი თავსებურად გვიამბებს ერთსა და იმავე ამბავს და ანც მკითხველმა და ანც რედაქტორმა არ იცინან რომელია მართალი და რომელი—მტყუანი.

ავიღოთ მაგალითად ისეუ ამბავი, რომელიც მოჰყავს ჩემ ნაცნობს თავის წიგნში; ავიღოთ მაგალითად სიღნახის გამომძიებლის უკანონო მოქმედების აღწერა ქართულ გაზეთში. ეს ამბავი იმასვე არ გვეუბნება, რის თქმაც უნდოდა ზემო-მოყვანილ ლექსს მდივანბეგზე. როცა ვკითხულობ ამ დაცინვას მდივანბეგზე, მე მესმის ზოგის აზრი მდივანბეგებზე და როცა ვკითხულობ «დროების» კორრესპონდენტის სიღნახის გამომძიებელზე, მე მესმის «დროების» აზრი ერთ გამომძიებელ-მსაჯულზე და ამ გაზეთის აზრს ვერ გავავრცელებ დახარჩენ გამომძიებელ-მსაჯულზე, რადგან ვიცი, რომ არიან გამომძიებელ-მსაჯულნი, რომელნიც, მგონია, რომ მოსწონს «დროებას»; მოიგონეთ მხალხოდ «დროებისაგან» ჭება მეორე სიღნახელ მსაჯულისა.

ამის გარდა, როცა გაზეთში წავიკითხეთ ხსენებულ გამომძიებლის იონებზე, ეჭვში შევკადით, ვინ

პირველი მოქმედება

აზერბაიჯანის

მუხამადი პლენე

ს ი ტ უ ჯ ე ბ ი

სანთი მექლაკისა და ღიუდოვიკ ქაჯევისა

მუზიკა

მ. მ. ფენდახიძე

ქართულად გადმოღებულო

თ. დავით ერისთავის-ძიურ

მომქმედნი ზირნი:

ვენელასი, სპაქტის, შეფე.

ელენე, იმის ცოლი.

აბამეონი, გბირთა გბირი.

ორესტი, იმის შვილი.

ახილესი, ფტიოტიდის შეფე.

აიაქსი პირველი, ჯოკრის შეფე.

აიაქსი მეორე, სალამინის შეფე.

კალხასი, იუპიტერის ქადაგი.

ფილოკოპი, კალხასის თანაშემწე.

ფთიკლესი, მჭედელი.

პართენისი.

ლემნა.

მშვენიერი ელენე

მოქმედება I.

სტენა წარმოადგენს სპარტის ძეიდანს, სადაც ბო-
ლოს მოხანს იუბიტერის ტაძარი. ტაძარს გვერდით
დგას რამდენიმე სამიფესა და შიგ. ცენტრი ასეთია.

გამოსვლა პირველი

ხალხი და შემდეგ კალხასი და ფილოკოპი

(ფარდა რომ ახსლება კაცნი და ქალნი მუსლ-მო-
რეკლნი დგანან ტაძრის წინ და შესაწირავი მოაქვთ: ყვ-
ვალები, ხილი, თეთრეული, გალიები მწერებით და სხვა.
ყვავილები უფრო მეტია).

ხორი.

იუბიტერ ღმერთო! გვისმინე ჩვენ ლოცვა!

გვისმინე ჩვენ!

მუსლ-მოღრეკით გვედრებით!

დმეტებისა დმეტო! რქრს წკრინა!

გვისძინე ლოცვანი,

დიდებულ დმეტო!

იუპიტერ დმეტო და სხვა...

(უგანასკელ ნაწილს რომ მღერობს სორი, მაშინ გა-
აღება ცაძრის კარი და გამოვა კალხას, რომელსაც მოს-
დებს ფილოკოში. მინამ ორგესტრი. მელიოდრამის უკრავს,
ხალხი საწირავს ცაძართან ალაგებს).

ქალხას. (შინჯავს საწირავს და

აა მალავს უკმაყოფილებას)

სულ ყვაკილები, ყვაკილები, და ყვაკილები, საკ-
მანა! (ხალხი გადის)

გამოსვლა მეორე

ფილოკოში და ქალხას.

ქალხასი

აღარავინ არის... ტყუილი ხარჯი შეჯავრება...
მინამ ტყუილს თავისი ნაკთი არ გამოუყვანია ბა-
ქოდვან, სიძვირვა! (იქრობს) ფილოკოში! საწირაკე-
ბი შეიტანე!

ფილოკომა.

ბატონო ბძანდებით, დადო ქადაგო! (ორ ბიჭს შე-
ქვს საწირავი).

კალხას.

ჭეშმარიტად რომ სირცხვილია ეს ლანდელი სა-
წირავი... ახა რა მოუტანიათ? ორი მწეერი, ერთი
ქოთანის მაწონი, სამი ყველეური ყველი, ხუთი ჩურ-
ჩხელა, ცოტა ხილი და ბევრი ყვავილები! ეს რამ-
დენი ყვავილებია! თითქო იუპიტერი თეატრის მომ-
ღვაწი ქალი იყოს! რა ტყუილი ხარჯია! ახ! სად
არის ის დრო რომდესაც საწირავათ შემოგვდიოდა
მთელი ძროხის ნახირი და ცხვრები! ახა საწირავი
ის იყო! წახდა ქვეყანა! დემონებსაც გი პატრივი აღარა
აქვსთ, პატრივი აღარა აქვსთ!

ფილოკომა.

ყველაზე ეგ არ ითქმის, მაგალითათ ვენერა.....

კალხას.

ჭო! ეგ გი მართალია! იმ დღეს ციტერნის «დრო-
ებაში» წავიკითხე საწირავის რიცხვი ამ უკანასკნელის
თვისა! იმდენი რამ არის, რომ კაცი გაცდლებს!

ფილოკომა.

როგორა გგონია ვენერას მოძღვარს, ბევრი შე-
მოსავალი ექნება აა! ჭაი თუ შესჭამს მოძღვარი!

კალხას.

მას შემდეგ, რაც ვენერამ ხურობა იდას მთაზე იუნონას და მინერვას, ე. ი. მეცხვარე ჰაერისმა თავისი ვაშლი მისცა ნიშნათ სილამაზისა, ხალხს ვენერას მეტი აჩვენა ახსოვს! საწყელი იუპიტერი! ეს ღმერთთა ღმერთი რა ცუდ მდგომარეობაშია! რამდენი ვაკვარლებია და! იცო... თუ გიყვარდე ეს თაიგული წაუღე პატარა მეგარას, ხომ იცი აქ გვერდით რომ სდგას!

ფილოკომა. (უგვტო ხელში)

დაახ ბატონო!

კალხას.

მარტლა, ქუსილი.... საქუხი მოიტანეს?

ფილოკომა.

ჟერ ანა.

კალხას.

რატომ, თუ ჟერ ანა?

ფილოკომა.

ანა, ბატონო, ჟერ ან მოუტანიათ... მაგრამ მალე მოკვდი!

კალხას.

კაცო! რას შერბობა არ დამღუბო, დღეს უჭესი-ლოთ ხომ ვერ გავსძლებთ! ცხელი დღე გამოდის

უქუნილათ წოგორ შეიძლება! დღეს დონისის
დღეობას. ჯერ ეს ერთი წომ ხვენი მშვენიერი დე-
დოთალი მოვა სალოცავათა და შემდეგ შეიკრიფე-
ბან მეუენი და ჭკუამასკილობის ჯიბრი იქნება....

ფილოკომა.

დამზინდა წომ ძალე გავაკეთებო!

კალხას.

რას ამბობ გაცო, ამისთანა დღეს უქადაგობათ არ
იქნება! უნდა ქადაგათ დევეტე და აბა რა ქადაგობა
იქნება უქუნილათ!

ფილოკომა.

ეფთიკლე მჭედელს მივეცე, და მითხრა ემ სა-
ათში მოვიტანო. აი-გიახლათ გიდეტ. (ეფთიკლე მჭ-
მოდის მარჯვნივ და შემოაქვს უესტი)

კამოსვლა მესამე

იგინივე და ეფთიკლე.

კალხას.

ოჰ! ეფთიკლე! რა დაგეძარათ გაცო! რით ვერ
გათავე ემ საქუხი!

ეფთიკლე.

ცოტა გასაკეთებელი ვი ანა ჭქონდა ამ საქუხსა!
 რაგან ისე დაყანგებუდიუა, რომ დაკრება მარუნ-
 და. მეცე სხჩაწო სქემე მქონდა მარუსკენარ ახი-
 ლესისა!

კალხას.

ჭო! ვიცი, ვიცი! უთუოთ იმის წადებს ქუსლებ-
 ზედ ნალებს აკრავდი! ვიცი ქუსლზე უკაცრავოთ
 აჩის.

ფილოკომა.

დიახ, სწორეთ ეგრე გახლდათ.

კალხას.

ჭო! მე თითონ მითხრა, ძალიან ვარგი ნალები
 დამიკრათ!

ეფთიკლე.

მეცე თქვენი საქუხნი! ისეც თქვენი მტერი იყოს
 რა მდგომიარებაში ის იყო! ვინა სცემს ისე მაგ-
 რა რომ გაუხვრეტიას!

კალხას.

ეს ფილოკომი სცემს ხალხე... ღვთის წინაშე,
 აგრეც უნდა, მაშ რითი შევაშინოთ ხალხი!!! ეს-
 და რომ კარგათ აჩის გაკეთებულნი?

ეფთიკლე.

აი ნახეთ. (აქუსებს)

კალხას. (მიფრება)

სუ! კაცო! რა ღმერთი გაგიწყრა! რაგორ შეიძლება, ხალხს ეგონება რომ იუპიტერიაო! რაგორ შეიძლება მკვისთანა ხუმრობა!

ეფთიკლე.

უკაცრავათ, არ ვიცი.

კალხას. (იუფრება მარცხნივ)

აბა! დღე იწყობა! აგერ ხალხი მოდის სალოცავათ, და ქალებს წინ ჩვენი მშვენიერი დედოფალი მოუძღვის!

ეფთიკლე.

ჰო! მართლა დღეს ხომ დღესასწაულია!

კალხას.

დაახ! დღეს ის დღეა, როდესაც ვენეკას ხაყვარელი გარეუღმა ტახტმა დაგლიჯა! აბა, ფილოკომ, ეს საჩუხი თავის ადგილს შეიტანე, დრო არის. (ფილოკომს მიაქვს და აქუსებს) სუ! შე უბედურო, რა დაგემართა! (სამნივე ტახტი შედის).

გამოსვლა მეოთხე

ელენე და მას მოსდევენ ქალები, შემდეგ კალხასი.

(ქალების ხორი შემოდის მარჯვნივ, ელენე სულ ბოლოს, და ორი შიდად მოსდევს).

ხორი.

ვალათ გვასეგს უმაწვილ ქალებსა
უბრალო და კეთილშობილთა,
რომ ხანდისხანა ვიგლოვით
ჭაბუკთა ვაყთა სიკვდილი!

ელენე.

ადონის ჩუქრო ღმკრთავ! შენ მებრალები,
შენც კენერავ
განა ვეკ სედავ
განჭყრა ჩვენში
ტრფობის აღი!

I

ა! ადონის! და შენ კენერავ!
გვეკვრებით გაგვიგონათ!

გეოს ხედავთ, რომ სიუვარული
განჭქვინ ჩვენში სძუდაბოთ!

გაკვდრები, ვენკრავ! } ორჯერ
ვენკრავ, შენ ქერავ! }
მოგვეტ ჩვენ სიუვარული, }
რომ აღვივსოთ მით გული! } ორჯერ

II

იტვალა დრო! წახდა ქვეყანა,
სადღა არის სიუვარული!
წმინდა გრძნობას, ჩვენსა ქალებსა
უჩვენიათ თეთრი ფული!

გაკვდრები, ვენკრავ! } ორჯერ
ვენკრავ, შენ ქერავ! }
მოგვეტ ჩვენ სიუვარული }
რომ აღვივსოთ მით გული! } ორჯერ

სორი.

ვალად გვაძევს ემაწვალ ქალებსა
უბრალო და კეთილშობილთა,
რომ ხანდისხანა ვიგლოვოთ
ჭაბუკთა ვაჟთა სიკვდილი!

(ამ სორის დროს ეველა ქალები ცაძრის კიბეზე აღიან.
კახსასი მათ წინა ხედავს და ენატიუება შესვლას. ელენეს შეს-
ვლა უნდა და გრძნობით შედგება და შეუენებს კახსასსა).

გამოსვლა მეხუთე

ელენე, კალხასი.

ელენე.

ორიოდე სიტყვა, დიდ ქადაგო!

კალხასი.

ხატონი ბძანდებით, დედოფალ... მაგჩამ საწი-
ჩავი.....

ელენე.

საწიჩავი მოიტდის!

კალხასი.

აბა ჩას მიბძანებთ?

ელენე.

აჩა.... გიყს დაშიძასებთ!

კალხასი.

ოჰ! დედოფალ! განა გაგბედავ?...

ელენე.

იდას მთახედ შემთხვევა... ხომ იცით... თაკიდაძე
აჩ გამოდის... ის ტყე, ის საში ღმერთა, ის ვაშ-

ა და ის მეცხვარე... სახლი ხომ არა შეგიტყ-
ვიათ რა?

კალხასი.

არაფერი, დედოფალა! დღეს ჩვენი გაზეთები
ჯერ არ გამოცემულან «რედაქციის დაუმოკიდებელი
მაზევით!»

ელენე.

განა მართლაც, ვითომ იმ მეცხვარის დასაჯილ-
დობელათ ვენერა ძას დაჭვირებია უკვლავად ლამა-
ზის ქალის სიუყვარულს!

კალხასი.

დიას ეგ აფიცრავარა! მგონია «კაკასშიაც» იყო
დაბეჭდილი!

ელენე.

მერე... უკვლავად მშენებელი ქალი ქვეყანაზედ...

კალხასი.

თქვენა ბძანდებით, დედოფალა, უსათუოთ თქვე-
ნა ბძანდებით!

ელენე. (გაღლის მარჯვენაზე)

დაჩუბდით თუ ღმერთი გწამთ, დაჩუბდით! ეს
რამ მართლად იყოს.....

კალხას.

რა იქნება დედოფალა?

ელენე.

აკი ვაშობ ის არის და ისა!

კალხას.

ვინ გახლავს!

ელენე.

დაუნდობელი ბედი, ჩემო კახხას, დაუნდობელი ბედი...

კალხას.

დიან, ეგ კი მარტალა!

ელენე.

ჰერ დავიწყეთ ჩემ დახადებიდგან: ხომ მოგეს-
ტენებათ.....

კალხას.

ეგ ვინ არ იცის... ის მშენიერი უარყატო, დე-
დამ რამ თავს გუფხედ დაიცვა...

ელენე.

დიან სწორეთ ის უარყატო, რომელიც დედა
ჩემმა დაიცვა, მამა ჩემი გახლდა... ხომ კარგა სე-
დავთ, კახხას, რომ მე შესანიშნავი დედა-კაცი ვარ...

შაგრამ მე მინდა.... ჰე, რომ იცოდეთ დიდო ქადაგო,
რა მინდა?....
კალხას.

რა გნებავთ, იუზიტეჩის ასულა?

ელენე.

იცით რა მინდა? მე მინდა ვიყო უბრალო მო-
ქალაქის ქალი, ერთ შუახაზრის ბასაზის ცოლი!
და აი ამის მაგიერ ხედმა რა გამხდა? თექვსმეტი
წლისა ვიყავი როცა იმ მოუსვენარ თუხუბიმ მამი-
ტაცა! თექვსმეტი წლისა, ჯერ წმინდა დიანის ზა-
ვედენიაში ვსწავლობდი ისევე! ღმერთო რა სკანდა-
ლი მოხდა, მთელი ქალაქი იმაზედ ლაზარაკობდა...

კალხას.

მანდუღჯან დაიწუკით რაღა?

ელენე.

დიან მანდუღჯან... და მერე მიკუეკო მიკუეკო, და
მთელმა საბერძნეთმა იცის, რაც ჩემს თავს გადახ-
დამია.... მერე მეგონა დავისგენე მეთქი.....

კალხას.

მეჩუქასი რომ შეიწითეთ?

ელენე.

დიახ! ძალიან კეთილი კაცია! რა არა ვქენი რომ
შემეყვარა, მაგრამ ვერ შევიძელ, ვერ შევიძელ და
ვერ შევიძელ....

ქალხას.

რა ქმნას კაცმა!... თუ გი ვერ შეგძლებიათ!

ელენე.

სახრადო! ესაა რომ ვიქრობ, რომ ვერ
იმ მეცხვარეს დაჭვირდა ულამაზესი ქალის სიყვარულს...
და მდგეს მაგონდება, რომ იქნება მე ვი-
ყო....

ქალხას.

დიახ! იქნება თქვენა ბძანდებოდეთ!

ელენე.

მეჩე რასა იქს ის კეთილი და მშვიდობიანი კაცი!

ქალხას.

არაფერსა დედოფალი! თუ გი ვერეკას ბძანებას...

ელენე.

აი! ავი გითხარით ბედია მეტქი!

ქალხასი.

ეგ თავის გასამართლებელია!

ელენე.

მეგრე ხომ მე გაამტყუნებენ!

კალხას.

წასაკვირველია გაამტყუნებენ!

ელენე. (იურობა მარჯვნივ)

და როცა ხალხში გაკვივლი ჩემის კაღისკით, როგორც ესლა იყო, გავიგონებ ხალხის ხმას, რომელიც იტყვის, ეს დედოფალი კი არ არის, მაწანწააა!

კალხას.

მაწანწააა! დედოფალი!

ელენე!

ღიას! და განა მართალი არ იყო ის გაცი, რომელმაც ეს დამიუვირა? მაგრამ ჩემი ბრალი ხომ არ არის? არა, ყარყატოს ქალი, მაწანწაა უნდა იყოს, მა რა იქნება? (ისმის ფლეიტის ხმა).

კალხასი (იურობა მარჯვნივ)

შეხანდით საჩქაროთ, დედოფალი; აი ბატონის შვილი ორესტი მოდის!

ელენე.

ის ჩემი ტელქი დისწული!

კალხასი.

დიას, ამ მხრით მოდის და კეჩაფერი დასტა
მოსდევს.

ელენე.

ეს, შე დაღვრილი! «ვინ არ ყოფილა მიჯნუ-
რი».....

კალხას.

«ვის არ სახმილი სდებია», დედოფლო.....

(ელენე აღისკიბესედ, უკან კალხასი მოსდევს და შიგ-
ნიდან ისმის სმა: კალხას ოჭე! კალხას).

შეხანდით დედოფლო! მე აქ დავჩხები, რომ
ბატონის შვილმა არა იცეჯეს რა... არ გაუგვირ-
დებო ვი, რომ ტყდარი შეუჩაღყეს და საწირავს
ზატვი არა სტეს...

ელენე.

რა ქნას, უმაწვილია!

კალხას.

იმიტომ ისე ვუყურებ რომ მეც საუმაწვილე მა-
გონდება.

ელენე (მოხედავს გარეშე).

დახე, დახე! ჰართენისი ჭყავს თანა! მეცე რაგორ
 აჩის ჩატმული და! საკურველია, რომ მაგისტანა ქა-
 ლებისთანათ გეწვინ ჩაიტვავს! (შედის ტაძარში).

უამოსულა მეექვსე

კალხას, შემდეგ ორუსტი, პართენის,
 ლეონა და სხვანი.

კალხასი (უყურებს მარჯვენა)
 იტყვიან რომ აგამემნონის შვილიაო! ჩემი მე-
 თვის შვილი! (შემოდის ორესტი თავის დასტით).

ყელანი.

ჭეი! კალხასს! ჭეი! (შემოესვენებთან)

ორუსტი. (კალხასს)

I

ლაზარინთის დუქანშია
 ვათიე მე წუხელ ღამე,
 ამ კორინთის ქაღებშია.
 ვიქეიფე, ვსვი და ვჭამე!

(გაყენობს ჰარტენის და ლეონასს)

აი ჰარტენის და ლეონა,

ამით სურთ თქვენი გაცნობა... რამდენად

(ინახს) კალხას (ორთაგ ქალებზე)

კბ. ჰატვიო არ შეგონა,
შიიღეთ ჩემი მადლობა!...

ორმსტი.

აი ჰარტენის და ლეონა!

ყველანი.

(გაყენობს აი ჰარტენის და ლეონა!

(ამაჰობენ კალხასის იმრეგლივ)

ძინ, ღა, ღა! ძინ, ღა, ღა!

ოია კკუაღე, რ! ღა, ღა,

ძინ, ღა, ღა! ძინ, ღა, ღა!

(ქალებზე) II

ორმსტი.

აი სწორეთ ამ ქალებს

მამის თუდი მოკახმარე,

მაგრამ ყველა ჩემ კალებს

გადახდის ჩვენი მხარე!

... ზაქთენის და ლეონა
ამათ სუერთ თქვენი გაცნობა!

კალხას.

გვ ზატივი არ მუგონა,
შიიდეთ ჩემი მადლობა!

უველანი.

... ზაქთენის და ლეონა!
ძინ, ლა, ლა! ძინ, ლა, ლა!
... კეთაღე, რ! ლა, ლა!
ძინ, ლა, ლა! ძინ, ლა, ლა!

(ამ კუბლეტების შემდეგ კალხასი დამწუხრებული დაი-
ჩება ქალების წრეში)

ოლუსტი.

... ჩემო კალხას, რამ მოგვიყვანა აქა. ამ ქალებს
შინისკენ ვაწილებდი ზუგნითა, რატა ამათ დაინა-
ხეს შენი თეთრი ანათორა, ახ! რა მშვენიერი გა-
ციაო! დაივირთა ზაქთენისსმა. — რა ჭკვიანო? მკით-
ხა ლეონამ. კალხასი მეთქი, უზასუგე!.. კალხასი? ის
გამოჩენილი კალხასი? — დიას სწორეთ ის გახლავს
მეთქი... წავიდეთ ახლო ვნახოთო. მე დავიყვირე:
ჭეი! კალხას და შემდეგი შენ იტი. (ქალებს) ქალებ-
ტონებო, აი თქვენი ძონდომილი კალხასი! კალხას

დიდი მოძღვარის კალხასი, გამოჩენილი ქადაგო, კალხასი, მამი ჩემის შესაიდუმლე... როგორ მოგწონთ, ქალებო?

პართენის.

ძაღვან!

ლემნა.

მშენიერი რამ არის!

კალხას.

მაღლობას მოგასხეებთ, ჩემო ბატონებო, მაგ-
რამ ძაღვან საჭირო საწირავი მაქვს.....

ლემნა.

დღეს საწირავი?

პართენის.

რა მიზეზია!

კალხას.

დღეს აღონისის დღესასწაული!

პართენის.

აღონისის დღესასწაული?

ლემნა.

მაშ ჩვენც უნდა დავასწავლო!

პართენის.

უჩვენეთ რა დღესასწაული იქნება!

ლემნა.

ახა. ერთი იფიქრეთ, ჩემო კახხას: აღმზისის დღესასწაული ხომ გენერსაიფ აჩის. თუ გენერსაია, მაშასადამე.....

პართენის.

ჩვენ უთლეთ ადგილი უნდა გვექონდეს!

კალხას.

მე ხომ უარს არ ვამბობ, მაგრამ მადლიდამ ბძანება მოგვივიდა. რამ მარტო დიდკაცების ქალები უნდა იყვნენ.....

ოკრესტი.

დიდ კაცების ქალები?

კალხას.

დაახ, ბატონო!

პართენის.

მეჩუ ისინი ჩვენ ჩითი გვეჯობიან!

კალხას.

მე ხომ მაგას არ მოგახსენებთ... მაგრამ ისეთი ბძანება გამოიფა.....

ლეონაჲ

დიდათ მენადვლება, ვინც უნდა გამოსტყოს ბძანე-
ბა! შინიონსე მკიდია დიდი კაცები.... მოდი შე-
ვიდეთ...

ყველანი.

ახა შევიდეთ. (მიღიან მაღლა)

კალხას (ყუენებს მათ)

ბატონებს! გევედრებით... ნუ ინებებთ... ახა
რა ტეტსლში მაგლებთ! მაგ მეჯლისში დედოფალთა
თვით თავმჯდომარე!

ორუსტი.

დედიდა ჩემი! დედიდა ჩემი ელენე! ძალიან მიუ-
კარს დედიდა! უფხალი და დარდიმანდი რამ არი!
ხომ იტი იმის ცოდვილებანი...

კალხას.

ახ! ბატონო ჩემო, რასა ბძანებთ!

ორუსტი.

ჭო! ჭო! კარგათ ვიტყვ, რამ ბედს ახრალებს ყვე-
ლათუენს! მაშ ამის შემდეგ ეს ქალებიც ბედს და-
ახრალებენ!

პარტენის მის

მაშ რას უნდა დავაბრუნოთ? ესლას რომ ცირკში ცხენზე ვსივარ და დავაქრებ, ვისი ბრალი არის, თუ არ ბედისა?

ლემნა.

მე?... ერთი თვითსოფოსი რომ შემხვდა წულებ- წუდ და მასწავლიდა კეთილსა და მისატავდა მშვენიერს მომავალს; მეც? ბედი არ არის?

მრმსტი.

ახლა მე დღე და ღამ რომ დუქანში ვარ და ამ ქალებში დროს ვატარებ, განს ეს ბედი არ არის?

ბალხას.

მე კი აღარ მკითხავთ? ესლას მე რომ მიხდა თქვენში გავერიო და ერთი კარგი ლეკური დაუწარო, და არ შემიძლიან, ეს კი ბედი არ არის?

მრმსტი.

ეგრე ჩემო კალხას, უკვლას ბედი და მას უნდა დავემონოთ! მიუვარს დედიდა ჩემი, რომ ბედი მოიგონა! ახა გაწიოთ! ნახვამდის კალხას... დედიდა შენებურათ მაძიკითხე!

უველანი.

ნახვამდის კალხას! (იძურობს)

ძინ, ღა, ღა! ძინ, ღა, ღა!

ღია, კეთაღე, რ! ღა! ღა!

ძინ, ღა, ღა! ძინ, ღა, ღა!

(მარჯვნივ გაგღენ)

კალხას (უეურებს წამსგლეულს)

ძინ, ღა, ღა! ძინ, ღა, ღა! ახლბ იტყვიან რომ
ეს აგომქმნონის შვილია, ხემი მეუფის შვილი! ჭია!
სადა სარ ხემო უმაწვილთბავ! მართაღნი გი აჩიან!
მე რომ ხემ უმაწვილეთას ეგრე აუყოლილვიყავ სია-
მოვნებას ძალიან ღოთი და დაწღიძინდი კატი კა-
მოვიღოდი! (ოხგრით) ღმერთებმა რომ არ ინებეს!...
ეჭ! წავიდე ხემ საწინავეთან! (როდესაც ორესტი გა-
ღის, მეორე მხრიდამ შემოდის პარისი მეცხვარეთ ხიტ-
მული, ხელში ღოთი, და ხალის ქუდი მურგმედ. კიბე-
ზედ ღღის, უნდა მარი ხამოჭკრას და კალხასს რომ და-
ინახავს, შესდგება).

გამოსვლა მეშვიდე

კალხას და პარისი, მარჯვნივ შემოსული.

პარისი.

ერთი სიტყვა..... თქვენ ხომ არა ბძანდებთ იუ-
პიტრის მოძღვარ?

კალხასი.

დიახ! მე გახლავართ კალხასი.

პარისი.

კალხასი! დიახ, სწორეთ ის მინდა... გინაღამ დავ-
რეკე.

კალხასი.

უკაცრავათ კი გახლავართ, არა მცალიან თქვენ-
თვის... საწირავი მიგვიანდება.

პარისი.

საწირავი მოიტდის. მე ძალიან საჭიროა შექმე
მაქვს.....

კალხასი.

ჰო! სწორეთ მეცხვარესთვის შევიწუხებ თავს!

პარისი (აბოჟო).

თქვენ ჩემთვის საჭირო ბძანდებით!

კალხას.

მერე რისთვის? იქნება გნებავდეს რომ ქალაქი
გაგიშლათ, მე თქვენისანებებისთვის არა მცალიან;
სჯობს, რომ კოდეჯ ნინოსთან წაბძანდეთ!

პარისი (იჭერს).

მაშ ვენერას წერილი არ მოგსვლიათ?

კალხასი

მე არა მამსულია რა...

პარისი.

საგურკულია... ტრედი ხემსედ წინათ წამოვი-
და... ჯერ არ მოსულა! ფორტალიონზედ უფრო
უარესი ყოფილა... უთხრათ გაზეთში ჩავაწერინებ...
მაგრამ აი მგონია მოთქინავს.

კალხას.

იცი? მე არც თქვენი ტრედი მწამს და არც
კენკას წიგნი...

პარისი.

არა გჯერათ? მას (ახლა შესედეთ (ახვენებს მარჯვ-
ნივ. ორკესტრში მუზიკა)

კალხას.

რა არის?

პარისი.

გერა ხედავთ, მალა ცაში, ვატარა რაღაც შავათ
რამ მოჩანს, და რამეღიც დადებს, დიდებს
დიდებს...

კალხას (უხურობს)

მგონია წერა!

პარისი

წერო ვი არ არის. აი (ცრული მიფრინავს და პარისის სელსელ დააფდებს. ნისკარცმა წიგნი უჭარავს, და ფრთებს სცემს)

პარისი.

ხედავთ.

კალხასი

ეხლა ვი მჯერა.

პარისი.

წიგნი გამოაჩთვიო... თქვენთვის არის! (ცრული ფრთებს სცემს)

კალხას. (გამოაჩთვეს)

მე რა უნდა?

პარისი

კითხულობს, ზასუხი ხომ არ იქნებაო? (ცრულს) არა არ იქნება. (ცრული მიფრინავს მარცხნივ). კერ უეუერებ მეორე მხარეს გაფრინდა უთულოთ სხვა საქმე კიდევ აქვს! ძალიან წიგნების წერა სტოდნიან ვენერას!

კალხას (წიგნსა შინჯავს)

ტიტერის ბეჭედი ასვია... გენერასია... დასხ
სწორეთ გენერასია! (ასველებს მარკას, წიგნიდგან ამ-
ბობს და ჟიბები იღებს)

პარისი.

რასა შერებით?

კალხასი.

მარკაზედ ბეჭედის დასმა დავიწყებიათ და აკამე-
რი — მეორეთ გამომადგება. — ნებას მამლეკთ წავი-
კითხო? (სსნის წიგნსა).

პარისი.

მაგას რა კითხვა უნდა.

კალხას (კითხულობს. ორკესტ-

რში მელოდრამას უგრავენ.)

ოცისა წლისა, ოქროს თიანთ

მწვემსი წარმოსდგეს,

მის საუბარსა კაღსას ჭკვიანი

წინ ვერ აღუდგეს.

იფის ვერეკამ მის გემოვნება

და იმიტომ,

უბიწველესი მშვენიერება

მწვემს მიეცემა.

ოდეს მეუღე მენელასისა

კალხას აკრძალვით ანიშნებს მწყემსა

ეტყვის: ეს არის!

პარისი.

ეს არის!

კალხას.

ნუთუ თქვენს ბძანდებით პარისი, შეუე პრიაშის
შვილი? სპარტაში თქვენს მეტი ღაზარაჰი არ არის...
და მთელ საბერძნეთშიაც... (შინჯავს) მაშ ის თქვენს
ბძანდებოდით, რომელმაც გადასწყვიტა სილამაზის
ჩხუბი?

პარისი.

ღიას სწორეთ მე გასდით!

კალხას.

მაშ თქვენ ღმერთა ნახეთ?

პარისი.

ცოტათი.

კალხასი (სელსა ჭკრავს)

ჭაი! შე ცეჯე!... ახ უკაცრავათ ბატონო!...

პარისი.

ნუ გეშინიანთ განაგრძელოთ....

კალხას.

თუ თამბოხათ არ ჩასთვლით, უნთს ჩასძეს გთხოვთ..

პარისი.

ჩასა?

კალხას.

არ შეიძლება აღმიწეროთ ტოპოგრაფიული მდგომარება ღმერთსი...

პარისი (ხელს ჭკრავს)

ჭაი! შე ტელქო!... არ უკაცრავათ, დიდო მოძღვარო!

კალხას.

არა უშავს რა ბატონო.... განაგრძელოთ, განაგრძელოთ.

პარისი.

აი რაგორ იყო საქმე.

I

იდას მთაზე საში ღმერთს

ჩხუბობდნენ ერთსა ტყეში,

ამბობდნენ თუ რამელი სჯობს

სიღამაზით ჩვენ სამში!

ეკოჭე! ვერ უყურებთ
 ღმერთებიც კი აწმყობენ!
 ეკოჭე! ჩვენ რაღა ვქნათ
 თუ ღმერთებიც აწმყობენ!

II

ამ დროს ერთი უმაწვილ კაცი
 გაივლის იმა ტყეში,
 ამ მშვენიერ უმაწვილ კაცს
 ვაშლი უჭირავს ხელში.

III

ჭოლასჭე! უმაწვილ კაცი
 მოიტყდა ერთ წამსა,
 და მიეცით თქვენი ვაშლი
 ვინც რომ სჯობდეს ჩვენ სამსა!
 ეკოჭე! ვერ უყურებთ და სხვა

IV

ერთმა სთქვა: მე უნდა ვამცუთ,
 მე თქვენ ვერ გამეცუვით,
 მინერვა ხომ განთქმულია
 ქალწულადობით და ქცევით!

V

მეორემ სთქვა: სიტუაციისა
 შეფა ვარ, მე მერგებს,
 იუნონას უკვლა იცნობს
 რათ უნდა იმას ქება.

VI

მესამემ, მესამემ,
 მესამემ არა თქვა რა,
 მაგრამ ვაშლი იმას ერგო,
 კალხას, გესმის თუ არა?
 ეკოჭა! ვერ უეუტებთ და სხვა.—

კალხას (სელოს ჰერაგს)

გმადლობთ! თუ ვენერას ბძანებაა, მე ვერ აღუდგები! უნდა აღვასრულო, მეტი დონე არ არის! მენელასი ჩემი მეუვე არ არის: ჩემი მეგობარია... მაგრამ ვიმეორებ, რადგანაც ბძანებაა, მე ვერ აღუდგები... ჩემი ქადაგობა, ჩემი ქუხილი და თვით მე თქვენ ბძანებას მოგვლით! გნებავთ ესლავე წარგადგინოთ დოლოვალთან?

პაჩისი.

კარგი იქნება, მაგრამ ნუ კი ეტყვით ვინცა ვარ.
მინდა საიდუმლოთ შევინახო ჩემი სახელი დრომ-
დისინ!

გამოსვლა მეჩვე

იგინივე, ელენე და ქალები მომტირალნი.

(უძრის კარი გაეღება, გამოდის ორი-ორი ქალი,
ორგესტრი წიგნის კითხვის მელოდრამის უკრავს. ქალები
აღს კი უუბრებენ მწეემსსა. როდესაც ელენე გამოხედ-
ბა ეგელაზედ ბოლოს, ის განსვფიურდება მწეემსის სი-
ლამაზესგდ. პაჩისი შეკრთება ელენეს რომ დაინახავს)

კალხანს. (ხუმით პაჩისს ელენე-

ზედ ანიშებს).

ოდეს მეუღლე მეხელასისა

მას წინ გაივლის,

კალხას აკრძალვით ანიშებს მწეემსსა

ეტყვის: ეს არის!

(ქალები გადიან მარჯვნივ. ელენე მარჯვ-
ნივ რაღაც იზიდავს)

გამოსვლა მეცხრე

ელენე, კალხას და პარისი.

ელენე.

კალხას!

კალხას (შიახლოვდება).

დედოფალ!

ელენე (უხვევებს ჰარისს).

ეს ვინ ლამაზი უმაწვილი კაცია?

კალხას.

უცხო ვიღაც არის.

ელენე.

მას ტანსა კაბა ემოსა, გარე თმა ვეფხვის ტყავისა, ვეფხვის ტყავისა ქუდივე იყო საჩქმელი თავისა, ხელთა ნაჭკრი კომბაღი ჭქონდა უმსხოსი მკლავისა ნასკეს და ნასვა მოუნდათ უცხოთა სახატავისა.

კალხას.

დექსებსა ბძანებთ, დედოფალ, ვეფხვის ტყავისნი დგან?

ელენე.

განა ეს ლექსებია?... ესე თავისთავათ თავში მა-
ბივიდა ეგ რომ დავინახე... რა სელობისაა?

კალხას.

მწეგმსი გახლავს.

ელენე.

მწეგმსი!

კალხას.

რა მოგახსენოთ, თითონ კი ეგრე მითხრა.

ელენე.

სწორეთ კი მწეგმსია?

კალხას.

რა მოგახსენოთ... აი თუ გნებავსთ თქვენ თი-
თონა ჰკითხეთ.

ელენე.

მართლა, ეგ ვარკვი აზრია! მაშ მარტო დაგვაგ-
დე, ჩემო ვარკვი ვალხას! იცი, ეგ აზრი დმეტე-
ბა შთაგბერეს... მე თითონ გამოგვითხავ.

კალხას. (იქით, ელენეს და ხა-

ზისს უეურობს)

თუ ვენერას ბძანებდა... ბედაა რაღა! (შეგა უა-
პარბი).

გამოსულა მეთუ

ელენე და პარის, შემდეგ კალხას.

ელენე (იქით)

რათა ვარ ესე აღელვებული?... ისე აღელვებული
ვარ თითქმის რაღაც უნდა მოხდეს...

პარისი (იქით)

აი ის ქალი, რომლის სიუვარულიც დამეუბრა....
გმადლობ ჩემო გენერალ! კარგი გემოვნება გქონია!

ელენე.

შუკენიერო უმაწვილო!....

პარისი

დედოფალა!

ელენე

განა შენ მომაკვდავი ხარ? ხან და ხან დიქრ-
თებს ხუმრობა უყვართ ხოლმე და გამოგზავნიან
სხვანაირათ ჩანძულს....

პარისი.

სწორეთ, ბატონო ჩემო, მომაკვდავი გახლავართ.

ელენე.

შეუღებელია! ...

პარისი.

გარწმუნებთ, რომ ეკრეს.

ელენე.

მწყემსი?

პარისი.

მწყემსი.

ელენე (უოცო დაჯინებით)

მაშ შენი ტყვები სადა სმოვენ?

პარისი.

აი იქ მადლა, მადლა, მთაზე!

ელენე.

მაშ თავი წათ დაგინებებია... აქ წამ მოგიყვანა?

პარისი.

მე მითხრეს რომ აქ გაჯიბრება იქნება და მოკვდი ჩასაწყობლათ, რომ გამოვიჩინო თავი....

ელენე. (სახეპოთ)

სილაძაშით?

პარისი.

ჭკუით.

ელენე.

სილამაზეც ნუ დაგავიწყდება..... მეცხვარე რომ
არ იყო არ გეტყოდით იტი? ძალიან ლამაზი ხარ.

პარისი (იქო)

ო! კენერავ! (მალა) დედოფალა!

ელენე.

მშვენიერი ხარ პირ-და-პირ..... ახა ერთი გვერდი-
დან გნახო... ახა ცოტა გიდეკ მოხრუნდი... (პარის-
სი ზურგს უმჯავს) რა უმასწვილია! ახა ახლა ასე
მოხრუნდი... ახა თავი ცოტა მალლა აიდე... პირს
ვი ნუ ალებ... მშვენიერია!

პარისი (იქო)

ო! კენერავ!

ელენე.

გარგი რამ არის ლამაზი მწყემსი... პირი მო-
გუმე და! (ნელა უეურებს) ჭრასულ გონებიდგან გა-
მოკელი შენს უეურებაში... შენ საათში რამდენია
ეხლა.

პარისი (ჯონის ჩრდილს უეურებს)

სამი საათი და რც-და-ხუთი მინუტი.

ელენე. (იეურება ჭერში)

ჩემ საათში რც საათი და რცმრცი მინუტია!

პარისი

მაშ თქვენი უკანა ყოფილას!

ელენე.

თუ სამი საათი და ოც-და-ხუთი მინუტია, მაშ დღესასწაული ეხლავ დაიწყება... ჭო! რა უღმერთობაა ეს ეტიკეტი! არ შეუძლიან დედოფალს ხუთი მინუტი დააცქერდეს მწეებს, რომ ტრას! ეკბაშათ ეტიკეტი მოითხოვს, რომ უნდა განშორდეს!

პარისი.

განშორების შემდეგ განა არ შეიძლება ღაზაჩაკი!

ელენე. (გაკვირებით)

როგორ თუ ღაზაჩაკი... ახა მითხარ როგორა?

პარისი.

თუ დედოფალი ინუებს და აღიარებს თავის შეხედვას უმდაბლესს მწეებსა და თუ ამა უმდაბლესს მონას ექმნება რება რომ შეიძლოს შეხედვა დედოფლისა...

ელენე (ცოცხა პერსუბული)

სამას ეს ღაზაჩაკი ჭგონია! მაგას კორინთაში თვალის არშიეობას ეძახიან! (ელენე და პარისი დიდხანს ერთმანეთს უყურებენ. ამ დროს პირველი აკორდი ხელმწიფის მარშისა მოისმის)

კალხას. (ვაჟის ცაჰრიდგას
და კლენეს)

დედოფალა! მოხანდებიან!

ელენე (პარისს)

უნდა გავხეობოდეო... ნუ მინდა გიდეტ გნახო
სადმე!

პარისი.

გიდეტა მნახამთ!

კალხას.

დედოფალა! აი მეფენი მოახლოვდნენ!

ელენე.

მაშ წავიდე დიადემან გავიკეთო და თმაზედ ინა
დავიდო! (გაგა მარჯვენით)

კალხასი.

მართლს ვებრძს... აქაური ქალები ყველანი იდე-
ბენ... ინას.

გამოსვლა მეტოქეთმეტე

კალხას, მრახტი, ვართენის, ლომნა, ზემ-
დეგ როგზედ მრანი ანაძსნი, ხილასი, მენე-
ლასი, აბამემონი, მემუზიკენი, ხალხნი
და მერე ელენე და პარის.

მრახტი (შემოდის ჰირველი მარ-
ცხსივ პართენას და ლეონათი)

კალხას! აი მამა ჩემი ძოდის თავის დასტით.
(ეგელასი მარცხსივ შემოდის. ირგსვი მარცხსივ გუნ-
ჭულში დგება კალხასის სგორღზედ)

ხორი.

აი ბეჭმსეთის მეფენი
და კალია ესლა ჩვენი
რომ გაგაცნოთ უმეღანნი,
სულ თითო თითო მათგანი!

(მარჯვნივ სკამებსა სდგმენ. მეფეების შემოსვლა ჰირ-
ვედ. ჰირველად აიქსები შემოდის)

I

ანიძს პირველი.

ჩვენ ვართ მეფენი ძლიერი
ფენი ძლიერი

ფენი ძლიერი
სახელათ აიაქს!

აიამს ბეორა

და თუ გვევას ჩვენ სადმე მტერი

ჩვენ სადმე მტერი

ჩვენ სადმე მტერი,

შველას შიში აქვს!

აიამს პირველი

უზრუნველი, ბედნიერი,

ჩვენ სიტყვას გვაქვს!

ორნივე.

ჩვენ ვართ მეფენი ძლიერი

ფენი ძლიერი

ფენი ძლიერი.

სახე, სახე, სახე-ლათ აიაქს!

ხორი.

აი მეფენი ძლიერი

სახელათ აიაქს!

II

ახილესი.

ღონე უკვირთ ქვეყანაში

ვირთ ქვეყანაში

ვირთ ქვეყანაში
ახილესისა!

ნუ ჩამოძრთვეთ კვეხნაში
ძაღთვეთ კვეხნაში

ძაღთვეთ კვეხნაში
ჩისხვას ვაწ მტრისა!

ხალათ გასლავართ ტანჯვაში
გამო ქუსლსა.

ღონე უკვირთ ქვეყანაში

ვირთ ქვეყანაში
ვირთ ქვეყანაში

ახი, ახი, ახი-ლესი-სა!

ხორი.

ღონე უკვირთ ქვეყანაში

ახილესისა!

III

გენელასი.

მე ვაწ ქმარი ელენესი

ჩი ელენესი

ჩი ელენესი

თვით მენელასი!

მან ჩემი რეგორც ანს წესი
 რეგორც ანს წესი
 რეგორც ანს წესი
 ან იქის ფასი!

დღე და ღამ მუდამა ვკვნესი
 გამო მეფასი!

მე ვარ ქმარი ელენესი
 რი ელენესი
 რი ელენესი

თვით მე-ნე-მე-ნე, მენელასი!
 ხოლო.

ეს ანს ქმარი ელენესი
 თვით მენელასი.

IV

აგაგემონი.

მე ვარ მეფე წვერიანი
 თუ წვერიანი
 თუ წვერიანი
 აგამემონი!

ღამე მრავალი უძიანი,
 კალი უძიანი

ვალი უმიაანი,
 მიცნობთ მე მეონი!
 ხელმწიფე დვთისგან სვიანი
 ბატონთ-ბატონი,
 მე ვარ მეფე წვერიანი
 ფე წვერიანი
 ფე წვერიანი,
 ავა, ავა, ავა-მემ-ნონი!
 ხოლო.

ეს არის მეფე წვერიანი
 ავა-მემ-ნონი!
 კალხასი. (გამოდის)
 დედოფალი მობძანდება!

ხოლო.
 აი ბერძნეთის მეფენი,
 და კალია ესლა ჩვენი
 რომ გავიცნოთ ყველანი,
 სულ თითო თითო მათგანი!

(შეორე ხორის დროს, მეფენი მიქსალმების ელენეს და
 მარჯვნივ სხდებიან. ავა-მემ-ნონი, ელენე და მენელის სხდე-
 ბიან მათთვის მომზადებულ ალაცს. სხვა მეფენი, ზეზე

დგანან აგამეშონის მარჯვნივ. ოთხი მუსიკანტი ტაძრის
გარეშედ სხედან. შორეიდგან მოხანს ხალხი)

კალხას. (ორესტს).

ბატონის შვილო!

ორესტი.

რა გეზავსთ!

კალხას.

თქვენს ჯაგზედ დაბძანდით.

ორესტი.

აჲ, მე აქ დავჩხები და მამა ჩემი რომ ილაზა-
გებს უნდა ნიშანი მივცე ხალხს რომ ტაში დაუკ-
რან. ასე ვარ დაჩიგებული.

კალხას.

ჰო! ეგ სხვა არის!

აბამემონი.

აბა, კალხას, მომისვენე და! მზათა ვართ?

კალხას.

სუეველა მზათ არის, მეფეთ მეფევ!

აბამემონი (აღგება)

ბატონებო! სხდომას გამიხსნია! სიტუვას ვკამდეკ
მეფე მენკლასსა! აბა ბძანეთ.

მრავალი

აბაგაგონი (ორესც)

ჟერადრე, ხემო შვილო, ჟერადრე... (ჯღეპი)

მენელასი.

ბატონებო, მადლობას გიტყვით, წადგანცა რა-
მა, ვითარცა დღესა, ელი. მე უნდა გსჯებოდით
თავმჯდომარე, მაგრამ... წადგანცა, რა... რამე-
ლიცა რა... მე დახვეული არ გახლავართ ხალხში
ლაპარაკს, წადგანცა რა... არც ერთ თავად-აზ-
ნაურთობის ურჩობაში მარჯობის კენჭი არ ჩამო-
მიტარებია, და არც ერთ ბანკში დირექტორობა არ
მომინდომია. მასხადამე, ლაპარაკი ჩემი საქმე არ
არის! მე დიდათ მოხარული ვიქნები, თუ ჩემი მე-
გობაში და ძმა მეტეუ აგამეძინონ. გამომიყვანს ამ
ძნელ მდგომარეობიდან! (აგამეძინოს). მეტეუ!! თქვენ
მიბოძეთ სიტყვა — მე უკუ გიბრუნებთ მას!

მრავალი (გვერდით მდგომარეობს).

ეგ რა არის! მამა ჩემის ლაპარაკი უნდა განიგო-
ნათ, ახლა ის იქნება აი!

აბაგაგონი (ჯღეპი)

მეტეუ და ხალხი საბურქოთისა! დღეს ჩვენ
შევკრიფეთ ერთი ანუ იმიტომ, რომ ჩვეულებისამებრ

გამოვაჩინეთ ჩვენი ღონე და ძალა! აჩა, დღევანდელი დღე უნდა შევწირეთ მახვილგონიერებს! ღონიერნი კაცნი ბევრი გვევს! მოუსვენარი ახილესი ღონიერია, ოწნივ აიქსნი ღონიერები აჩიან და ჩემსედაც ვეკავინ იტუკის უღონობას.... მაგრამ ჭკვიანი კაცი გი აჩავინა გვევს.

ხალხი.

მარტალა! მარტალა!

აბაგეგონი.

საბეჭნეთი ეტემა!

ხალხი.

მარტალა, მარტალა!

აბაგეგონი.

ნება მომეცეს, ბატონებო, რომ მივმართო საუბარი! შარტენისს და ლეონას, რომლებსაცა ემანდ ხალხში ვხედავ! აბა, ვკითხავ მე მაგათ, თქვენ, რომელნიც იცნობთ ქვეყანას, გინახავთ სადმე ჭკვიანი კაცი?... დაწმუნებულად ვარ რომ ისინი მიზასუბენ: ჩვენ გვინახავს სამხედრო კაცნი, ჩინოვნიკები, კაჭკები უზრავის ჩვენები, ასენიზაციონისტები, აქტივები, ნიგილისტები, ფინანსისტები, სანსუსისტები, მონპლეზიჩისტები, ფედიოტონისტები,

ეუჩნასტები.... მაგრამ ჭკვიანი კაცი გი არ გვი-
ნახავს».

პართენის და ლონა.

მართალია! მართალია!

მრასტი.

მწარე სიტყვას, მაგრამ მართალია.

აბამეონი.

ნუთუ ღმერთი ისე გაგვიწერენ, რომ ერთი
ჭკვიანი კაცი არ დაგვებადა... არა შეუძლებელია...
მასხასადრე ჭკვიანი კაცი უნდა იყოს სადმე... დღე-
ვანდელი დღე მისთვის დაერიშნეთ, რომ გამოკაჩი-
ნათ რომელიმე ჭკვიანი კაცი.... მეუერი, პეტნი,
მწეემსნი....

ელენე. (სახეპროთ წამოღება)

მწეემსი?... სად არის მწეემსი?

აბამეონი.

რასა ბძანებთ, დედოფალა?

ელენე.

არათუქსა.....

აბამეონი.

მას დაბძანდით დედოფალა! (კანაკელებს). მე-
უერი, პეტნი, მწეემსნი, ერთის სიტყვით უკა-

ნი მოწვეულები არიან... აი ჩის ჯიბში იქნება! გამოცანა, ზმა და რითებზე ლექსები. ვინც გამოიცნობს, მიიღებს დედოფლის ხუდიდან ღაღას ფოთლების გვირგვინს. მე მინდოდა ვერცხლის გვირგვინი შექვეყნოთ ლექსინისტვის, მაგრამ რადგანაც ვერცხლზედ ჭანდრაგულათ გასლავართ, ისევ ღაღას ფოთლის გვირგვინი ვამჯობინე, რადგანაც იმედი მაქვს, რომ ჭკვიანის კაცისათვის ვერცხლი და ღაღას ფოთელი ერთი იქნება... თორემ ხომ მოგესვენებათ, ვერცხლისა რომ გაგვეკეთებინა, ხალხშივე მეტი ფოხტის ფული უნდა შეგვაწერა.....

მრახტი.

კარგი ეკონომიაა! მამაკ! ეგ უაირათი ვისგან ვისწავლია?

აბაგვენონი.

ახა მას ხალხნო მოემზადეთ!... და ეცადეთ რომ მიიღოთ ღაღას ჯილდო! ახა ბუკინო და დოროტოტოვ! დაუკარით საკრავნი! (განგმობიებული ცემის ცემა).

მრახტი (უვალზედ შეცათ ვიარის)

აივარუმ მამაკ! აივარუმ! საკრავო აივარუმ!

აზავემონი (ქეკელას)

ვარკი მუხიკაა! თაქკენია?

მენელასი

სასაღი შეკლის შეკირდები კასლავან!

აზავემონი.

ახა ნუღარ ვიგუტანესთ... ზერმნეთის ხალხნო მო-
ისმინეთ გამოტანა... მუეუო მენელას, ახა წიკიტხეთ.

მენელას (გამოაჩთმევს აგამუ-

ნონ დაბეჭდილ ქალღვს)

დიდის სიამოვნებით. — ისმინეთ. — (კოხულობს).

მესახეს ზეტევი უცნაურს, არა ვარ ცრუი-შენტელი,
გამოტანას ჭგავს ვითომა, არც ხმაა ლექსის შემთხველი
პირველს მარცვლებში ნივთია, მძიმე, მახვილი მხვლე-

ტელი...

აიაშ პირველი.

მოითმინეთ; მე ვიტი — ეს ახილესია!

ახილესი (წყრობით)

მე ვარ მძიმე და მხვლეტელი?...

აიაშ პირველი (საზათ).

მხვლეტელი რომ იყო, რა ტუდია?

ახილესი.

ჭო, ხანჯლით, შუბით... ეგ სხვა არის...

აზამუგონი.

აიქსმა ტუილათ გაწვევტინა ლექსი. ჯერ ერთი ესა რომ, ახილესი ანტ მიმიქა და ანტ მხვლეტელი; მეორე კადეკ, ჯერ ბოლომდის მოუსმინეთ ლექსსა.

მენელასი (კიოხულობს).

პირველს მარტვლებში ნიუთია, მიმიქა, მახვილი მხვლეტელი...
სამოსლის ამკინძეკელის მარდი და წმინდა მხვრეტელი...

ახილუსი.

ამისი ვი რა მოგახსენათ: მიმიქეც არის და მარდიც...

აზამუგონი.

მოიტა, ვაჟო, რა დაგემართა!... არ გაათავებინებ?...

მენელასი (კიოხულობს).

მეორე მარტვლებს ეფარვის მხდალი და გამბედავია, უოკელგან სუთეკს ცასქეკე, ზნითაც მახინჯი, ავია, შენ არა გკითხავს, თარულად მიაქვს მას შენგნითზავია, ბეკრი მას ჭბაძავს, თან ჭკიცხავს, — იმისი გამკილავია! მთელი სიტუვა ვი გვიჩვენებს ჭია ჯიანჭკლას მონების, თუ ლექსიკონში არ ნახე, ჩვენში არ გაიგონების.

აბაშენონი. (მეორე) ...
ახა, უმწვილებო, გამოიყვანით.

აიაშს პირველი.

საგვრძობელია.

აიაშს მეორე.

უუმაღლესი პატრიარქისთვის.

ახილენი.

უუსუსტესი.

(ეგელანი იმეორებენ თავიანთ ნათქვამს სიტყვებს).

აბაშენონი.

წენახათ, უმწვილებო, ასე როგორ იქნება?... რიგ-
რიგით უნდა... რომელმას სთქვას: საგვრძობელიაო?...

აიაშს პირველი.

მე ვსთქვი.

აბაშენონი.

მე რე რა გამოვიდა?

აიაშს პირველი.

როგორ თუ რა? მას ხვალეტა საგვრძობელი არ
არის?...

აბაშენონი.

დიხაჯ, მაგრამ ის კი დაგვავიწყდათ რომ მთე-
ლი სიტყვა ჭინიშნავს ჭიასა. რომელი ჭიას საგვრ-

ძნობელი?... (აიასს შეორე შეყუენებს ზიზგულს) რამეღ-
მა სთქვა: უუმაღლესი პატრივისტემაღ?

აიძს გეორგი

მე; მაგრამ უუმაღლეს პატრივისტემისაგან ხელი
ამიღია.

აბაგეგნონ.

მე ვუჩქევ სუსტმატ თავი დაანებონ.

ანილესი.

რატომ? სუსტში მე ვცნობილღებ ჭიანსა...

აბაგეგნონ (იჯინის).

კბ ხომ თვით ლექსითაცა სხანს.

ანილესი.

მაშ ლექსიკონში ვუნახათ.

აბაგეგნონ.

რას ნახათ, რამ ჯერ თავი არ ვიცით და ბოლო?...
ხომ არვინ არის აქ სხვა, უფრო მახვილი გო-
ნებისა?

(პარისი წამოღებუა ხმალში).

ელენე (კრთახათ წარმოღებუა):

უი! ახ!...

აბაგეგნონ.

რას იყო დედოფლო? რას დაგეძარათა?

ელენე.

ჭკუდავით!... უეჭრეთ.

აბამეონი.

შენ, შუემსო? რა გინდა, ძმაო?

პარის.

მე შინდა გამოვიტნო ეგ გამოცანა.

ახილუსი (გაბრაზებით)

ჩვენს შემდეგ? გერა ჭკუდავით ამ თავხედს?!...

აბამეონი.

გაი გაბედვას, მაგრამ, ახა თქვი.

პარის

შირველი მარცვლები ჭნიშნავს ნემსს: მძიმე და მახვილი მხსკლეველი, მარდი და წმინდა მსკრეტული... არა, კალხას?

კალხას.

არ ვიცი, არ ვიცი.

პარის.

მძიმე მარცვლები გვისატავს მპარველის სურათს, ქურდს...—მსღალი და გამბედავი, უკვლავან არსებობს, სნეობით მახინჯავს ნამალევით მიაქვს შენა საუჩრქე, ბევრი ჭბამავს მას და თანაც ჭკიცხა-

კენ, ჭკილავკენ... მასხადაძე გამოდის: ნემსი-ზარია...
 ახა ახლა ჩაჭხედეთ ლექსიკონში და ნახვით რომ ეს
 სიტყვა ჭნიშნავს ჭიას...

აბამეზნონ (ჩახედავს ლექსიკონში)

მართალი უფიქრია! ისე მართალი, როგორცათაფ
 ის ანდაზა რომ: «ნემსის ქურდი და აქლემის ქურ-
 დი — ორივე ერთია».....

აბამეზნონი (მუზიკის პედივე).

კაჭგი კმაჩა!.... ახლა ზმავედ გადავიდეთ! ახა
 წაკითხეთ მეფეო მენელას.

მენელასი (კითხულობს)

რითია განთქმული კალხასი?

ხალხი (ერთ სმით).

სიძუნწით! სიძუნწით!

კალხასი.

Протестую! Протестую! სიძუნწე კერძო ცხოვ-
 რების ნიშანია და იმიტომ ნება არ გაქვსთ რომ
 შეეხრთ! კერძო ცხოვრების შეხება ჩვენ გაზეთებს
 მივასდრთ! საზოგადო ცხოვრებაზედ შეგვიდრინთ
 სოფლო ლაპარაკი!

აბამეზნონი.

ახა ერთი ჩაიხედე, მართლა ეგ ხომ არ სწყრია!

მენელასი (ზაინდვს).

აჩა, სხვა აჩის!

აბამემონი (დაინახავს მოძაგალს

მწყემსო! მწყემსო! (სიხუჟე)

ახილესი (იქით).

გადეკ ეს! დასწყევლა ღმერთმა!

მენელას (პაჩისს).

თქვენ იტყით რითაღ აჩის გათქმული?

პარისი.

დაახ ბატონო!

მენელასი.

მაშ კუდიანა უფუილხართ.

პარისი.

მე მიგმართავ კალხას და პეტუვი:

უკელიერში ჩემო კალხას

და და ქადა გისკლებია,

და იმიტომ განთქმული ხარ

კითხა ქადაგი სკლებია!

აბამემონი.

გარკათ გერ გავიგეთ, აბა კიდევ ბმანეთ!

(სეკუნდ.) პარისი.

უკელიერში ჩემო კაღხას
და და ქადა გისვლებია,
და იმიტომ განთქმული ხარ
ვითა ქადაგი სვლებია!

აბამეზონი (ფიქრით).

და და ქადა გისვლებია; ვითა ქადაგი... სვლებია...
ქადაგი! ესაა კი გავიგე.

მენელას (ფიქრის შედეგ).

და და ქადა გისვლებია... ვითა ქადაგი... სვლებია...
ქადაგი, ქადაგი... ესაა კი გავიგე.

კალხას.

და და ქადა გისვლებია... ვითა ქადაგი... სვლებ-
ვია... რხ! ძლივს არ გავიგე! Протестую, протес-
тую, სუნაგობა—კერძო ცხოვრებას! მე სხვაზედ
ბევრს არა ვჭამ!

აბამეზონი.

მეორე ჯილდოც თქვენ გერგოთ! თქვენი სახელი?..

პარისი.

თუ შეიძლება დეს კიდევ დამატებით

აბამეზონი.

კეთილი! (პარისი კიდევ სოლსპი არეგ.)

ორმასტი.

-სა ბუკი და ღოწოტოტო! შეამკეთ უცნობი!

ხალხი.

ღოწოტოტო, ღოწოტოტო! (იგგრის).

აგაგეგნონი.

-კმაწა... კმაწა... ხლას... რითმებზედ გადავიდეთ, საბა მეუფე მენელას: გვიბძანეთ რა რითმებია? (ქალღღს აძლევს)

მენელასი (აღგება).

აი ბატონო: (კითხულობს) სტროფებენ, რამე, იგგმნობენ, მესამე.

აგაგეგნონ.

სა ჩვენო ზოეტო... შეთხზეთ... საბა კინძლო მწყემს აჯობოთ!

კალხას.

აქა თხროფებენ რამე გაიმეორეთ რითმები.

მენელას (წაიღებება)

სტროფებენ, რამე, იგგმნობენ, მესამე.

ახილესი.

მე გამოვიტან! მე! მე მკითხეთ!

აბამეენონი.

ძალიან ცდილობთ, მოუსვენარო ხნილესო! აქამდისინ კი არა გამოსულა რა მაცდლობიდანა... არა ესლა ვნახათ... იქნება ჩვენმა მკვლამ თხა დაიჭიროს.

ახილესი.

ჩვენში დიდი ვიწები სცხოვრებენ (მაღლა ამბობს ფრანს) მათზე რომ რაღაცე შეჟდეს, იმათვის ეს არის ცოტა რაღაცე და ვერც კი იგონებენ გინდ მოემატოს მესამე.

აბამეენონი.

ეგ ვერაფერი შეიღი ლექსებია! ეგ ლექსები რაღა არის?

ახილესი.

რატომ არ არის ლექსები?

აბამეენონი.

აქ იმიტომ ხომ არა ვართ შეკრებილნი, რომ ლექსთა თხზულება გასწავლოთ (მეორე აიქს სელს აბგერს) ახა აიქს მეორე! იქნება თქვენა თქვათ ლექსები.

აიაქს მორა.

ლექსების მეტს არას ვიტყვი... მხალთ მოკლე კი იქნება!

აბამეზონი.

ქაჩა უშავს რა, ბძანეთ.

აიაშს მერო (გოქმნობით).

ჩვენშია ბევრი სტროკებენ,

მათ იტოან ცოტა რამე,

ჩიტნი ტყეშია იგოქმნობენ,

ვისა ჭყავს ცოლი მესამე!

აბამეზონი (ცოტა ხნის შემდეგ)

გაიგეთ მეორე მენუასა?

მენელასი.

სრულებით ვეკრთე... მაგრამ ვარგათ ვი არის
მარწყობილი.

აბამეზონი.

უკაცრავათ ნუ ვიქნები, ჩემო პატარა არასა და
თუ შეიძლება დას ახა ერთი კიდევ გაიმეორეთ ებ
ლექსები...

აიაშს მერო.

ჩვენშია ბევრი სტროკებენ,

მათ იტოან ცოტა რამე,

ჩიტნი ტყეშია იგოქმნობენ,

ვისა ჭყავს ცოლი მესამე!

აბამეზონი.

ძალის კარგათ არის მოწყობილი. მაგრამ ეს არის წამი ახრი წინააქვს... მაინც კი ჩვენ გაზეთში დასახელებათ გამოდგება... თავის დროზე კარგი მწერალი გამოხვალთ! აბა სხვა ვინ იტყვის!

პიამს პირველი (კრძალვით მოდის)

მე გამოვიტანო, მეუფო ბაზბაშია!

აბამეზონი.

ოჰ! გაგვაცალეთ! გაგვაცალეთ! მაგას ისეც გამოცანა ჭგონია (უბან დასწავებ).

ხმა ხალხიღვან.

გმაწან მეუფენი; ახლა მწყემსი, მწყემსი!

პარისი (გამოდის).

მე მიძახიან?

ელენე (სახეაროთ)

დიახ! დიახ!

პარისი.

მე მივძახთავ მეუფე მენელასს.

მენელასი (ადგება).

ყაბული მაქვს (ადგება და გვერდით მოუდგება) და აგრეთვე ჩემს მოწყალეს დედოფალს.

ელენე. (აღება და მივა მასთან)

ახა თქვი, თქვი... (უგლანი შემოესვივინ. წარის
შუაში დას და გვერდით ელენე და ქენელასი ჭყავს)

პარისი.

ამათ მოგახსენებ...

თუ შეუღლებნი ორნი სცხოვრებენ,
მასინ ცალ-ქმრობა აქს! ძნელი რაძე,
მაგრამ ამ ტვირთსა ვუწვდი ვი იგრობნენ
თუ გაერია მათში მესამე!

ელენე.

მშვენიერათ არის ნათქვამი, მშვენიერათ!

ხალხი.

აფერუმი! აფერუმი!

აგამამონი.

რას იტყვი, მეფეო მენელასო?

მენელასი.

«თუ გაერია მათში მესამე»... როგორა გგონია:
ცენზორი რომ იყვე, გაუშვებდი ამ ლექსს?... ღვთის
წინაშე კაცგათ ვი არის მოწყობილი!

აბაგეგნონი.

ახა, ყმაწვილო მწუემსო, თქვენია მესამე და უკანასკნელი ჯილდო!

(Final'-ის მუზიკა).

ხორი.

ურა! ურა! გამარჯვებულს!

და დიდის ჭკუითა შემკულს!

ურა! ურა! გამარჯვებულს!

ახილესი.

მეტსკარე გვაჯობა....

აბაგეგნონი.

ვინ აჩის ეგ ყმაწვილი?

პარისი.

განლავართ პარისი, მეფე პრიაშის შვილი!

ელენე.

ღმერთო, კაცი

ვაშლისა მქონე!

მენელასი.

ბძანებულხართ კეთილშობილი,

უდიდესი მეუბისა შვილი,

მინაჩის, ელენეს

ქლა ან დასტარდეს
გვირგვინი დაადგას
უბრალო მკვხვარეს!

(ელენე) შეამკეთ გვირგვინითა...

ელენე.

დიდის სინარულითა!

ხორი.

ურა, ურა, გამარჯვებულს,
და დიდის ჭკუითა შემკულს!

მენელასი.

იმედი მაქვს საღამოს, ემაწვილო,
უთლოთ მეწვიოთ სადილათ,
გვექნება ჩვენ დიდი ღვინი!

ელენე.

რვა საათზედ ვჭამთ სადილსა,
გაჭმევ, ემაწვილო, სხვა-და-სხვა ხილსა.

პარისი.

მე აღვასრულებ, ჩემო მეფავ,
თქვენსა წადილსა!

ელენე.

ხედავთ მაკდებს ბედი
ამ ემაწვილსა ჭკდში!

კალხას (ჩაჩის).

ჭა! თუ გისჯობს!

პარისი.

იცი, ჩემო კალხასო, რა შეწადიან?
 გთხოვ ქმარი ღიერთებსა
 შორს გაგზავნინეს!

კალხას.

ადვილი არის ეგ!
 თუღოკომ! დააქუსინეს!

ხორი.

ერნო, ეს ქუხილი
 ციოთ გაძლიერებინილი,
 ღვთისა ჩისხვა არის!

კალხას.

მაშდის შე კანკალი ტანშია,
 ეს არის ქადაგად ვეცემი,
 იუპიტერ ბძანებს ჩემს ზიწით!

ხორი.

რას ბძანებს?
 უუწესა გიგდებთ!

კალხასი.

ღმერთები ბძახებენ,
 ღმერთნი ბძახებენ,
 ჩემ პირით იუბიტერ
 იუბიტერ ბძახებს,
 რომ მენელასი წავიდეს ამ წამშია
 კრეტის კუნძულსა და მთაშია!

მენელასი

ღმერთო ჩემო! რა მინდა კრეტში?

ელენე.

გთხოვ, წახვიდე ახლაც კრეტში.

პარისი.

ჩემო კალხას, ვარ იმედში!

მენელასი.

რა გავაკეთო ოხერ კრეტში?

ხორს.

გთხოვთ წაბძანდეთ ახლაც კრეტში!

ელენე.

შენ ჩემო მეფე სულ ელი,

მეფე სულ ელი,

მეფე სულ ელი,

რამე გაბეჭდი სხვაზე!
 რამე გაბეჭდი სხვაზე,
 ვხედავ ან ხარ მადლიერი
 ხარ მადლიერი
 ხარ მადლიერი
 ხემსა ქცევასზე, ხემსა ქცევასზე!
 წადი და ძალე მოგელო
 ან შეგროვე წევასზე,
 შენ ხემსა მეფე სულელი
 მეფე სულელი
 მეფე სულელი
 რამე, რამე, რამე, რამე გაბეჭდი სხვაზე!

ხორცი.

წაბძანდით კრებულში!
 დიდის ხორმადით!
 ეს ხორის მოგანთვით!
 შენგუასს! იყავ მშვიდობით,
 შენსა ელენეს გაუფრთხილდები!

მოსუცი-მატანტალა.

(ბუჩუქეფი).

ამ რძოში ვტოებთ ჩვენს სიტყვას,
მე მოსუცი ვკვები უძლურ, მოქანტულ,
ვინც გავლას, იტყვის: «გადაუკრავს!»...
დეე! მაინც ხომ არ შემობრავლებს!...
«გერ, ვხედავ რომ თავიც მოძარდეს;
ზოგ-ზოგმა კი გრძობი გადმოგიღეს...
გასწით ჩქარა და იღვესასწაულეთ:
უთქვენათაც ძრეულ კარგა მოკვდები,
მოსუცი და უძლური მატანტალა!

დახს, მე აქ ვკვები სიბერისაგან,
რადგან ვიცი რომ არვინ ვკვება შიმშილით;
ვიმედობდი მე, ჩემს ზეჭიწკებაში,
მოწყალების სასთუნაღს მივმართავდი,
ჩემს სიტყვას წუნად მე აქ დავლევდი,

მაგრამ, ვაი, სამოწყალო პალატიც
 თურმე სრულად ვატეხილი ყოფილა; —
 ახა, ხალხი ასე უბედურაა!...
 ქუჩა იყო ჩემი მზრდელი, მტვირთველი,
 მატანტალა, გვერები, სადაც კშობილვარ.

ჩემს სიყრმეში ხელახსნებს ვთხოვდი ხოლმე,
 ხელახსნობა რამე ესწავლებინათ,
 «გასწი იქით!» — ასე შამომიტევდნენ —
 «სამუშაო ჩვენ შენთვის არა გვაქვს,
 წაეთრე და ჩამოითხოვე»....
 მდიდრებს რამ მეტყუდით: «იმუშავე!»
 მაშინ მქონდა ბოლოდათ ძულები დასრული,
 ხასუფრალი თქვენის მეფლიშებისა;
 თქვენს ბურღოში ვარგათ გამოვიძინე
 მატანტალამ, და არ გწუვდით მე თქვენს!

ყარბი ვარ, სომ შექმნა ქურდობა,
 მაგრამ, არა, სჯობს რამ ჩამოვიტხოვე
 ბეჭი, ბეჭი, — მომეზარეს მე ვაშლი,
 გზის პარას რამ წითელ-ყვითლათ ღუოდს...
 და ჩამდენჯერ მე, ბედურელს, ამისთვის,
 შიგ დისეში თავი რეტი წამიუყვს.

მით მომაკლეს ჩემსა მხოლეს კეთილსა,
 საჩქსა ღვთისგან ბოძებულსა ჩემდამო,
 მზესა—ბერი, მატანტალა—გლახაკის!...

—
 ყაჩიბს განა სამშობლო აქვსლა სადმე?
 მე რათ მიხდა თქვენი ღვინო და ზური,
 დიდება და თქვენი აღებ-მიცემა,
 ან უჩიღობა თქვენი მჭკორ-მეტუველებს?
 როცა მტერი ხრძალ მოწვდილი დაგეცათ
 და ის თქვენში რომ დღესასწაულობდა,
 მე სუფული გა ცრემლით ვითხეოდი,
 ბერა—გლახაკი მკობილი მტრის ხელათა.

—
 მტრო, ხალხნო, რათ არ გამსრესო მე თქვენსა,
 როგორც ძლილსა, ზიანის მომცემელსა?
 ეს არ სჯობდა ჩემთვის გესწავლებინათ
 მუშაობა, სასიკეთოთ ქვეყნისა.
 ქაჩიშხაფს თუ ავცდებოდი საფარში,
 მაშინ ძლიერ ვიქცეოდი ჯიანჭველათ;
 მეც ძმასაებრ ხაზით შეგიუგანებდით.
 ვეგდები ახლა მატანტალა თქვენს მტრათა!

18 აბექმეს, 1878 წ. თ. რაფიელ ერისთავი.

მსგავსე მსგავსე მსგავსე მსგავსე მსგავსე
მსგავსე მსგავსე მსგავსე მსგავსე მსგავსე
... მსგავსე მსგავსე — მსგავსე მსგავსე — მსგავსე

რთმანსი

(პუბლიცისტი)

შემოდგომას, ცა კვდრიათს. ბინდით მოცულა
აქ და მარჯუ
უდაბურს ადგილს უმაწვილი ქალი, კიდაც დიაცი
სხანს მომდინარე,
უხუროს ხელში ათრთაჯიოულში, ცოდვისა შვილი,
ცრთობის ხაყოთი...
ჩუმობა არის: სძინავს სუუკელს, რაც კი რამეა, ამ
დრას აქ მყოფი...
შესდგა დიაცი შეშანებულა, იუურებოდა აქეთ-იქითა,
ამოიკვირესა და დსცქეროდა უმაწურ შვილსა უურად-
დებითა...

ქალმა ცოდვილმა წარმოსთქვა მწარეთ, რომ გა-
— ახუღაუნოს თვისი ვნებანი:

«შენ გძინავს, შვილო, შვილო ტანჯვისაკ, არ გეს-
 მას ჩემი მწუნარქობანი!
 თვალს რომ გაახულ და ცრემლიანი ვერ მოძეგვრები
 დედას გულზედა,
 ელარა ტანსაჯ უბედურის დედას, სხელს ვერ მოუსომ
 ტბილს ძუძუსედა!...

«ეულარას გარგებს ხელს შოტინი, აღარ გერგება
 დედის ალერსი,
 მეც საუკუნით მჩხება სირცხვილი, დანაშაული, —
 რისთვისაც ვკვნიები!...
 შენ ხარ მე სადღა გაგახსენდები, მაგრამ მე შენ
 არ დამავიწყდები...
 სხვანი გიტვართვენ, შეგიფარებენ და ისე ტანჯვით
 გამოიზდები...
 გატყვიან, ჩვენთვის შენ უცხო ხარო, ამოგიჯდება
 გული ობოლსა,
 იკითხვკ მშობლებს, შენსა ღჯახსა, და კერ ამოვინი
 შენსა მშობელსა!...

«ახე ტანჯული, უმარგო სული, უნდა ქლოლავდე
 უცხოებშია,

და შიშნატრადე დედების ალერსს; მარტო იქნები
 სხვის შვილებშია.
 ასე იქნები სულათ მარტოებულ, მსმენი უკედ-
 რების, ბედის მწუეკარი,
 მოძიტივე მე, დედას უბედურს, ხულარ იქნები ჩემი
 მდეკარი!...

«შენ გძინავს, შვილკ!... უკანასკნელათ, მაგიგრა
 მაინც ამ ტანჯულს გუფხედ,
 ხვალ კვლარ გნასავ მე უბედური და დამკრთვება მე
 წელული წელუფხედ...
 მანამა ხარ უბის და სიმწარე შენ არა, გწკეკია, იძინე
 შვილკ,
 მანამ ბოროტო და გუფს ვარამი არა გჩვეკია,
 იძინე ტკბილკ!...»

ესე უცრებ მთვარემ გამოანათა და ტყის ჰიჩს ქო-
 ხი გამოახინა,
 ქალა მთრთოლვარე, დაღრჩეული და თუკმანდილი
 ძლივს წადგა წინა.

ქალის კარებს რა დაუახლოვდა, ძიწს დასდო შვი-
 თა და წყნარად, სიიუფთხით,
 შეშინებული და თერძისდანი უცებ მოჰქარდა წი-
 (სიიუფთხით) რის ტირილით!.....

თ. რაფიელ ერისთავი.
 ეს ძეგლი შეიქმნა 1910 წელს
 და დღემდე ინახება
 მუზეუმის კოლექციაში

გებრეული მელოდია

(ბაირონისა)

ოჲ თუ კი მარტლას საიქიოსსა
სუფს სიეკარული თანა წაჭეკება,
თუ კატი თავის გულის სატრფოლსა
სიკვდილის შემდეგ კვალად შესკდება —
მაშინ რა რიგად იგი სოფელი
იზიდავს ჩემსა გულს და გონებას,
მსურს აქ დავტოვო ტანჯვა უოკლი
და მივეშურო მუნ ნეტარებას.
ჩვენ ჩვენი თავა არ გვენანება,
რატა სიკვდილი გვიანლოვდება;
გულსა მსოფლია ის ეწესება,
რომ თვისი სატრფო ქვეყნა და წიება
ოს! რანაირად გულსა დამიტკბარბს
ის საუკუნო ტკბილი ცხოვრება,
საც უკვდავებას შუა გამიყობს
სხვა, გულის სწორი ტურავა ქმნილება!..

1878 წ.

სოსიკო ბაქრაძე

ეკონომიური სურათები.

IV

რ უ ს ე თ ი.

ჩვენ ვიხვევ სტატიაშივე მოგახსენეთ, რომ რუსეთში არ არის ისე უთანასწორობა და ყოფილი მიწა, როგორც სხვა ევროპულ სახელმწიფოებში, რუსის გლეხს მეტი მიწა აქვს, ვინამც სხვა ევროპულ დაბალ ხალხის გაცხ. ევროპაში თითქმის უმეტესი ნაწილი დაბალ ხალხისა სრულებით უმადულა, და ამიტომ იძულებულია წავიდეს ქირით მუშათ ქადაქებში ქარხნებზე და სოფლებში თევზებზე. რუსეთში უმეტეს ნაწილს დაბალ ხალხისას აქვს მიწა, რომელსაც, ვიხვევ შესვლით, შეუძლიან დაიფაროს ის მდიდარ გაცემის პრესკალები და არას დროს არ მიიყვანოს შემშილადი. ეს ითქმის მეტად ძველ დროზე.

აღრე, რომდენიმე საუკუნის წინ, რუსი თავისუფლად დასუიჩნებდა რუსეთის თვალუწვდენელ მინ-

დვრებში და სადაც სურდა, იქ დასასლდებოდა. და-
ესევეა ჯარის რამდენიმე მსუქან მიწას, მაგრამ იმის
მცხოვრებს ვი არ ეჩხილა, რადგან ყველასთვის
საკმაოთ იყო ადგილი, აიწივედა თავისთვის რამე-
ლიმე გუნჭულს და იქ დაეკეოდა. არც მიწის და-
საკეთებთა იტოვდნენ რუსის მეომრებმა. ყველას ერ-
გებოდა რამოდენიმე ნაწილი და სძარბოდა იმას
თავისთვის, სანამ ემსახურებოდა თავის მოძვე-
მხედრებს ან ხარკს აძლევდა; მაგრამ რაკი მიწის
მთლობელს შემოაკლდებოდა ძალა ან მოკვდებოდა,
ეს მიწა გადადიოდა სხვა მეომართან ან გლეხთან.
ეს დამოკიდებული იყო იმ საზოგადოებისაგან, რე-
მესაც ეკუთვნოდა მიწის მთლობელი. ესვე საზო-
გადოება იყო მსჯეული თავის სამთლობელიში,
გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა გლეხი ან მეომარი
არ აძლევდა დაპირებულ ხარკს ჯარის უფროსს.

ამის გარდა, არც მოთავეებს, წინაურებს ჭკონ-
დათ ისეთი დიდი ძალა რუსეთში, როგორც სხვა
ეკრძოთულ ქვეყნებში. ეს ბატონები, როგორც ზე-
მოთ მოგახსენეთ, არ ეჩხილდნენ თავანთ ქვეშე-
კნდომების საქმეებში, თუ ხარკს მიიღებდნენ დრო-
ზე. მით უფრო ნაკლები ძალა ჭკონდათ ამ ბატონ-
ებს, რომ იმთავით მიწა ეჭირათ დროებით, თავანთ

გლეხების მსგავსად, სანამ ასრულებდნენ თავიანთ სამსახურს, სანამ ეწეოდნენ თავიანთ მეფეს, რომელსაც შეეძლო ყოველთვის წაერთვა მიწა, თუ ნახავდა, რომ ვერ მსახურობს რიგიანად იმის მიუღობელი.

მაშინდელ რუს მებატონეს შეეძლო სიშუაობით ეუფლებინა ევროპულ სოციალურ გლეხისათვის. ევროპაში, მართალია, ცოტას ჭქონდა მიწა, მაგრამ ვისაც ის ჭქონდა, საკუთრებათ ითვლიდა და შეეძლო ის გაეყიდნა ან გადაეცა თავის შვილისთვის როგორც უნდოდა. რუსის მებატონე კი ვერ იყო ბატონი თავის მიწისა, ის მხოლოდ იყო მიწის მიუღობელი, და არა საყოველთაოდ ბატონი. ყოველი მებატონე ვადადებული იყო შემწეობა მიეცა თავის შვილისთვის, ემსახურნა იმის ჯარში და ჯამაგირის მაგიერ ეძლეოდა მიწა, სანამ მსახურობდა.

ამგვარ მდგომარეობაში იყვნენ რუსის ბატონები და გლეხები წარსულ საუკუნეებში, დიდ პეტრეს მემკვიდრეების მეფობამდე; მხოლოდ ამათ შემოდგეს რუსეთში ნამდვილი ბატონ-ყმობა, რომელმაც ბევრად შესცვალა რუსის გლეხ-კაცობის ბედ-იღბალი. თავად-აზნაურობამ დაისაკუთრა ბლომათ მიწები და დაიმონავა იმ დროდღი თავისუფალი გლეხობა.

ამ დროს გლეხებს, მართალია, შერჩათ ხელში მიწა, მაგრამ ისე დაჭკარეს თავისუფლება, რომ იმათი მდგომარეობა არ შეშუქდებოდა არც ერთს უმიწა-წყლად, მშიერ ეკრძიულ მუშას.

ადრე, XVIII საუკუნეში, მართალია არსებობდა რაღაც მსგავსი ბატონ-ყმობისა, მაგრამ ნამდვილი ბატონ-ყმობა კი არ ყოფილა.

საქმე იმაშია, რომ, როგორც ზემოთ მოგახსენეთ, სახელმწიფო და მებატონე იღებდა ხარჯს გლეხისაგან მხოლოდ მიწის მიწოდებლობისათვის. იმიტომაც სახელმწიფოს და მებატონესთვის სასარგებლო იყო, რომ ყოველი გლეხი დაჭრილი ყოფილიყო რომელიმე მიწაზე და არ ესეირნა აქეთ-იქით. მოსეირნე გლეხისაგან ბევრს ვერათეორს ვერ აიღებდნენ, და ძნელადაც იზოვიდნენ იმას. ამის გასაღებად, გლეხის დაბნა რომელიმე მიწაზე სასარგებლო იყო სახელმწიფოსათვის და მებატონეების უმეტეს ნაწილისათვის იმიტომაც, რომ ზოგიერთ გამთხენილ მებატონეებს მიწებს ხარჯი არ ედოთ ხელმწიფოსაგან და ამ მებატონეებთან, სასაკუთრულოდ, გადადიოდა ბევრი გლეხი და წვრილ

თავად-აზნაურობას აკლდებოდა მუშა და სახელმწიფოსთვის ხარჯის მიცემს კი არ აკლდებოდა.

ამის გამო რუსის მებატონეები და ხელმწიფეები XVI და XVII საუკუნეს სულ ცდილობდნენ, რომ გლეხები ერთ ადგილას დაწმომილიყვნენ სოფელში; მაგრამ სხვათაგან კი არ შეუვიწროებიათ ამ დროინდელი რუსის გლეხი. იმაშია ცი უნდა გავტყდეთ, რომ არც შემოხსენებელი განკარგულებანი გლეხების სამუდამოთ დასახლებაზე აუღ დიდი შევიწროება. გლეხები ადვილად გარბოდნენ მაინც და მაინც ძველებურად იმ მდიდარ მებატონეებთან, რომელნიც ხარჯს არ აძლევენ სახელმწიფოს და ამიტომაც არ ჭქონდათ მიზეზი ბევრი რამ ეთხოვნათ თავიანთ ქვეშევრდომებისაგან. ეს მდიდარი მებატონეები ხალისიანათ ჭფარავდნენ გამოქცეულ გლეხებს ბატონების დევნისაგან.

ერთი სიტყვით, გარსულ საუკუნეში გლეხიც თავისუფალი იყო და თავად-აზნაურიც. იმათ თუ უნდოდათ მიწის შოვნა, ეს სურვილი ადვილად აუსრულდებოდათ, თუ გლეხი ხარჯს მისცემდა სახელმწიფოს და თუ თავად-აზნაურობა შევიდოდა სამსახურში.

მაგრამ დიდ პეტრეს შემდეგ, გაჩნდნენ საუკუნის და იმის შედეგად, რუსეთის მდგრადობა გამოიყვანა. თავად-აზნაურობას და ხელმწიფების საუკრელ კაცებს დაუჩივდათ დიდი მიწები. გაჩნდა ამგვარათ რუსეთში მდიდარ, ძლიერ ბატონების წოდება. შუაღობებს მაგალითად ერგოთ დიდ ეკატერინესგან სხვათა შორის სხვა-და-სხვა ქარხნები და მიწები, რომელნიც ღირდნენ ერთ მილიონზე მეტად; უძრავ საფლავს შუბინს ერგო რუსისი კომლი ყმა, ყაზახს რაზუმას შვილს 120,000 კომლი ყმა და სხვა.

ამ ხალხად გამოძახებულ დიდ ბატონებს ერგოთ რასაკვირვებელი მასთანავე დიდი უფლებანიც. იმათ მთლად დაიმონებეს თავიანთ მიწებზე მცხოვრები გლეხები. ამაში შემწეობას აძლევდა თვით სასულემწიფოც, რომელმაც თავის ქვეშევრდომებზე ზრუნვა გადასცა ამ ბოზოლასებს. თითქმის წელიწადი ერთი ისეთი ზრტა იყო, რომ არ გამოცემულიყო ახალი განკარგულება, რომლითაც არ მოგონილიყო ახალი ჯაჭვი გლეხ-გაცობისათვის.

მოგვეყვას რამდენიმე მაგალითი:

1731 წ. გლეხებმა დაჭკარგეს იჯარების აღების უფლება; 1734 წ. აკრძალათ იმათ მუდის ქარხ-

ნების გასსნა; 1746 წ. მხოლოდ თავად-აზნაურობას შეჩია გლეხების ყიდვის უფლება; 1747 წ. მებატონეებს მიეცათ ნება გლეხების გაყიდვისა სალდათათ; 1758 წ. ჩამოართკეს მამული ყველა სამსახურის ვაცს, რომელიც არ იყო თავადი ან აზნაური; 1760 წ. აზნაურებს მიეცათ ნება ყმების უფლისა იჯარით აღებულ მიწებსკდაც. მოლას იმავე 1760 წ. თავად-აზნაურობამ მოიპოვა უფლება გლეხების ციბირში გაგზავნისა სახელმწიფოს სარჯით. ამგვარმა წესმა ბევრად დაამცირა არამც თუ სახელმწიფო, არამედ მკურნეობაც.

1, გლეხები რაკი ჩაკარდნენ გაჭირვებულ მდგომარეობაში ხსალ ბატონებისაგან, სშირ-სშირად აჯანყდებოდნენ ხოლმე და გადასასლდებოდნენ მთელ სოფლობით ჰოლშელებთან და სხვა ქვეყნებში. მართებლობას თვალ-ყური სულ ამ აჯანყებულებათსაკენ იყო და სხვა სახელმწიფო მოთხოვნილებანი რჩებოდნენ უყურადღებოთ.

2, ადვილად ჩამოვინი—ადვილად დასაკლისილ; ხსალი ბატონები ქვიფს სწკდნენ შეტყობურღში და მოსკოვში და არც კი აგონდებოდათ თავიანთ მამულების რაფიონალურად შემუშავება. ჩუგდებდნენ ხოლმე თავიანთ მიწებს მოურავებს სკლში და

ახალგაზრდობის იმისთვის მსოფლიო უფს და მსო-
 ლოდ ფუფს. მიწის აზიგინათ შემუშავებისათვის
 თანვიანად სტრუქტურა. ეს იყო მ. ს. ს., რომ
 1861 წ., რუსეთის გლეხების განთავისუფლების
 დროს და გამოცხადდა რუსეთის მდგომარეობა,
 ყველამ იგრძნო, რომ ამ უკანასკნელ საუკუნე—ნა-
 ხევს რუსეთის ეკონომიური მდგომარეობა უარე-
 სი იყო დანახვის ევროპისაზე. რუსეთში მარტო
 გლეხი არ იყო ღატაკი და მონა, დიდ-ვაჭის მძიმე
 ღირს იყო გაღატაკებული.

ჩვენ ვნახეთ, რომ საფრანგეთში გლეხების ხელ-
 შიამ მსოფლიო მეოთხედი ან მეხუთედი მთელ საფ-
 რანგეთის მიწებისა, ინგლისში მთელი სახელმწიფო
 უჭირავს მსოფლიო 200,000-მდე ვაჭს და დანახ-
 ხნი 25 მილიონზე მეტი ინგლისელი თითქმის
 გლახათ ითვლება. ჩვენ ვნახეთ, რომ საზოგადოთ
 მთელ ევროპაში ბუმიტისი ნაწილი მიწებისა ეკუთვ-
 ნის შემუშავებულ ვიწებს და დაბალი ხალხი კი უდ-
 გირდ-მძიმეა და ცხოვრობს დღიურ მუშა-
 ბით.

რუსეთში ესაა ჩვენ სულ სხვა სურათი წარმო-
გვიდგება. რომელ რუს პატრიოტისთვის სასიამოვნო
არ უნდა იყოს ის გარემოება, რომ რუსის
გლეხს ვეჩვინ ვეჩ წაართმევს მიწას, რომ ბევრს
რუს გლეხებთაგანს აქვს საკუთარი მამული?

შუაგულ რუსეთის ოც-და-ათ გუბერნიასში შუგ-
როვილია სტატისტიკური ცნობები და იქიდან ჩვენ
გტყობულობთ, რომ ერთი ნახევარი სახნავ-სათესი მი-
წებისა ეკუთვნის გლეხობას და მეორე ნახევარი კი
განაწილებულია თავად-აზნაურებს, სხვა კერძო მე-
მამულეებს, სახელმწიფოს და დიდ მთავრების შუა.
დანარჩენ გუბერნიებში, მაგალითად პოლოშაში, ლიტ-
ვაში და სხვაგან გლეხებს აქვთ ნაკლებად მიწები,
მაგრამ ისიც უნდა ვთქვათ, რომ არც აქ არის გა-
ვრცელებული ისეთი უადგილ-მამულობა დაბალ ხალ-
ხში, როგორც სხვა ევროპულ ქვეყნებში.

ხალხის მოყვარე ვადისთვის სასიამოვნო უნდა
იყოს, რასაკვირველია, შემდეგი გარემოებაც. პა-
ტონ-უმობის გადავარდნის შემდეგ თავად-აზნაურთ-
ბაძ დაჭკარვა ბევრი თავის მამულთაგანი უთვლავ
ვალების, ზაჩმატობის და უმეტრების გამო. ეს
მსუქანი, თვალუწვდენელი საბატონო მიწები იუი-
დეის ვაჭრებმა, პეიჯარადრებმა და სხვა ხალხ ბო-

ბოლოებმა, მაგრამ ვარცა შენახვა გი ვერ შეიძლეს. ვუელგან ცნობილია, რომ მოვაჭრე ხალხს არ შეუძლიან მიწების მოვლა. მოვაჭრე ხალხი დახვეუ-ლია ადვილ, ჩვენ მოგებას და არა მოთმენას, ხან-გრძლივ შრომას, რომელიც აუცილებლივ საჭიროა რიგთან მეურნეობისათვის. რაკი ხელიდამ უცურ-დებთ მამულები ძველ და ახალ ბატონებს ე. ი. თავად-ახნაურობას და ვაჭარ ხალხს, სკვირკული არა არის რა, რომ ეს მამულები წვრილ-წვრილად გადადიან გლეხ-კაცობის ხელში.

ეს რჩი გარემოება დიან სასიხარულოა უკელა კაცობრიობის მოევარე აღადიანისათვის, მაგრამ ად-ვილად გი ჩამსამდება ეს სიხარული, რომ მოვკრათ თვალი სხვა რჩ გარემოებასაც.

1, რუს გლეხის მამულს აძევს ისეთი ხარჯი, რომ მამულს აღარაფერი არა რჩება შემოსავლი-დამ. ამას აშეკად გვიმტკიცებენ ის რიცხვები, რომელიც მოავტრევს ამ უგანასკნელ დროს მთელ რუსეთში.

რუს გლეხს რჩ დღიურ მიწაზე მოსდის ხარჯი:
 სახელმწიფო . . . . . 52, 3 კაპ.
 სამამულე . . . . . 84, 7 —

საქონ . . . . . 10, 4 —

სოფლის საზოგადოებისათვის . . . 16, 7 —

სულ 1 მ. და 64 კ

ამ ორ დღიურ მიწას კი მოაქვს წელიწადში მხოლოდ ერთი მანეთი და 63 კაპ.

არის იმისთანა გუბერნიებიც, სადაც გლეხი ბევრად იმაზე მეტს აძლევს სხვებს ხარჯს, რის აღებაც შესაძლოა იმისაგან შემუშავებულ მიწისაგან. მაგ. მოსკოვის გუბერნიისაში გლეხი თავის შემოსავალზე ორჯერ მეტ ხარჯს აძლევს სასელმწიფოს და თავის საზოგადოებას.

2, მეორე სამწუნარო მოვლენა განსაკუთრად გილ-მამულა გლეხების გამრავლება ამ უკანასკნელ წლებში. ახლა ცნობები გვაჩვენებენ, რომ რუსეთი ჰბადავს ევროპას არა მარტო განათლებას, არამედ დაბალ საღისე მიწების ჩამოერთმევასაც. ესა თითქმის შეუძლებელი რუს გლეხობის უადგილ-მამულა.

აი უკანასკნელი სიტყვა თ. ვასილჩიკოვისა ამ ორ სამწუნარო მოვლენაზე:

«ჩვენ ვაოულობთ ტენის ახალ თხზულებაში (Les origines de la France contemporaine) ზოგიერთ რამეს ფრანციელ გლეხის ეკონომიურ მდგომარეობაზე პირველ რეკოლიუცის წინათ; ამ

სტატიას ზედ აწერია: «რატა ვატი ღარიბია, ჯაკ-
 რი მოხდის; მკრამ რატა ის ერთსა და იმავე
 დროს რამე სკუთრების მქონეა და მასთანვე ღა-
 რიბიც, ის უბრუნად ჯავრებს». ამ გლეხების აღწე-
 რა მეტად მოგვაგონებს ესლანდელ რუს გლეხ-კაცობის
 მდგომარეობას. საფრანგეთში გარსულ საუკუნის
 პირველ ნახევარს ვხვდებით იგივე საკვირველ მოვლენას,
 რომელიც ეწოდება შესანიშნავი რუსეთში: ფრანციუ-
 ლი გლეხები, თავიანთ პატრონებისაგან განთავისუფ-
 ლებულნი, ბევრჯერ უბრუნდებიან თავად-აზნაურე-
 ბის ძამულებს და მასთანვე ექცეოდნენ და იხუჯე-
 ბოვნიყ, ჯერ კიდევ რუსეთის წინათ, რატორც ატრუ-
 იყენი გვამწიფებს, თითქმის საფრანგეთის მესამე-
 დი ეკუთვნოდნენ გლეხ-კაცობას; მართლაც, ფრან-
 ციული სოფლები სმარობდა უბრუნდობას;
 თავის უკანასკნელ ვაი-ვაგლახათ ხაზონ გრამებს
 ხარჯავდა, მამის სისხლათ მოულოდნე თულებს, რომ
 ესრულებინათ თავის უტვირთესი წადილი — ეყიდნათ
 თავისთვის მიწა და გაეძირათ იმაზე სახლ-კარი. მკ-
 რამ ამასთანვე სასულწინოებს ემტრებოდა ხარჯი და
 ამ ხარჯის ტვირთი აწებოდა ვისკრზე მხრელად
 გლეხს, რადგან სასულწინო წოდება და თავად-აზ-
 ნაურების განთავისუფლებული იყო ხარჯის გადახ-

დასაგან. ამგვარად ფრანციელი გლესი თუ ანაბერს
 ან : გეოდა მამულების შოვნით, ანც ანაბერს იგებ-
 და. ყუყა ესლანდელი მწერალი ესე მოგვითხრობს
 სოფლებზე, რომელნიც ერთს და იმავე დროს
 მდიდრდებოდნენ და ღარიბდებოდნენ ვიდრე, ყიდუ-
 ლობდნენ სხვის მიწებს და ზოთ ხლართავდნენ თა-
 ვიანთ მამულების საქმეებს. ამგვარივე ესლანდელ
 რუს გლესობის მდგომარეობა და უნდა გავფიქროლ-
 დეთ, უნდა ვგვადლოთ, რომ მეტის-მეტმა სარგებმა
 ან მესხის ახლად - სუქებულ თავისუფლების და
 თანასწორობის გლესა და ან გაუბტყრობ წკრი-
 ლი მუქამულისი მდიდრებს.

...
 ...
 ...

ეს სიტუაცია, დაფუძნებულია სამეცნიერო ცრ-
 ბებზე, დიდძალი მკვლევარნი არიან მეტად ეჭვს,
 რომც რუსეთი გაჭირვებულ ევონომიურ მდგომარე-
 ირობაშია უგანასკნელ რძის გამო მინისტრებო და
 სსკა მალაქ-სარისოვანი დაქმნენ ყოველ დანი-
 ძიებს ამ მდგომარეობას შესაძლებელია. მარ-
 თებობა საჭიროებს ფულებში და ახლ-ახლი
 ზღან... ზღანზე იბადება ყოველ კვირას, თითქმის ყო-

ველ დღე. ამ მოძრაობით გატაცებულია ლიტერატურა და საზოგადოებაც.

ამის გამო, რასაკვირველია, გაიგებთ ბევრ საფუძვლიან აზრს იმაზე, რომ დაბადი ხალხი შეწონილია მეტისმეტი ხარკებით და იმის ახალი შეწონება შეუძლებელია.

მაგრამ ამ ხმებთან ერთად თქვენ ბევრჯერ გაიგებთ ამგვარ ყოველად გამყოფილების ფილოსოფიას. «მადლობა ღმერთს, ჩვენსა, რუსეთში, არ არსებობს პრელუტარი კ. ი. უადგილ-მამულა, უბინაო მუშა; ჩვენში ყველას აქვს თავის კუთხე, რომელიც იმას გაათბობს ყოველთვის და მისცემს ღონისძიებას დაქმნაობას თავის ხელმწიფეს. აი სად არის რუსეთის სამდიდრე! კინც უნდა მოვიდეს ჩვენზე, ყველას მოვიგვრებთ. ომის არ უნდა გვეშინოდეს, რუსეთი ყველას გაუძლებს.—ბევრნი ვართ და ბევრი გააქვს! ჩვენ ვერავინ ვაჯობებს!»

ამგვარი ფილოსოფია სწიკად გვესმის უმეტესსაგანს და განათლებულისაგანს; მაგრამ, მადლობა ღმერთს, გვახსოვს სამეცნიერო ცნობანი, მყოფ-

ვანიღნი ზემოთ ვასიღჩიკოვის სიტყვებში, და აღვიღათ გვესმის სად რჩება ამ თვიღოსოფოსობაში სიძარტლე და საიღამ იწუობა სიტრუვე ხვენ გვასსოვს სამწუნარო ჭქმძარტებ: რუსის გლეხს, მართალია, აქვს სავძოთ მიწა, მაგრამ ისღის ის უთვალავ ხარჯს და არაფერი არ რჩება მიწის შემოასავლიღამ.

ხვენ გამოგისატეთ ევროპიულ გლეხის მდგომარეობა და ამგვარათ გაგაცანით თ. ვასიღჩიკოვის პირველ წიგნთან, მეორე წიგნი თ. ვასიღჩიკოვის ახლ თხზულებისა მოგვითხრობს იმაზე, თუ რა ღონისძიება უნდა მოიხმარონ, რომ ეს მდგომარეობა გაუმჯობესდეს იქ, სადც ეს ჯერ კიდევ შესაძლოა. რუსეთში, როგორც ზევით მოგახსენეთ, გლეხი ჯერ ისე მოკლებული არ არის მიწასა, როგორც სხვა ევროპიულ ქვეყნებში და ამიტომაც საჭიროა მოიხმარონ რუსეთმა ყოველი ღონისძიება, რომ დაბალ, ღატაკ ხალხს არ დააკლდეს თავის უკანასკნელი იმედი—თავის დედა-მიწა, თავის გამართული სახლ-კარბი.

თქვენ, რასაკვირველია, მოინდომებთ გაიგოთ რა წამალი მოიგონა ამისთვის თ. ვასიღჩიკოვმა, ამ

ზატარასანმა მუშაკაცმა, ბრწვინკალეთ დაიარქებულ-
 მა მეცნიერებით. თქვენ დაწმუნებული ბძანდებით,
 რომ ვინც კარგად ტყობულაბს სნეულებას, ის ად-
 ვილად მოსძენის იმისთვის წამლს. თქვენ გაგიწ-
 ყდებთ ექიმები, რომელთაც კარგად ესმით ყოველ-
 ტანს აკათმყოფობას თვისებანი, მაგრამ არ მუშ-
 ლანთ ვი იმითი მოჩვენა. სწორედ ამგვარ ექიმებს
 ზგავს უფ. ვასილნიგოვიც. ის გრძნობს, რომ რუ-
 სეთი თუ დაადგება ევროპის გზას, გააღატაკებს
 უარესად დაბალ ხაღსს. უადგილ-მამულა, მძიერი,
 უბინა მუშა გაჩნდება რუსეთშიაც და მაშინ გვიახ-
 ლა იქნება მიშკელებს; მთლად დაქტეულ-დანელებულ
 ხაღსს აღარ ფერი არ ეშკელებს, კერძოვი ეშკელებს
 კერც იმ სასკელწითელს, რომელიც მილიონობით
 ითგლის თავის მცხორებთ ამგვარ ხაღსს; უნდა
 დროზე დაქმაროს სასკელწითელ რუსის გლეხს,
 სანამ ის არ გაუმიშკელებათ სხვა-და-სხვა ბობო-
 ლაებს. სასკელ წითელი უნდა თავის მიწები, ამბობს
 ვასილნიგოვი, ღურვიგოს გლეხებს და არა მდიდარ
 ხინოვიგებს, რომელნიც ყუჩს არ უგდებენ თავიანთ
 მამა-პაპურ მამულსაც ვი.

ეს არის ის მკურნალი ღონისძიება, რომელიც
 მოგონა ვასილნიგოვმა რუსეთისთვის და სხვა იმის-
 გვან სასკელწითელებისათვის.

მაგრამ თუ ძნელი იყო იმის დაწვრივება, რაც
თქვა უფ. ვასილნიკოვიმ ევროპულ გლეხის მდგო-
მარეობაზე, ისე ძნელი არ არის ამ სამკურნალო
წამლის უკარგისობის დამტკიცება.

სასკლამწითომ უნდა გადასახდეს უბინაო გლე-
ხები ცარიელ სასკლამწთა მიწებზე, ამბობს უფ.
ვასილნიკოვი და იმას კი ივიწყებს, რომ ამ გადა-
სახლებას მოუხდება ისე ბლამათ თუღლი, რომ სჯო-
ბია ის მოსმარდეს უბინაო გლეხს ადგილობრივ.
უფ. ვასილნიკოვი ივიწყებს, რომ უკვლას არ შეუძ-
ლიან მკურნეობით ცხოვრება, რომ ზოგს უჩიკე-
ნია რამე ხელმსნობაში ორიოდ გარშის მოკვება,
ვინამც მიწის მოკვლით თუძინების შოვნა. სსენებულ
ეკონომისტთა ივიწყებს, რომ ბევრს უჩიკენია შიძ-
შლით მოკვდეს თავის მამა-პაპურ საბლ-კარის სა-
ლო, ვინამც გადასახდეს შორეულ ქვეყანაში,
რომელშიაც მშვიდი ექნება გაძღეს, მაგრამ ჭკვა კი
ვერც აიტანოს და მოკვდეს. უფ. ვასილნიკოვს არ
უნდა დავიწყებოდა ისიც, რომ სასკლამწითოს ნება
არა აქვს ჭივანტოს თავის მიწები ერთ თაობისთვის;
რას უნდა ქმნას მარტოებულობამ მოძვედას, როცა
დაჩიგებულნი ექნება დაბლ-ხალხისთვის უკვლას თა-
ვისუგადა მიწები?

მკონია, მკითხველს, ადვილად დაინახე აქედამ, რომ უფ. ვასილნიკოვის წიგნს სასარგებლოა მსოფლოდ ცოტა სწიო, მსოფლოდ ზოგიერთისათვის.

შემდეგ წერ. ლებში კი ვეცდები გიჩვენოთ რა წამალი გამოსძებნეს ასევე ეკონომიკურ მეცნიერებებს იმისთვის, რომ სახელმწიფო ასტილდეს იმ უთანასწორობის დასაწყობად, რომელიც აქამდე ვერ აიცილა თავიდან განათლებულმა ეკონომიკამ. ჩემი ვალო იქნება ავისსწათ ის ჯადო, რომელმაც უნდა დააშლევინოს მდიდრებს მთელ სახელმწიფო ქონების თავიანთ ხელში ჩაგდება და დაბალ-ხალხის გალატაკება.

იმის შემდეგ მიზნათ დაგვჩვენა მსოფლოდ ჩვენ ჰევენის ეკონომიკური მდგომარეობა. საჭირო იქნება იმის დახლოებით განცნობა და შეტყობა, გაძოადგება თუ არა იმას ეკონომიკურ მეცნიერებისაგან მოგონილი წამალი.

შეჯამება

კრიკ და ხრიშ.

(ლალიის თავგადასავალი)

ბეკრი კაცის თავი ჩამკანდნის ხელში და ბურთით
ვით იქით-აქით მიტრიალებს!... ცოტა-ჩამ ყო-
ველთვის კადეც დამიკლას მათთვის, მაგრამ ხემწედ
გული არავის დასწყევტის!... ვინ დასთვლის, ჩამ-
დენისათვის მიტაცნის წვერში ხელი და ჩამდენის
უღკაშებს შევხებივარ, მაგრამ არვინ გამჩისებია;
ბეკრს თავის ნებით ყელი გამოუშვერია ხემთვის,
მაშინ როდესაც ხელში მახვილი მჭერია..... ბეკრი
სიცოცხლითვე შემისუდრავს, მაგრამ არავის გაკვირ-
ვებია!... გნებავსთ შეიტყუოთ ვინა ვბძანდები?—და-
ლაქი!—ერთი და იგივეობა კაცს თავს აბეზრებს
და ხეძი ხელობაც მოსაწყენი იქნებოდა, თუ რომ
შიგა-და-შიგ ხშირად სასაცინო შემთხვევებით სამ-
სიარულოდ არ იკანძებოდეს.—კვანძი კვანძს ჰკავს,

ნესვი ნესვის მზგავსია და საზამთრო საზამთრო-
საგან ძნელად გაიწხევა, მაგრამ ადამიანის თავი კი
სულ სხვა-და-სხვაა. მართალია, ერთას შესდგოთ
ვეკლა მოტყუვდება, მაგრამ ვინც კი დაუკვირდება
— გააწხევს; და ჩემი ხელობაც ხომ ისეთია: გინდა
თუ არა, უნდა უცქირო! აი გავაღე სადალაქო. მო-
დიან მუშტობა. ფეხ-ბედნიერი იყოს თქვენი მო-
ბრძანება! შემოდის დიდი-ვინმე. — შესანიშნავია ეს ჩე-
მი ხელობა: სად იწეება და სად თავდება?!... გლე-
ხი ჭკრეჭს ცხვარს, გლეხს — ეს ბატონი და ამას
კი — მე, მაგრამ შედეგი კი სულ სხვა-და-სხვა არის:
გაკრეჭილი ცხვარი სიცივითა თბობს, გლეხი იწ-
ვის და იღავვის, ამას კი — არცა სცივა და არა სცხე-
ლა! რისი ბრალა? ჭკურის!... დახეთ, დაბრძანდა მძი-
მეთ საჩკის წინ და ბრძნულად შეჭყურებს თავის
სახეს; მეც ჩემის იარაღით მივდგომივარ უვანიდამ,
უუგდებ თმაში ჩემს მაკრატელს და ვამხსებ: «კრიჭ-
კრიჭ! ხრიშ-ხრიშ!» ჩუ! მეორესაც ჭკრეჭენ? ეს ვინ-
და შემომხრავია სადალაქოში და ხვარდნია ხელში
ჩემს შეგირდს? ვინებლები აქეთ-იქით. დალახვარს
დმურთმა! მუხევენება!...

ვაგრძობ ისევ ჩემ საქმეს: «კრიჭ-კრიჭ!... ხრიშ-
ხრიშ!» შემოდამ. «კრიჭ-კრიჭ! ხრიშ-ხრიშ!» ქვე-

მოდამ. ჰმ... ბანს აძლევს? ცნობილი უფიქრია!.. მაგ-
 რამ ვინ დაიფიქრებს!... ან ვი რაგორ დაიფიქროს?!
 ჭეშონი ხომ არ არის, რომ ბადიმები (სარქველი)
 ახადონ და შიგ ჩაიხედონ... ახა, ეს ბობოლა
 ისეთი არ არის, რომ ვისმეს საწყინათ და გასა-
 ჩხრევით ხელში ჩაუგდოს ის თავი, რომელიც მალ-
 ლა უჭირავს და მისგანვე უკლას დიდათ აფასებო-
 ნებს!.. მაგრამ მე ვი ვერ მომატყუებს: ხეობის
 სულ უნთია, გინდ სავსე იყოს და გინდ ცარიელი:
 ამაზედ მეტათ არც ვაფასებ და არც ვიღებ.—

ეს ვიდევ მეორე მუშტარი. ნეტავი ამას რაღა უნდა?
 ამის მოტყუებულ თავზედ პატარს თუ დააფრის
 კაცი და დათესავს რამეს, თვარა მოსაჭრელ-მოსამ-
 კელი არა სჩანს რა!.. ქვეყანაზედ უკლეუთის მეტი
 არა არის რა. პირველი შრომა და მუშაობა სხვისი
 უკლეუთია, აი ეს ადმიანი რომ ქვეყანასა ჰუკლეუთს
 და ამის თავი ვი ვრთს მტირე მიწესს გაუუკლე-
 უთა. ვისრისა და თავის შესაფართან ძლივსღა შეჩ-
 ხეჩია მტირე რდენი დინდლა, მაგრამ პატრონი ვი
 ხუტუტზედღაც მეტათ აფასებს და გულ-და-გულ
 უჭიდება მაკრატელს.— «ხეუღლება რეუღზედღაც უმ-
 ტვიცესია» ნათქვამია... ეს ქვეყნის მატყუარა ახ-
 ლა თავის თავსაც იტყუებს, თვარა რათ მაკრატუ-

ნებიებს მკაცრტელს ტყვილ-უბრალოდ ამ მოტყვე-
 ვილ თავსედ?.. კიდევ რომ მიზეზობს! «აქეთ შე-
 მოკვერცხე!» «იქით დასუტუტე!» «გაასწორე» «დას-
 მოკვე» და სხვ. აწათუტუტედ კაცსა სტანჯავს, რომ რა-
 მე იყოს ვინღა გაუძლებდა? «ზარკი ხომ არ არის ჯერ
 სწავრო?» მეკითხება. თუ გუთხარი მართალი, ვაი თუ
 იწინას და მუშტარი დამეკარგოს და თუ არა.....
 ეგება გამასალებიოს, ერთი ოხერი ზარკი მძქვს
 დარჩენილი, კაცი ხელს არა ჭკიდებს. «ჯერ კი არა
 და.. ჭო!... ამ თავითვე რომ მიეჩვეოდეთ კი არას
 გაწყნდით!» ვეუბნები, მაგრამ ვერ მომივიდა კარ-
 გი ანგარიში: გულ-მოსული გაწბის ჩემგან და ჩვე-
 ულებრივის ორ-აბაზიანის მაგიერ სამ შაურჩიანს
 მიტოვებს. წადი, ჯანაბამდი იყოს შენი გზა და კვალი!
 შენს ადგილზედ აგერ სხვა შემოდის «უღვაშ-ფხე-
 კია». აი ზატოლსანი კაცი: არ უნდა რომ ცოდვა-
 ში შეიყვანოს ხალხი და ათქმევინოს: «შევირცხვა ეგ
 უღვაშებიო!» იზარსავს!... კარგ საქმეს უშვება, დიდ
 ჭარს აშოკებს ამას ეს ჩემი სამართებელი და უნ-
 და კარგათაც ათვასებდეს, მაგრამ ამაზედ მეტს ვერც
 ამის უღვაშები მძენენ.. ეჭვ, რამდენი სხვა-და-სხვა
 რიგი ხალხი შემოდის ჩემთან, ვინ მოსთვლის?
 უკვლავზე რომ რამე გითხრათ, თავს მოგაწყენთ!...

მ. კი გულს ვაყოლებ ხალხე... ღმერთმა უშვე-
ლსთ!.. ვარ აი ყოფაში დიდიდამ საღამომდე და
წლიდამ წლამდე!.. გაუძარჯოს თმას!.. სანამ ის
არ გამოიღვას, მეც არა მჭირია რა!.....

მაგრამ, ღმერთთან სწორი სჯობს, წაეკულ კი ვერ
დამიდგა კარგი ალთ: ჩემი მუშტრები სხვას დაემუშტ-
რნენ!.. სხვა გამოხასხეს სისხლის გამღებარი. სხვა
გვარად მოაზარსვიეს იმათ თავი. ახალმა დალაქებმა
ჩემსუდ მეტი გულ-მოდგინება გამოიჩინეს: თმებს
თავებიც თან გაყოლებს!.. დამეკარგნენ ზოგიერთი
მუშტრები საუგუნოდ და მათი ჭირისუფლები კი
თვით წლით; დაგრჩი უსაქმურად სელ-შეშლილი,
ჩემმა მაკრატულმა კრიჭი გაიწყვიტა და სამარტუ-
ბელმა ზიანი შეიკრა. — «უსაქმურ კაცს ეშმაკი უსად-
გისებსო» ნათქვამია. შემომიჯდა ის წყეული მეც,
შემიჩუხსურა, შავ ნისლივით მიკვია მაცდური თიქ-
რები და აძიყოლია. «რაც გულადი იყო გაწედა
ჩვენში და რაც ზურგადია ეკელა გადაჩქენილა! გა-
დაჩქენილა რაგორ?— ვამბობ ჩემთვის გუნებაში—

. . . . .

. . . . . გაკეთდენ... გაბედნიერდენ...
ეგინი მანგრე უნდა იყონ და მე კი ასე? რითა
მჯობიან და რაში? ზურგადათ განა მე ვერ კი-

ვარკვები თუ? არა, ხომ მაინც უსაქმურათა ვარ და
 მადა, ერთი მოკეთხარო თვალი მტურს, ღმერთის
 ნუ ქნას, თუ მეც ტემლაგი არ ხამოვიბრწინავ!
 მაგრამ აქაურს არც ვი ვიკადრებ!... იქათ გავსწევ...
 იქ პირდაპირ დუნიასაკენ...

... დიან, ხწორეთ იქ
 დავეწათები ჩემის მოძავალ ბედნიერების წყა-
 რას!» ამის გათქმება და სისრულეში მოყვანა ერ-
 თი ვქენი: ვჭკარი თემოს თავი შვილდივით გახდილ
 ხემს დახლს და ყირაზედ გადავიყვანე. შევაკერვინე
 სხვა და სხვა ხელი ტანისამოსი; მრავალ-ფერად შე-
 ვიმოსე; მარდი სირმათ გადავლობ-გადმოვლობე; ში-
 გა და შიგ გრესილებიც ჩაკატანე. რქრო და გერტ-
 ხლით შევსალტე სამამცრო იარაღი. წინ ხანჯალი,
 გვერდზედ ხმალი, უკან დამხაჩა და ხელში მათრახ-
 ხი!... ჩვენივე სარკეში — ჭაჭიმურად!... გამეცინა. «თუ
 ესეც მექნა — დავიდევი მხრებზედ ხელი — მაშინ? მა-
 შინ ზუთხს პირს გაულებ, მეკეჩაა შევიქნები თქო!
 უცბათ შემოვედი სადალქოში: შეგირდები შეკრ-
 თენ და ფეხზედ წამომიდგენ, მიუცხლავს. თავი ვა-
 ცანი — გაუპიროდათ. ჯერ სადა სართ? ზოგსაც შემ-
 დეგში ნახავთ თქო კუთხარე; დავარიგე, სადალქო
 მათ ჩავახარე და მე ვი გამოვეშურე პეტერბურდი-

საკენ. იქ ერთი ჩემი მწყალობელი ბატონი შეგუ-
ლებოდა და იმას მივმართე. იმედმა ფრთები გა-
მომასხა და სიშორე აღაწაფრათ ჩამიგდა.

ღამე იყო პეტერბურგში, რომ შევედი; სასტუმ-
როში ჩამოხტომდა და ქვეშასაგებში ჩაგორება ერთი
ქენი. მიხდოდა რომ გზისაგან გაღასულობა ძალე
ძილში მომესადა... გამოვშეშეუფვიყავ.— აქ საზო-
გადოთ ჩვეულებათა მქონდა რა გვერდზედაც დაკ-
წებოდა, დილას იმავე გვერდით წამოვდგებოდა
ხალმე და იქ ვი ამერიას ძილის კანონები: ვერ არ
გათენებულყო, ისე გამომევიდა. შეუცხოვას; გა-
დავბრუნდი მუარე გვერდზედა და ამოვუშვი ხვრი-
ნი. არ ვიცი რამდენს ხანს მეძინა. გამოვასილე
თვალა— ისევე ბნულა!.. დაღასვრეს დმერთმა... ავი-
შლავე გულ-აღმა ძალაუნებურად; ბეგრი ვხუჭე თვა-
ლები, მაგრამ არა მეშველა რა. გამიტყდა ძილი,
მეტე გზა აღარ იყო, მივეცი თავი ფიქრებს: —
«სად ვიყავ და რა ვიყავი? ვინა ვარ და სადა ვარ?
სად ვიქნები და რა ვიქნები?» ვეკითხებოდა თავს.
ამ უკანასკნელმა კითხვამ მაინც სულ გადამიყოლია!
უეცრად კარებზედა მოდგნენ და დამიჩაგუნეს. «ვი-
ნა ხარ ამ შუალამისას, რომ მომდგომიხარ და მა-
წუხებ თქო?» — მე გახლავარ, მსახური! ხომ არაფერი

გნებავსთ, რომ დამსახვითა, მიზსუხსა სსსტუმრ-
ში მოსამსახურემ.

მე გული მომივიდა და შევნიშნე: «ცუდი ჩვეუ-
ლება გქონიათ აქა თქო!.. ვის გაუგონია გაუჭირ-
ვლათ გათენებადღი მძინარის შეწუსება თქო? იცო-
დო, რომ ამიერიდამ სანამ მზე ან ამოვიდეს, ჩემ-
თან ან შემოსვიდე თქო!» მსახურმა ღიმილით
მოთხრა: «ჩაჩხენილხართ მთელი ზამთარი მაისამდე
ქვეშსაგებში და ეგ არისო!»... გამოდგა რომ იმ
დასაქცევ ქვეყანაში ზამთარ დღე ან ცოდნის და
ზათხულ ღამე. და მე ვი დილის ღოდინში დღე
ნახევარი მძინებია. რა ვიცოდი?! წამოვსტი ოკო,
უცხათ ხელ-პირი დავიბანე, მოვირთ-მოვიკაზმე და
გამოვიხდე განკეთ. ერიჭა!... რა საჭირო ყოფილა
პეტრებურელში დღე?!.. თურმე მზეც სიჭცვილით
ველარა ჭყროვს თავს! უთვალავი ფარნებისაგან ისე
განათლებულა ქალაქი, რომ ქუჩაზედ ნეესი და-
ნახება. — გავიარ-გამოვიარე, იქით მივიხდე, აქეთ
მოვიხდე... ვაი ამ ჩემს თავს, რა შემთხვევა დამი-
კარგავს!.. ჩხუბი აქ ყოფილა, კიდევ გათავებულა
და მე ვი გამომზარვია. კიდევ მიტომ ჩამესმა ძილ-
ში ზარბაზნის ხმა!. ვხედავ, ამდენი მკვდრები და
დაჭრილები ჭყრიან; ზოგი მიაქვსთ, ზოგი ისევ

აგდა, ზოგი ახლად ეცემა. — მივედი ზოლიციის მსახურთან და ვჭკითსე: «ეს რა ამბავია თქვენ?» იმან ჩესტი გამიკეთა, გამომეჭიმა და შეშინებულის სმით მითხრა: «ჩვენი ბრალად არ გახლავართ, ვერ გაუთავდით ამდენსაო! რაჯერ-სამჯერ ავკრიოეთ და ახლა კიდევ ახალ-ახლები ეცემიანო». ამას თავი დავანებე, ვერა გავიგე რა მისგან, და იქვე მისი უფროსი იდგა, იმასთან მივედი და იმას ვჭკითსე. იმან სიცილით მითხრა: «თქვენო ბრწყინვალეებო! (ეტყობა, რომ იმანაცა და მისმა ხელქვეითმაც ვიღაც ნაცნობ თავადიშვილათ მიმიღეს, თორემ ბრწყინვალეებს რათა მეტყუოდენ?) სჩანს, რომ ზიწველად ბძანდებით ამ სატახტო ქალაქშიო!... ესენი მთგრავლები არიანო!... ამისთანა სანახავს ყოველთვის ნახავთ აქ, მაგრამ დღეს მომეტებულა, რადგანაც საუფლო დღეს და დიდი დღესასწაულია!» ჭმ... შევტყუე! ბარაქალა, რომ მტკიცეთ შეუნახავთ ქრისტიანობა: თაყვანობენ და მეტანიანობენ!... ბევრი რამ უცხო სანახავი ვნახე და კიდევ ვნახავდი, რომ დამცლოდა, მაგრამ გუჭსა გულს უზწვინა, გულმა მადა გამოაღვიძა და მადამ ვი შინისაკენ გამიქანა, გზად იზკოზნიკები დამიხვდნენ და მამადან ეს: «თქვენო ბრწყინვალეებო! თქვენო ბრწყინ-

ვალეზაო! » სადაც გავიარე მალაზიების წინ, უკვლავან
 მიმიწვიეს: რა გნებავსა? მობძანდით თქვენო ბწყინ-
 ვალეზაო!... დალახვროს ღმერთმა! ილაჯი გამიწვი-
 ტუს: წინ ბწყინვალებს, უკან ბწყინვალებს, მარ-
 ჯვნივ და მარცხნივ! — მიუვდი სასტუმროში, მსახუ-
 რები მოძეგებენ და მითხრეს: «რას ინებებთ თქვე-
 ნო ბწყინვალებათ? — აქ რაღაც სხვა ამბავი უნდა
 იყოს; ალან ხუმრობენ თქო, ვითუქრე, ვითუქრე
 და ხავხვდო გონებაში: ჩემი მწყალაბედი ბატონი
 ადრე როცა ჩვენში ბძანდებოდა, აზნაურობას და-
 შიბდა და ახლს, აქ რომ მობძანებულა, გახსენებია;
 აზნაური მკიფობა ალან (უკმაჩებია და თავადობა
 გაშოუტანია) ჩემთვის თქო!» გამეხარდა და ნასადი-
 ლკეს შირდაშივ მივაშურე მის სადგომს. — ღმერ-
 თმა ისე თქვენ გაგასაროსთ, იმას ჩემი ნახვა თამა!
 ისე მიძილთ, თუ გინდა, მკვდანი ვინმე ადგომო-
 დეს. მე რომ ჩემი თავგადასავალი და გულის პა-
 სუბები მოვსახსენე, შეუწი იცინა, და მიბძანა: «აბა
 შენ იცო თუ არ შეგვარცხვენ, თავს გამოიჩენ და
 გამოგვიჩენო! შენ ეცადე, გვასახელე და სხვა ყო-
 ლითუერი ჩემს ვისერხედ იყოსო!» ტკბილის სიტ-
 ყუბითა და დიდის იმედით გამომიტრუმს. მეც
 სიხარულით ფერხედ ვქაჩე კდებოდი. მოვიხდო-

მე, რომ მეც თავი გამოვიჩინა და წავსუფლიყავ იქ, სადაც . . . . დადინ, მაგრამ, რომ არ ვიცოდო, სად ჯანაბას?!... მიუბრუნდი იზვონიჩის და ვუთხარი: «შევიძლია იქ წამიყვანო, სადაც . . . . დადინ თქო!»... დიდის საიმოვნებით თქვენ ბრწყინვალეობაო, მითხრა, ჩამისვა მარხილში და გამაქანა რამდენიმე წამის შემდეგ ერთს მივჭრეულ ქუჩაში შემიყვანა და დიდუღლად გახალხბულ სახლის წინ ამომადგომის თავი. «იქა მიბძინდი და მეც აქ მოვიცდით, თქვენ ბრწყინვალეობა!» ავევ ხვევრდით, მოთენილ ვიბეს და შევედი ერთს დიდ შალაში, სადაც არც შესვლას გვითხავდა ვატი და არც გამოსვლას, მუხიკა უკრავდა და გახურვებულ ტანცაობა იყო. შევადგიო თუ არა თუბი, უველამ მე მომაქცია უუჩადღობა და უფველის მხრთ მომცვიინდენ ქალები. ჯერ კი შეუცხავა და გავიძგრა თავი, მაგრამ ბოლოს, აქ რომ ეშმაკმა მაცდუნა, იმანვე შემიხუხურა და ამიყვლია, შევტოვე ქეითში და დიდის ექვს სალოზად გამოვედი თავდაძიძებულად და ჯაბე დამხატვებულად, იქედამ სადაც წინა დამეს თავმხტეთ და ჯაბე მძიმეთ შევბძინდი. სადგომსად რომ დავბრუნდი და ხავწექა ქვიშსაგებში, მელისა ზღაპ რი მომაჯანდა: «ვითობ

სანათლოს რომ წაღუნტულდა, ყველის ქვევრს თავი მოხადა, და რომ ჭკითხეს: «ნათლულს რა დაწქოდა?» — თავ-სედიანო! ჩემს ახალ ნათლულს, ჩემს ჯიბასაც «თავ-ხადია» დაეწქვა. მეწეინა და აღთქმა დავდეკ მეტათ აღარ გაკბრივდე თქო, ამ თუქრით ჩამეძინა. — წყაფა აქ დასაძინებლად ვწვებოდი ხოლმე, იქ სწორეთ იმ დროს გამოძევიდა, მაგრამ აღარ გამეკვირვებია; წადგახაც შეტყობილი მქონდა, რომ იქაურნი წაღმა აქაური უკუღმაა. — რომ გამოვთხიზლდი და გუნებაზედ მოკვლი დამავიწყდა აღთქმა, ამტკივდა საქეიფოთ მუცელი და გავეშურე ახლას სხვაგან; გუშინდელს დღევანდელი სჯობდა, უფრო წატილსნური იყო, «სობჩანიაო» მითხრეს. იქ დიდი ჰატივი მტყა, კარგათ მიმიღეს, გამეცვენენ და ერთმა ჯინჯილებიანმა ვახშმათაც დამზატიყო და დიდი წვეულებაც გადინადა, მაგრამ ბოლოს კი სადღაც გაქრა და თულებიც მე გადამსდევინეს. ანცეს მიამა. დავბრუნდი შინ, მოვისვი ჯიბაზედ სული და მომაგონდა შელია: ჩემს ნათლულს «შუათანა» დაწქმევია!... ჭე, კმაწა ამდებო თავის გღეზა. აწ შაბაში თქო!... გადავწვიტე გუნებაში და დავიძინე. — მესამე საღამოს გავახაჯიჯგინე თუქები, მივათუწისხე ეშპეს და აღარ ვაზიწებდი აღარსად

წასვლას, რომ უსახელო ბაწათი მომივიდა; მასკა-
 რადში მეზატყუებოდნენ. ჯერ უარზედ დავდექი,
 მაგრამ ბალოს ვიფიქრე: ფუფს არ დავსაწკაკ და
 რამიშავს თქო? მასთანც ეგებ ის ჯინჯილებიანი კა-
 ტი ვნახო, მე რომ წუხელი დამზატყა და სადღაც
 გაქრა და ფუფების გადახდა დავიწყდა თქო. — წავი-
 დი; შეკედი თუ არა, ჩამომეკოწიწენ მასკები; ერთს
 რომ მოვიშორებდი, მეორე მოდიოდა, ასე რომ მკლავ-
 ვი არ გამატივებებს. მოვიდა ერთი მასკა და რაღაც და-
 მიუღურტკლას ფრანტიცულათ; მეც რომ თავი არ შე-
 მკრცხვინა, ვუბასუხე: «გუი მუსიო, მადამ თქო!»
 ამის თქმა და ჩემი შუქდუღივით ბუფეთისკენ გა-
 ქანება ერთი იყო. ხმელი ხილი მიიწოვს, ტკბილი
 სასმელები იგემა, მე შემომეზატყა და ბალოს
 მითხრა «მერსიო» და გაქრა. — ეს რას ჰგავს თქო?
 ვიფიქრობ — თვითონ დამზატყა და ფული კი მე
 უნდა გადავიხადო თქო? რაღა გზა იყო. დავბრუნ-
 და: მეორემ მსტაცა სული; იმანაც დამიფრანტიცუ-
 ლა. მივსვდი, აქაც ბუფეთის ანგარიში იქნება თქო
 და მივამახე «ნონ მუსიო მადამ თქო!», მაგრამ იმა-
 ნაც ბუფეთისაკენ წამათრია: ბევრი ვეცადე და ვერ
 მოვიშორე. რა, რა ცუდი ენა ყოფილა ეს რხერი
 ფრანტიცული: «ნონსაც» ბუფეთისაკენ მიჭყავსა და

«იუისაც» და ორივე კი ვაის დაგმარებებს. — ჩემმა მასკამ დალა — დამაწყვია, ხმელი ხილი იხეზა — მყვ მამაწადა. «მერსი თქო» დავასწარი. ვიფიქრე ახლაც კი გადისდის თქო, მაგრამ თქვენც არ მომიკვდეთ, თავი დამიჭრა და გაქუსდა. — თუ!... დავასწარას დმერთმა! .. მართლაც რომ საძაგული ენაა: დავასწარებს «მერსის», შენ უნდა გადისდალა და თუ შენ დავასწარი მაინც შენ... იმე!... ამ დროს მოვიდა კიდევ ერთი მასკა და რუსულათ მიიტხრა: რა გინდა, ბუიკეთთან რომ გაჩერებულხარ? შენ თუ უკვლას ასვი და აჭამე, სულსაც აღარ შეგარჩენენ; აქ ბევრი ცუდი და რსუი მასწარავს ხალხიან. მომიკადა ხელი და წამიყვანა გამოდგა, რომ ვილაც დიდი კატის ქალია!! ხემ მწუალობელ ბატონთან რომ ვიყავი მაშინ მოუკრავს იქ ჩემთვის თვალი, ერთბაშათ მოვსწონებოვარ, გაყვება ჩემთვის და მე ბატონებს თავის სხლისაგვს. — ჯერ კი ეშმაკს არ ვაჯობებ, მაგრამ, რაცა სხე მიჩვენა, მაშინ კი ჭკუას დავკვარი თუხი და გაუევი. სწორეთ, სასუთუბელში შემიყვანა იმ ანგელსმა. — არ ვიცი ეშის ბრალი იყო, თუ სხვა-და-სხვა სასმელებს, მაგრამ ისე კი დავითვერი რომ აღარა გამეკებოდა რა.

მეორე დღეს, რომ გამომეღვიძა, ხეშს ქვეშ-
საგებში ვეგრე თავ-გატყუნილი და გაძიკვირდა.
კვითხე და ასე მითხრეს რომ ვიბეზედ დამტკრე-
რდიყავითო. ქაძარი, ხმალი, ხანჯალი, ქილევი,
აღაწც ერთი შინ აღარ მომყარა. მოკუზბოტინე
ხელი ხეშს ახალუხს, — ხაკევი ჯიბეში ხელი — მას-
თანა შენს მტერს: ხეშს ხათლულს «ძრო-უხეტინა»
დაწქმევია!... მომედვა ცუცხლი: გავგოყდებოდი; რომ
მწყალბოელი ბატონის იმედი არა მქონდა. — მოკ-
ჯობინდი თუ არა, მივაშურე ხეშს მწყალბოელს;
ვფიქრობდი: ბეკსაღ ვიციანებ და თუკებსაღ გამო-
კართმევ თქო წამინდა ანგარეშები: რომ მივედი,
«შინ არ ბძანდებო» მითხრეს, მეორეს დღეს — არ
სცალიანო, მესამეს — სხვაგან ბძანდებო და სხვ...
ასე მატარეს ორი კვირე, ამასობაში სასტუმროში
ანგარეშის გასაწმენდათ მომადგინენ, ვერ მივეცი —
იუცხოვეს; მსახურებს, რომ სასტუმრო დაუგვიან-
დათ, პატივი ამხადეს და ბრწინვალებას აღარ მე-
ძახდნენ. — არ დავიჯერებ, რომ ჯიბიდან უხილავი
ძათები არ იყოს გაუვანილი კაფის გვამში. ხეშ-
მა წელმა იგრძნო უთულობა, თავი დაბლა და-
მე უნა, მიუწებმაღ მასუსტეს, მაღაზიებში აღა-
წავინ მიწვევდა და ბოლოდინის მსახურები წალ-ყობათ

მიგებდნენ ჰასუსს! კაცია თავადის შვილათ გელანს მცნობდა!!... ეს რა ამბავია?— გუფიქრობ გუნებაში.— ან მოცემას რა იყო და ან ასე მალე ჩამოერთმევას?— სხვები უფროსი დამ დაწებულნი უმცროსებს მდე უფლებად დე თვრების— აწაფეჩი! და მე კი ერთის დათრებისათვის ამადეს ჰატვი?!... ეჭვ, მე ანტ წყალობა მინდა და ანტ რისსვა თქო. ცოტად რენ ფულებს გამოვართმევ ჩემს «მწყალბელ ბატონს» და გაუდგები გზას შინისაკენ თქო..... მაგრამ «უბედურ-კაცს ქვა აღმართში მოეწიაო» ნათქვამია; მწყალბელი ბატონი დიდის ხნით სხვაგან წაბძანებულყო, რეგორც მითქვას. დავჩი ასე უზატრონათ და უსაზრდოთ უცხო უცხოს ქვეყანაში და სომ მოგესვენებათ, თუ რა აჩის უფულო გაცისათვის სატახტო ქალაქი? ჭონჭარში რამ იგორათ, ისე აჩ დაიშუშებით, რეგორც იქ უფულობით!... მოვინდომე წყალში გადავარდნა. გავიმეტე... სწორეთ გავიმეტე ჩემი თავი. მწუსარებად ისე დამიბნელა თავლები, რამ გელანსვის გელანს ვხედავდი. უეცრად ქართული მომესმა: «ოჰ, გამარჯობა შენი!... როდის მოსულხარ? რეგორა ხარ? სად ხარ?» და სხვ... ამოვივლე თავლებში ხელი, შეხედე— ვიტანი. ერთი ჩვენებური კაცი იყო. მისმა

დანახვამ გამომაცოცხლა. წამიყვანა სახლში, გამომ-
 კითხა გარემოება. რა საქმისთვის მოსულხარ? რას
 აზიარებ? რაგონი ივაჭრეო? და სხვანი. ვეღარ დავ-
 თვარე! ყოველივენი გამომტეხილი ვუთხარნი. თან
 სწუხდა და თანაც სიცილს ვერ იჭერდა; ბოლოს
 მითხრა: მაგდენი სიბრყივე ჭკუის სასწავლებლათ
 უნდა გეუფს და შენ აწ კი გაუღეპი გზას სამშობ-
 ლოსაკენაო!... გზა დამიღრცა და რაღა ბეჭი ხვეწ-
 ნა დამჭირდებოდა... გამომისტუმრა. უკან მიუხე-
 დავათ გამომეშურე გულ-მოკლედი! ჩემს სადალა-
 ქოში რამ ხელახლად თავი ამოგყავი, სულ სხვა
 გვარად დამიწყო გულმა ძეგრა. დავხედე ჩემს მაკ-
 რატელს—პირი გაეღო, თვითქოს უნდოდა, რამ
 ეთქვა ჩემთვის: «რე მოიგე მითი, რამ მე სხვა ია-
 რადსედ მომინდომე გამოცვლათ?»... სამარტებელი
 პირ-შეკრული დამიხვდა გაბუტულსავით!... პირვე-
 ლი გაჩხლხე, მეორე გავლესე, ვახსენე ღმერთი და
 შეუღეპი ისევ ჩემს საქმესა. დიდიდამ საღამომდე
 ჩემს სადალაქოში ძველებურად ისმის გაუსხლეტლად:
 «კრიკ-კრიკ! და ხრიშ-ხრიშო!» მუშტრები მეკით-
 ხებიან: სად იყავიო?—მოყვარეში თქო!—ვეუბნები.
 —რაგონი გაატარე დროვო? «და ისევე კარგი და-
 გემარტოს თქო!» მეტი რაღა მეთქმის?!... ვისაც გნე-

15

~~20~~

3-

1143/1055

~~15-~~

107

